

บทที่ 5

ผลกระทบของการสอบสวนคดีอาญาต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

จากการกล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของการสอบสวนมาแล้วในบทที่ 4 ว่าการสอบสวนคดีอาญามีสองบทบาทและฐานะ ในประการแรกก็คือ ในฐานะที่เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่น ๆ ที่ใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา และประการที่สองก็คือ เป็นการค้นหาและกลั่นกรองข้อเท็จจริงเบื้องต้นก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาชั้นศาล ดังนั้น การสอบสวนคดีอาญาจึงมีผล กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของทั้งสองฝ่าย ก็คือ ฝ่ายแรก ประชาชนทั่วไปหรือผู้ได้รับความเสียหายหรือถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากผู้กระทำผิดซึ่งการสอบสวนจะต้องทำหน้าที่ในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ และนำตัวผู้กระทำผิดไปฟ้องต่อศาล อันถือว่าการคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ฝ่ายที่สองก็คือ ผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด ซึ่งการสอบสวนก็ต้องทำหน้าที่ในการกลั่นกรองข้อเท็จจริงพยานหลักฐานเบื้องต้นเพื่อไม่ให้การลงโทษเป็นไปโดยเด็ดขาดและพลการ อันเป็นการคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั่นเอง

การวิเคราะห์ผลกระทบของการสอบสวนคดีอาญาต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในบทนี้ จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ผลกระทบทั้งสองด้าน คือ

1. การสอบสวนในฐานะเป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั่วไป โดยจะต้องทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการอื่น ๆ เพื่อนำตัวผู้ต้องหาซึ่งมีพยานหลักฐานเพียงพอไปฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษ

2. การสอบสวนในฐานะเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยการกลั่นกรองผู้ถูกกล่าวหา ที่เป็นผู้บริสุทธิ์ หรือที่ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอในการดำเนินคดีชั้นศาล ออกจากกระบวนการยุติธรรมไป

การสอบสวนในฐานะเป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมาย

การสอบสวนคดีอาญาจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไปก็คือ เมื่อประชาชนผู้สุจริตได้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากบุคคลอื่น การสอบสวนคดีอาญาจะต้องทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการอื่น ๆ เพื่อนำตัวผู้ต้องหา ซึ่งมีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำผิดเพียงพอไปยื่นต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณายื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด หากการสอบสวนคดีอาญาไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ หรือทำได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมจะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ทำให้สิทธิและเสรีภาพของสุจริตชนไม่ได้รับการคุ้มครอง จากการที่ผู้กระทำผิดที่ไปละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย นอกจากผลกระทบต่อประชาชนโดยส่วนรวมและความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา หรือผู้เสียหาย ก็ยังได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสอบสวนเช่นเดียวกับผู้ต้องหา ซึ่งเมื่อตกเข้ามาอยู่ภายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว ก็ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมหรือกระบวนการสอบสวนด้วยเช่นกัน

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในฐานะที่การสอบสวนเป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมาย จึงจำเป็นต้องพิจารณาแยกเป็น 2 ประเด็น คือ

- 1) ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั่วไป
- 2) ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

1. ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั่วไป

เมื่อเกิดการกระทำผิดทางอาญาขึ้น จะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมและประชาชนโดยส่วนรวม ดังนั้น การสอบสวนจึงต้องทำหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ประสิทธิภาพของการสอบสวนคดีอาญาในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั่วไปในปัจจุบันจะมีมากน้อยแค่ไหน จึงอาจจะพิจารณาได้จากข้อเท็จจริง 2 ประการ คือ

1.1 ข้อบกพร่องของการสอบสวน ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา รวมทั้งการดำเนินการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสอบสวน ซึ่งข้อบกพร่องนี้อาจทำให้เกิดผลเสียหายต่อการดำเนินคดี ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย คือ

1.1.1 ขาดคัดฟ้องและ/หรือฝากขังผู้ต้องหา เป็นเหตุให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหา เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ และนำส่งพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องรีบทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิด ในระหว่างที่ทำการสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนก็มีอำนาจที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ระหว่างการสอบสวน ตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจเป็น 7 วัน หรือบางคดี 72 ชั่วโมง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภทคดี และหากพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จสิ้น ก็จะต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอคัดฟ้องและ/หรือฝากขังผู้ต้องหาไปตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดเช่นกัน การที่พนักงานสอบสวนขาดการคัดฟ้อง และ/หรือฝากขัง โดยที่พนักงานสอบสวนยังไม่ส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ และพนักงานอัยการยังไม่ได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ศาลก็จะปล่อยตัวผู้ต้องหาไป ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดี ผู้ต้องหาหลุดจากการควบคุมไป และไม่สามารถจะนำตัวผู้ต้องหามาพิจารณาคดีในชั้นศาลและทำให้ศาลลงโทษได้ ซึ่งจะเห็นได้จากการพิจารณาทัศนคติทางวินัยพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล หลายกรณี เช่น

เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2529 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำการจับกุมตัวผู้ต้องหา ซึ่งต้องหาว่าฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามหมายจับของสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบูรณะ ที่ 104/2514 ส่งตัวให้พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลราชบุรีบูรณะผู้หนึ่งทำการสอบสวนดำเนินคดี ซึ่งพนักงานสอบสวนผู้นั้นได้รับตัวผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวน จนกระทั่งวันที่ 9 เมษายน 2529 การสอบสวนก็ยังไม่เสร็จสิ้น จึงได้ยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหานี้ต่อศาลอาญารธนบุรี ครั้งที่ 1 เมื่อครบกำหนดฝากขังผู้ต้องหา ครั้งที่ 1 ในวันที่ 18 เมษายน 2529 ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนไม่ได้มายื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหา

* โปรดดูรายละเอียดระยะเวลาการควบคุมตัว และคัดฟ้องฝากขัง ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 7.

ต่อในครั้งที่ 2 ศาลอาญานบุรีจึงได้สั่งให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาไป โดยเป็นความบกพร่องของพนักงานสอบสวนที่ไม่ดำเนินการขอฝากขังผู้ต้องหาครั้งที่ 2¹

เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2533 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมตัวผู้ต้องหารวม 4 คน โดยกล่าวหาว่าร่วมกันทำให้เกิดระเบิดจนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น ส่งพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน ผู้หนึ่ง ดำเนินคดี พนักงานสอบสวนผู้นั้นได้รับตัวผู้ต้องหาทั้ง 4 คน ไว้ทำการสอบสวน และได้นำตัวผู้ต้องหาจำนวน 2 คน ซึ่งเป็นเยาวชน ส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ในวันที่ 17 ธันวาคม 2533 ส่วนผู้ต้องหาอีก 2 คน ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวไปในชั้นสอบสวน เมื่อครบกำหนดมัดฟ้องฝากขังในวันที่ 13 มกราคม 2534 ปรากฏว่าพนักงานสอบสวนผู้นั้นไม่ได้ยื่นคำร้องขอมัดฟ้องผู้ต้องหา 2 คนที่ส่งตัวไปสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง ต่อศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางแต่อย่างใด ต่อมาพนักงานอัยการให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปเพื่อฟ้องศาล แต่พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งตัวผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการได้ เนื่องจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางได้ปล่อยตัวไปแล้ว เพราะพนักงานสอบสวนไม่ได้ยื่นคำร้องขอมัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาแต่อย่างใด โดยเป็นความบกพร่องของพนักงานสอบสวน²

การที่พนักงานสอบสวนฝากขังตัวผู้ต้องหาไว้ต่อศาล ถือว่าเป็นการควบคุมผู้ต้องหาไว้ระหว่างที่การสอบสวนยังไม่เสร็จสิ้น ก่อนที่จะมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาล เมื่อพนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขังไว้ที่ศาลแล้ว ก็จะมีกำหนดระยะเวลาตามกฎหมายที่สามารถฝากขังได้ เช่น คดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลอาญา พนักงานสอบสวนสามารถฝากขังได้เป็นครั้ง ๆ ละไม่เกิน 12 วัน รวมแล้วไม่เกิน 48 วัน หรือคดีที่มีโทษจำคุกเกินกว่า 10 ปี ขึ้นไป ไม่เกิน 84 วัน เมื่อจะครบกำหนดแต่ละครั้ง หากพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จสิ้น ก็จะต้องยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อไปอีกทุกครั้งไป หากพนักงานสอบสวนไม่ยื่นคำร้องขอฝากขังต่อ ศาลจะ

¹ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, “คำสั่งที่ 370/2536 เรื่อง ลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ,” 14 กรกฎาคม 2536 .

² กองบัญชาการตำรวจนครบาล, “คำสั่งที่ 88/2536 เรื่อง ลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ ,” 17 มีนาคม 2536 .

ไม่มีอำนาจควบคุมผู้ต้องหาไว้ จะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาพ้นการควบคุมไปทันที ในทางปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในเขตกรุงเทพมหานคร หรือพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล นอกจากพนักงานสอบสวนแต่ละนายจะต้องเข้าเวรสอบสวนรับแจ้งความร้องทุกข์เป็นหน้าที่ปกติแล้ว ก็จะมีการจัดเวรเพื่อไปมัดฟ้องฝากขังที่ศาลต่างๆ วันละคน ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป โดยพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีจะต้องเป็นผู้คอยตรวจสอบวันครบกำหนดมัดฟ้องหรือฝากขังผู้ต้องหาที่อยู่ในความรับผิดชอบของตน และพิมพ์คำร้องขอมัดฟ้องฝากขังไว้ก่อนวันครบกำหนด 1 วัน และผู้ที่เป็นเวรก็จะเป็นผู้รวบรวมและนำคำร้องของพนักงานสอบสวนทุกคนที่มีผู้ต้องหาครบกำหนดในแต่ละวันไปยื่นคำร้องต่อศาล กรณีที่เกิดข้อบกพร่องขาดมัดฟ้องฝากขังนั้นก็เกิดจากความหลงลืมหรือผิดพลาดในการนับวันครบกำหนดมัดฟ้องหรือฝากขังของพนักงานสอบสวนแต่ละคน ซึ่งบางคนก็มีผู้ต้องหาที่เป็นคดีในความรับผิดชอบของตนเป็นจำนวนมาก ความไม่สนใจของพนักงานสอบสวนเอง หรือบางครั้งก็เป็นความผิดพลาดของพนักงานสอบสวนผู้เป็นเวรไปมัดฟ้องฝากขังที่ทำคำร้องสูญหายหรือนำไปไม่ครบถ้วน และไม่ได้ยื่นต่อศาล ส่วนกรณีความผิดพลาดของสองคดีที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น เกิดจากความหลงลืมของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีเองที่นับวันครบกำหนดผิดพลาด

กรณีเกิดการขาดมัดฟ้องหรือฝากขังนี้ จะทำให้ศาลปล่อยตัวผู้ต้องหาพ้นการควบคุมไป ย่อมทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปยื่นฟ้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาลงโทษได้ เพราะศาลได้ปล่อยตัวผู้ต้องหาพ้นการควบคุมไปแล้ว แม้ว่าหากเมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว สามารถที่จะไปติดตามตัวผู้ต้องหานำตัวมาฟ้องต่อศาลได้ก็ตาม แต่โอกาสที่จะไปติดตามตัวผู้ต้องหามาฟ้องได้ก็น้อยมาก อีกทั้งยังทำให้คดีล่าช้าไปและสิ้นเปลืองทั้งทรัพยากรและใช้เวลาในการติดตามอีกด้วย การที่ผู้ต้องหาถูกปล่อยตัวพ้นจากระบวนการยุติธรรมไป เพราะความบกพร่องของพนักงานสอบสวนเช่นนี้ ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดีอย่างมาก เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด และสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคมโดยรวม ที่ไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดมาผ่านการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมได้โดยตลอด และหากผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำผิดจริง ก็จะไม่ได้รับโทษตามกฎหมายด้วย

1.1.2 การคุมพยานเพื่อไปเบิกความในการพิจารณาคดีชั้นศาล เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เสร็จสิ้น และส่งสำนวนการ

สอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ภาระหน้าที่ของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่เสร็จสิ้น พนักงานสอบสวนยังมีหน้าที่ที่จะต้องติดตามพยานบุคคล ในคดี ให้ไปเบิกความเป็นพยานในการพิจารณาชั้นศาลอีกด้วย แม้ว่าในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนจะมีการสอบสวนและบันทึกปากคำของผู้เสียหายหรือพยานไว้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงการรวบรวมและบันทึกไว้เป็นเบื้องต้นเท่านั้น เมื่อถึงการพิจารณาคดีของศาลแล้ว พยานบุคคลต่าง ๆ จำเป็นจะต้องไปจะเบิกความด้วยตนเองต่อหน้าศาล เพื่อที่ศาลจะได้รับฟังคำเบิกความของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดี นายบัญญัติ ดังกบตี ผู้พิพากษา ได้อธิบายถึงการเบิกความของพยานไว้ดังนี้

ศาลปกติแล้วเขามีหลักกฎหมาย ข้อกฎหมายบอกว่าต้องเอาประจักษ์พยานมาเบิกความ ต้องเอาบุคคลดังกล่าวถึงแม้จะให้การต่อพนักงานสอบสวนแล้วก็ตาม ก็ต้องนำตัวมาเบิกความ ถ้ามาเบิกความ พยานดังกล่าวก็เป็นประจักษ์พยาน แต่ถ้าไม่มา พนักงานสอบสวนส่งคำให้การในชั้นสอบสวนมา ถือว่าเป็นพยานบอกเล่า ศาลส่วนใหญ่จะฟังประจักษ์พยาน เอามาเบิกความยืนยันให้แน่นอนว่าเป็นเอกสารจริง³

จะเห็นได้ว่าความจำเป็นที่จะต้องเอาพยานบุคคลมาเบิกความ ก็เนื่องจากหลักกฎหมายในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐาน พยานผู้เห็นเหตุการณ์ เมื่อมาเบิกความต่อหน้าศาลก็จะเป็นประจักษ์พยานที่มีน้ำหนักในการรับฟังของศาล ดังนั้น ไม่ว่าพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐาน สอบสวนปากคำพยานปากสำคัญไว้มากและแน่นหนาเพียงใด หากไม่มีพยานบุคคลมาเบิกความที่ศาลแล้ว ก็ยากที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ การคุมพยานและการติดตามพยานเพื่อให้ไปเบิกความที่ศาล จึงเป็นเรื่องจำเป็นมาก และในปัจจุบันก็มีหลายครั้งที่พนักงานสอบสวนกับบกพร่อง ไม่สามารถติดตามพยานไปเบิกความที่ศาลได้ และหลายครั้งเป็นพยานปากสำคัญ และศาลจำเป็นต้องตัดพยาน ทำให้ขาดประจักษ์พยานในการพิสูจน์ความผิดจนศาลต้องพิพากษายกฟ้อง ได้แก่

³ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี ,ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ช่วยราชการประจำศาลจังหวัดมโนบุรี, 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

สำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ 2549/2532 ของสถานีตำรวจนครบาลวัดพระยา
ไกร มีพนักงานสอบสวนผู้หนึ่งยศพันตำรวจตรี ดำรงตำแหน่งสารวัตรสอบสวน เป็น
พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ มีผู้ต้องหาพร้อม 4 คน ซ้ำอาหารร่วมกันปล้นทรัพย์โดยมี
และใช้อาวุธ ในชั้นสอบสวนได้สอบสวนปากคำ นาย ช. และนาย ว. ไว้เป็นพยานยืนยัน
การกระทำผิดของผู้ต้องหาทั้งหมด โดยได้สรุปสำนวนการสอบสวนมีความเห็นสั่ง
ฟ้องผู้ต้องหา ส่งให้พนักงานอัยการพิจารณา และพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องผู้ต้องหา
นี้ต่อศาล ในการพิจารณาคดีชั้นศาล พนักงานสอบสวนไม่สามารถส่งหมายเรียกให้
นาย ช. และนาย ว. ประจักษ์พยานให้ไปเบิกความต่อศาลได้ และในวันนัดเบิกความ
พยานดังกล่าวไม่ไปศาล ศาลจึงมีคำสั่งตัดพยาน และพิพากษายกฟ้องคดีนี้ ทางคดี
เกิดความเสียหาย พนักงานสอบสวนผู้ร่วมทำการสอบสวนคดีนี้รายงานว่า ได้มี
การเดินทางไปเยี่ยมเยียนพยานตามระเบียบอย่างสม่ำเสมอ และเมื่อทราบว่าพยาน
ได้ย้ายที่อยู่ไปแล้ว และไม่สามารถส่งหมายเรียกให้พยานได้แล้ว ได้มีหนังสือขอ
ความร่วมมือไปที่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ลงประกาศให้พยานไปเบิกความต่อศาล แต่
พยานไม่ไปเบิกความต่อศาลตามนัด⁴

การคุมพยานและการติดตามพยานไปเบิกความที่ศาล นับว่าเป็นความรับผิดชอบ
อย่างหนึ่งของพนักงานสอบสวนที่สำคัญมาก การคุมพยานหรือการติดตามพยานไปเบิกความที่
ศาลไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประจักษ์พยานหรือพยานปากสำคัญ ซึ่งในบางคดีอาจจะมีอยู่เพียง
คนเดียวหรือสองคน จะทำให้การพิจารณาคดีในชั้นศาลขาดพยานหลักฐานที่สำคัญ และเป็นเหตุ
ให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้ แม้ว่าในหลายคดีจะมีพยานแวดล้อม พยานบอกเล่าหรือวัตถุพยาน
อย่างอื่นที่สนับสนุนการกระทำผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่หากขาดประจักษ์พยานที่สำคัญ
ศาลก็ไม่สามารถจะลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยได้ เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา , คดีชิงทรัพย์ ฯลฯ
หากขาดพยานผู้เสียหายที่จะไปเบิกความต่อศาล ศาลก็ยากที่จะพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดได้

⁴ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, “คำสั่งที่ 39/2536 เรื่อง ลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ,”

แม้ว่าจะมีพยานวัตถุ เช่น ของกลาง หรือผลการตรวจพิสูจน์ของแพทย์สนับสนุนการกระทำผิดอยู่
แล้วก็ตาม

ในทางปฏิบัติสำหรับการคุมพยานและการติดตามพยานไปเบิกความที่ศาลนั้น
พนักงานสอบสวนจะต้องบันทึกที่อยู่ ที่ทำงานของพยานไว้ให้แน่ชัดถูกต้อง และควรตรวจสอบที่
อยู่ดังกล่าวว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ด้วยการไปตรวจดูด้วยตนเอง อีกทั้งจะต้องหมั่นไปสอดส่องหรือ
เยี่ยมเยียนพยานอยู่เสมอ⁵ และเมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้ว พนักงานอัยการก็จะยื่น
บัญชีพยานต่อศาล และขอหมายเรียกพยานของศาล เพื่อเรียกพยานมาเบิกความ โดยพนักงาน
อัยการก็จะส่งหมายเรียกมาเพื่อให้พนักงานสอบสวนจัดการส่งหมายเรียกให้พยานได้ทราบวัน
เวลานัดและสถานที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือพนักงานสอบสวนติดตามไม่พบตัวพยาน พยานย้ายที่อยู่ ที่
ทำงาน ไม่สามารถส่งหมายให้พยานทราบได้ หรือส่งหมายให้พยานแล้ว แต่พยานไม่ไปเบิกความ
ปัญหาในทางปฏิบัติเหล่านี้ ล้วนทำให้การพิจารณาคดีเสียไป เมื่อติดตามพยานมาไม่ได้ ศาลก็
อาจจะต้องเลื่อนการพิจารณาคดีออกไป เพื่อให้เวลาพนักงานสอบสวนในการติดตามพยาน แต่
หากเลื่อนไปหลายครั้งแล้ว พนักงานสอบสวนก็ยังไม่สามารถจะติดตามพยานมาเบิกความได้
ศาลก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาสั่งตัดพยานปากนี้ไป ดังนั้นพนักงานสอบสวนจึงต้องใช้ความ
พยายาม ความสามารถ อย่างเต็มที่ในการติดตามพยาน เพื่อส่งหมายเรียกและให้ไปเบิกความที่
ศาล ดังเช่นประสบการณ์ของ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ซึ่งได้กล่าวถึงการติดตามพยานไปเบิกความ
ที่ศาลว่า

เราก็ได้พยายามทุกวิถีทางแล้ว แต่มันก็ไม่ได้ ก็คดีที่สถานีตำรวจนครบาลบางเขน
นั้นแหละ มันไม่ไป แต่เราได้ติดตาม มีหลักฐานการติดตาม พยายามเต็มที่ ประกาศ
หนังสือพิมพ์ ไปสอด คัดสำเนาทะเบียนบ้าน สอบนายจ้าง สอบญาติพี่น้อง ต้องไปถึง

จากประสบการณ์ในการสอบสวนคดีข่มขืนกระทำชำเรา คดีหนึ่ง ในสถานีตำรวจ
นครบาลห้วยขวาง เมื่อปี พ.ศ.2534 ของผู้เขียนเอง มีพยานแวดล้อม และแพทย์ผู้ตรวจร่องรอย
การถูกข่มขืน ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นสอบสวน แต่เมื่อถึงการพิจารณาคดีชั้นศาล
ผู้เสียหายไม่ไปเบิกความที่ศาล ศาลอาญาจึงพิพากษายกฟ้อง .

⁵ ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 6 ข้อ 255 .

ต่างจังหวัดเราก็ต้องไป อยู่ถึงอีสานเราก็ต้องไป ว่าไฉนหนายไปไหน ไปทำงานที่ไหน
อย่างไร⁶

อย่างไรก็ตามการคุมพยานและการติดตามพยานให้ไปเบิกความที่ศาลนั้น ก็ถือเป็น
เรื่องที่ลำบาก เพราะพยานมิใช่เป็นผู้กระทำผิด พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจไปควบคุมตัวไว้ เพื่อ
นำตัวมาเบิกความที่ศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานที่มีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง ย้ายที่อยู่บ่อย ๆ ทำ
ให้การติดตามไปเบิกความเป็นไปด้วยความยากลำบาก แม้แต่ผู้พิพากษาเองก็ยังคงกล่าวถึงความ
ลำบากในการที่จะติดตามพยานมาเบิกความที่ศาลไว้ว่า “บางครั้งอย่างพยานชายล้มดำไก่อ่าง
พอสอบสวนเสร็จ อีก 3 ปีฟ้อง ไม่รู้ไปไหนแล้ว หรืออีก 2 ปีฟ้อง ไม่รู้ไปไหนแล้ว”⁷ ประกอบกับ
การที่พยานจะต้องไปเป็นพยานเบิกความที่ศาลก็ทำให้พยานต้องเสียเวลา เสียค่าพาหนะในการ
เดินทางไปศาล โดยที่ไม่ได้อะไรตอบแทน ซึ่งในเรื่องนี้ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวไว้ว่า

เรื่องเกี่ยวกับพยานไม่ไปเบิกความที่ศาล คุมพยานไม่ได้ ซึ่งในการคุมไม่ได้มันก็
ลำบากเหมือนกัน บางครั้งการที่ศาลเลื่อนบ่อย ๆ ก็ทำให้พยานเขาเกิดความเบื่อ
หน่าย พยานบางคนเขามีงานที่จะต้องทำทุกวัน ต้องลานายจ้างไป 3-4 ครั้งก็มี ถูกไล่
ออกไปเลย สมัยผมอยู่บางเขน พยานทำงานปั้มน้ำมัน คดีเรื่องปล้น แล้วเขาเป็น
ประจักษ์พยาน ศาลเลื่อน 3-4 ครั้ง พยานมันก็ไม่ไหว ถูกไล่ออกจากงานด้วย ไปมันก็
ไม่มีประโยชน์ เสียเงินเสียทองทั้งนั้น⁸

นอกจากนี้ก็มีหลายคดีที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนพยานปากสำคัญ ไว้ในชั้น
สอบสวน และสรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการเพื่อฟ้องผู้ต้องหาไปในชั้นการพิจารณาคดีชั้นศาล ผู้
ต้องหาหรือจำเลยย่อมจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อจะให้ตัวเองไม่ถูกลงโทษ และบางครั้งก็จะใช้วิธีการ
ข่มขู่หรือคุกคามพยาน หรือจ้างให้พยานไม่ต้องไปเบิกความที่ชั้นศาล หรือจ้างให้พยานหลบหนีไป

⁶ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , รองผู้กำกับการ (ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวน)
สถานีตำรวจนครบาลมักกะสัน , 20 กุมภาพันธ์ 2539.

⁷ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539.

⁸ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539.

ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาคดีในชั้นศาล ขาดพยานปากสำคัญ และทำให้ศาลพิพากษายกฟ้อง
ดังเช่น

สำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ 1086/2534 ของสถานีตำรวจนครบาลหลัก
สอง มีผู้ต้องหาจำนวน 2 คน ข้อหาร่วมกันฆ่าคนตายโดยเจตนา เหตุเกิดเมื่อวันที่ 5
กันยายน 2534 เวลาประมาณ 07.30 น.ที่หมู่บ้านกานดา 3 ซ.ดำรงค์ 3 ถ.สุขาภิบาล 1
แขวงบางมด เขตภาษีเจริญ กรุงเทพฯ พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐาน
และสรุปสำนวนการสอบสวนส่งให้พนักงานอัยการเพื่อพิจารณา และพนักงาน
อัยการก็มีความเห็นสั่งฟ้องผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน แต่ปรากฏว่าในชั้นพิจารณาคดีในชั้น
ศาล พนักงานสอบสวนไม่สามารถตามพยานปากสำคัญมาเบิกความเป็นพยานต่อ
ศาลได้ เป็นเหตุให้ศาลสั่งตัดพยานและพิพากษายกฟ้อง คดีดังกล่าวพนักงานสอบสวน
และผู้เกี่ยวข้องรับผิดชอบ ได้ใช้ความพยายามในการติดตามพยานมาเบิกความ
ตลอดมา แต่เนื่องจากผู้ต้องหาไม่มีความพร้อมเป็นมือปืนรับจ้าง และข่มขู่พยาน ซึ่งก่อน
หน้านั้นศาลได้อนุญาตให้ผู้ต้องหาประกันตัวไป จนกระทั่งกองบังคับการตำรวจ
นครบาลธนบุรี ได้มีหนังสือถึงอธิบดีศาลอาญารธนบุรี ให้พิจารณาสั่งถอนประกัน...
กรณีดังกล่าวเป็นเหตุสุดวิสัย⁹

และ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ก็ยังได้กล่าวในเรื่องเดียวกันนี้ไว้ว่า

คดีมีอยู่เยอะแยะ ผมเจอเอง ขนาดผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ไปถึงศาลก็รับ แต่
ศาลต้องนำสืบให้ปรากฏว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง พยานไม่ไปเบิกความที่ศาล
เนื่องจากได้รับการจ้างวานจากฝ่ายผู้ต้องหา ศาลปล่อยทันทีเลย ผมเองโดนมาแล้ว¹⁰

⁹ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, “หนังสือที่ 0514.114/9965 เรื่อง รายงานผลการ
พิจารณาข้อบกพร่องผู้รับผิดชอบสำนวนคดีอาญาที่1086/2534ของสถานีตำรวจนครบาลหลักสอง,”
3 สิงหาคม 2538 .

¹⁰ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , รองผู้บัญชาการตำรวจนครบาล , 20
กุมภาพันธ์ 2539 .

และ พ.ต.ท.อนุชัช เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวไว้ในกรณีเดียวกันว่า “มีบางเรื่องพยานไม่ไปศาล เพราะรับเงินรับทองจากฝ่ายตรงข้ามก็มี หนีสุดชีวิต พวกนี้พอรับเงินแล้วมันก็ต้องหนี”¹¹

โดยสรุปไม่ว่าการที่ไม่สามารถติดตามพยานปากสำคัญไปเบิกความต่อศาลได้ จะเกิดขึ้นเพราะเหตุอะไร จะเป็นความบกพร่องของพนักงานสอบสวนที่ไม่สนใจในการติดตามพยาน หรือเป็นเพราะพยานมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง หรือเพราะพยานได้รับการจ้างให้ไม่ไปเบิกความที่ศาลก็ตาม การไม่มีประจักษ์พยานหรือพยานปากสำคัญไปเบิกความต่อศาล ก็อาจทำให้ศาลยกฟ้อง ผู้ที่กระทำผิดจริงก็จะไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย กระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายหรือสังคมโดยรวมได้เช่นกัน

1.1.3 ความละเอียดรอบคอบในการทำสำนวนการสอบสวน งานสอบสวน เป็นงานที่ต้องกระทำด้วยความละเอียดรอบคอบ ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และจัดทำเอกสารต่าง ๆ ในสำนวนการสอบสวน อีกทั้งยังจะต้องมีความละเอียดถี่ถ้วน และความรอบคอบในการพิจารณาพยานหลักฐานที่มีอยู่ว่าสอดคล้องต้องกัน มีเหตุมีผลตามข้อเท็จจริงหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาให้แน่ชัด ทำให้ศาลเชื่อในพยานหลักฐานและพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดได้ เนื่องจากในการรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาลนั้น ศาลจะต้องพิจารณาและเชื่อในพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัย จึงจะลงโทษจำเลยได้ หากมีข้อพิรุธในพยานหลักฐานหรือข้อสงสัย ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวผู้กระทำผิดไป ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย ที่จะต้องมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน จึงจะถูกลงโทษ เป็นการคุ้มครองมิให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ ทำให้การลงโทษไม่เป็นไปโดยเด็ดขาดและพลการ ดังที่ นายบัญญัติ ตังกบดี ผู้พิพากษา ได้กล่าวไว้ว่า

คดีอาญาเขาระบุไว้ ให้สิทธิแก่จำเลยว่าถ้าศาลฟังพยานหลักฐานแล้วมีข้อพิรุธสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่ ศาลจะยกประโยชน์ให้แก่จำเลย ยกฟ้อง นอกจากไม่มีพยานแล้ว ศาลยังมีข้อสงสัยอีกด้วย¹²

¹¹ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัช เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

¹² สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ตังกบดี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

จะเห็นได้ว่า ความละเอียดถี่ถ้วนและความรอบคอบในการสอบสวน จะช่วยให้พยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมไป สามารถที่จะพิสูจน์ความผิดและทำให้ศาลลงโทษได้ และหากพนักงานสอบสวนขาดความละเอียดรอบคอบ จนกระทั่งเกิดความบกพร่องขึ้น หลายครั้งก็ทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดี ทั้งในชั้นของพนักงานอัยการและการพิจารณาคดีของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความละเอียดรอบคอบในการจัดทำและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ในสำนวนการสอบสวน อย่างเช่นที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวถึงประสบการณ์ที่พบมาในกรณีพยานเอกสารขัดกัน ว่า

สมัยอยู่ สถานีตำรวจนครบาลพญาไท เป็นสารวัตรสอบสวน ทำหน้าที่หัวหน้างานสอบสวน มีคดีเรื่องปล้นทรัพย์ จะสอบสวนพยานผู้จับ และสอบสวนพยานเกี่ยวกับเรื่องรับของโจร สอบสวนแล้วไม่รอบคอบ สอบปากคำพยานไปแล้วมันขัดกับพยานเอกสาร ทางอัยการก็เลยสั่งไม่ฟ้องตัวคนที่รับของโจร เขาก็เลยให้พิจารณาข้อบกพร่องพนักงานสอบสวน จริงๆ แล้วน่าจะต้องลงโทษคนรับของโจรได้ แต่ปรากฏว่าหลักฐานในการบันทึกจับกุม กับหลักฐานในเอกสารตัวจำนำมันขัดกัน ก็เลยให้พิจารณาข้อบกพร่องพนักงานสอบสวนและผู้จับกุม¹³

จะเห็นได้ว่าความสอดคล้องต้องกันของพยานหลักฐานต่างๆ เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วนในการรวบรวมเอกสาร และจัดทำเอกสารในสำนวนการสอบสวน และในเรื่องของเอกสารในสำนวนการสอบสวนนี้ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ก็ได้กล่าวถึงเอกสารแผนที่เกิดเหตุที่พนักงานสอบสวนได้จัดทำขึ้นไว้ว่า

เกี่ยวกับแผนที่เกิดเหตุ บางครั้งพนักงานสอบสวนไม่ได้ไปดูสถานที่เกิดเหตุ นั่งเขียนเขียนเอาเอง และไม่ตรงตามข้อเท็จจริง นี่แหละครับ ศาลยกฟ้อง มีอยู่แล้วหลายคดี ลูกน้องผมหลายคนโดน พนักงานสอบสวนไม่ไปดูที่เกิดเหตุ แล้วสอบสวนจะรู้เรื่องได้อย่างไร พยาน คำให้การพยานก็ขัดกับการตรวจที่เกิดเหตุ¹⁴

¹³ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ,20 กุมภาพันธ์ 2539 .

¹⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ในด้านของพนักงานอัยการและศาล ซึ่งเป็นฝ่ายที่จะต้องตรวจพิจารณาสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ก็ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

ในส่วนของแผนที่เกิดเหตุ บางทีดูแล้วมันขัดกับข้อเท็จจริงในคำให้การ คำให้การของพยานที่พนักงานสอบสวนสอบมา คำให้การพยานบุคคลกับแผนที่เกิดเหตุดูแล้วมันขัดกันก็มี ก็อาจจะเรียกพนักงานสอบสวนมาถามดูว่าเป็นอย่างไร¹⁵

คำให้การของพยานมันขัดกัน ขัดกับรูปภาพหรือภาพถ่าย หรือแผนที่เกิดเหตุอย่างอาทิเช่น ในกรณีมีการฆ่ากันตาย ปัญหามันเกิดขึ้น มันฆ่ากันอย่างไร ยิ่งกันอย่างไร ยิ่งจากข้างบนลงข้างล่าง จากข้างล่างขึ้นข้างบน หรือยิ่งจากข้างหลังไปข้างหน้า มาเปรียบเทียบกับคำเบิกความของพยาน ของโจทก์ด้วย เป็นผู้จับกุมหรือพนักงานสอบสวนก็ตามบางครั้งมันเกิดการขัดกัน จึงไม่แน่ว่าจะเป็นข้อสงสัยว่าจำเลยจะกระทำความผิดจริงหรือไม่ ศาลก็อาจจะยกฟ้องได้ พยานหลักฐานก็มีอีกหลายแบบ เราต้องพิจารณาดูให้ละเอียด¹⁶

ซึ่งความละเอียดรอบคอบในการทำสำนวนการสอบสวนและความสอดคล้องต้องกันของพยานหลักฐานนี้ ในทัศนะของผู้พิพากษาซึ่งจะต้องพิจารณาและพิพากษาคดีตัดสินคดี ก็ได้กล่าวถึงการพิจารณาพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมหรือทำมา ไว้อีกว่า

ในกรณีของคดีอาญาที่ประสมมา ของกลางในส่วนของเพิ่มเติม อย่างสมมุติว่าของกลางที่ยึดมาได้ 3 อย่าง ในขณะที่จับกุมและค้นตัวได้ครั้งแรก ปรากฏว่าตำรวจผู้จับกุมเอง นำมาให้ภายหลังเพิ่มเติมอีก อย่างยาม้านำมาให้ภายหลัง ก็มาลงเพิ่มเติมซะ แต่วันเวลาที่ลงเพิ่มเติม มันผ่านไปนาน สมมติว่าตอนที่ตำรวจส่งมาบันทึกการจับกุมวันที่ 1 แต่ไปทำการเพิ่มเติมในส่วนของเพิ่มเติมของกลางคดีอาญา ลงในบัญชีของกลาง ลงในบัญชีของกลางเพิ่มเติม ไปลงวันที่ 26 อย่างนี้มันต่างกัน 26 วัน แต่

¹⁵ สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สมชัย กุลกิจกำจร , อัยการประจำกองคดีอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด , 21 กุมภาพันธ์ 2539 .

¹⁶ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ตังภดี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

อยู่ในใบเดียวกัน เป็นร้อยเอกอยู่ที่นี้แต่อายุมากแล้ว ผมยกฟ้องไปแล้ว ตรงจุด ๆ นี้ที่
 หมายความ ทนายจำเลยเอามาตี คือของที่มาลงสองอย่าง . . . เหตุผลมันขัดกันนี้
 เอง ทนายจำเลยจึงเอามาเป็นการชักค้ำชะ ศาลจึงมีข้อสงสัย ผมก็จะเอาตรงนี้นำ
 มาเขียน (คำพิพากษา) เพราะเรารู้แล้วว่าให้การขัดกัน . . . พิจารณาดูเอกสารที่ว่านั้น
 บัญชีทรัพย์สินของกลางว่าเหตุใดจึงได้มีการมาลง 2 ครั้ง หลักฐานพวกนี้ต้องละเอียด
 ศาลเขาจะดูตลอด¹⁷

นอกจากความละเอียดรอบคอบในการจัดทำเอกสารหลักฐานในสำนวนการสอบสวน
 ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำขึ้น เช่น แผนที่แสดงสถานที่เกิดเหตุ, บันทึกปากคำพยาน, บัญชีทรัพย์สิน
 ของกลาง ดังที่กล่าวมาแล้ว พนักงานสอบสวนยังจะต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ ใช้ดุลยพินิจใน
 การพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น กับข้อกฎหมายที่มีอยู่ เพื่อให้การกล่าวหาหรือการแจ้งข้อกล่าว
 หาผู้ต้องหาตรงกับข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งหากพนักงานสอบสวนไม่มีความละเอียดรอบคอบและใช้
 ดุลยพินิจในการแจ้งข้อกล่าวหา หรือใช้ดุลยพินิจในการมีความเห็นทางคดี สั่งฟ้องผู้ต้องหาผิด
 พลาด ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงในคดีแล้ว เมื่อสำนวนไปถึงพนักงานอัยการแล้ว ย่อมอาจทำให้
 พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา และก็ไม่สามารถที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาในคดีดัง
 กล่าวได้ใหม่ ดังเช่นกรณีหนึ่งที่เกิดขึ้น และได้มีการพิจารณาข้อบกพร่องพนักงานสอบสวน คือ

สำนวนการสอบสวนคดีอาญา ที่ 1584/2534 ของสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ
 ข้อเท็จจริงรับฟังได้ความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ ได้สืบ
 ทราบว่าร้านอาหารแห่งหนึ่งตั้งอยู่ถนนสุขุมวิท แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
 กรุงเทพมหานคร มีการจัดหาหญิงเพื่อค้าประเวณีเพื่อผู้อื่นเป็นปกติธุระ ต่อมาเมื่อวันที่
 18 กรกฎาคม 2534 เวลาประมาณ 23.30 น. จึงได้มอบหมายให้ตำรวจผู้หนึ่งปลอม
 ตัวเป็นนักท่องเที่ยวเข้าไปในร้านอาหารดังกล่าว พร้อมนำธนบัตรฉบับละ 500 บาท
 ซึ่งได้จดหมายเลขธนบัตรและลงบันทึกประจำวันไว้แล้วติดตัวไปด้วย หลังจากนั้น
 ตำรวจดังกล่าวจึงได้ติดต่อกับพนักงานเก็บเงินและดูแลร้าน โดยแจ้งความประสงค์
 เพื่อต้องการหญิงไปร่วมประเวณีที่โรงแรม พนักงานคนดังกล่าวจึงได้จัดให้หญิงคน
 หนึ่งซึ่งเป็นพนักงานในร้านเดียวกันไปร่วมประเวณี ตำรวจผู้นั้นจึงได้มอบธนบัตรฉบับ

¹⁷ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

ละ 500 บาท ฉบับดังกล่าว ให้พนักงานเก็บเงิน หลังจากนั้นก็ออกมาหน้าร้านพร้อมกับส่งสัญญาณให้ตำรวจซึ่งรออยู่ด้านนอกเข้าไปทำการตรวจค้นภายในร้านอาหารดังกล่าว และพบธนบัตรใบดังกล่าวอยู่ที่ตัวพนักงานเก็บเงิน จึงได้จับกุมตัวส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี พนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานและมีความเห็นทางคดีส่งฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งเป็นพนักงานเก็บเงิน ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 283, 286 และพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509 มาตรา 16(1) แต่ปรากฏว่าพนักงานอัยการได้พิจารณาแล้วส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาทุกข้อหา และส่งสำนวนให้กรมตำรวจพิจารณา ซึ่งกรมตำรวจพิจารณาแล้วเห็นว่าพนักงานสอบสวนแจ้งข้อกล่าวหากับผู้ต้องหาไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน ทำให้พนักงานอัยการส่งไม่ฟ้อง นอกจากนั้นพนักงานสอบสวนบกพร่องที่ไม่แจ้งข้อกล่าวหาตามพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณีให้ครบทุกข้อกล่าวหา และไม่ดำเนินคดีกับเจ้าของสถานบริการ ในความผิดตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509 ด้วย ทำให้ทางคดีเกิดความเสียหาย¹⁸

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ความละเอียดถี่ถ้วน ความรอบคอบในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานและสิ่งคดีเป็นสิ่งสำคัญมาก หากไม่มีความละเอียดและรอบคอบแล้วก็อาจทำให้การสอบสวนเกิดความบกพร่องขึ้น และทำให้ขาดประสิทธิภาพในการที่จะพิสูจน์ความผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษได้

1.1.4 การไปเบิกความเป็นพยานของพนักงานสอบสวน หลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ติดตามพยานบุคคลไปเบิกความที่ศาลแล้ว ภาระหน้าที่ของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่จบสิ้น ตัวพนักงานสอบสวนเองก็ต้องไปเบิกความในฐานะเป็นพยานคนหนึ่งในคดีเช่นกัน โดยจะต้องเบิกความถึงการสอบสวนที่ตนเองได้กระทำไปตามอำนาจหน้าที่ และข้อเท็จจริงที่ทราบ แม้ว่าคำเบิกความของพนักงานสอบสวนในศาลจะมีได้ถือว่าเป็นประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์ในคดี แต่คำเบิกความของพนักงานสอบสวนก็มีความสำคัญ และมีน้ำหนักพอสมควรใน

¹⁸ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, "คำสั่งที่ 276/2536 เรื่อง ลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ," 8 มิถุนายน 2536 .

การรับฟัง เพราะพนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งหมด ในเรื่องของการไปเบิกความของพนักงานสอบสวน นายบัญญัติ ดังกบตี ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า

พนักงานสอบสวนก่อนจะไปเบิกความ แน่นอนพนักงานสอบสวนจะเป็นพยานปากสุดท้าย หมายความว่าพยานฝ่ายโจทก์ทุกคนจะต้องเบิกความไปหมดแล้ว พนักงานสอบสวนจึงจะเบิกความ เพื่อจะให้ได้ความจริง . . . ปัญหาคือว่าปัจจุบันนี้พนักงานสอบสวน มีงานเยอะ จึงไม่สามารถจะดูสำนวนทุกคดีได้ ก่อนที่จะมาเบิกความ บางครั้งจะจำผิดจำถูก จะจำเหตุการณ์ผิดบ้าง เวลาผิดบ้าง ให้การผิด ให้การถูก บางทีให้การขัดกับผู้จับกุมด้วย ตามหลักแล้ว พนักงานสอบสวนควรมีเวลาศึกษาสำนวนก่อนจะมาเบิกความ มิใช่เข้ามาอ่านสำนวนที่พนักงานอัยการส่งให้ แบบเดียวก่อนขึ้นศาล แล้วตัวเองไม่รู้ไปอ่านสำนวนอะไรมา ไปอ่านจำผิดจำถูก เกิดขึ้นมาในบัลลังก์ผมมาแล้ว บางทีไปอ่านผิดอ่านถูก จำเหตุการณ์ จำโน่น จำนี่ไปคนละเรื่อง ควรที่จะมีเวลาไปศึกษาคำเบิกความที่พนักงานจับกุมเขาเบิกความไว้แล้วว่าจะอย่างไร หรืออ่านบันทึกการจับกุมไว้บ้าง เพื่อให้การสอดคล้องต้องกัน มิเช่นนั้นแล้ว มันจะให้การขัดกัน จะทำให้เป็นมูลเหตุศาลเขาจะมองว่ามันมีพิรุธหรือไม่¹⁹

พนักงานสอบสวนไม่เตรียมตัวก่อนขึ้นเบิกความ แล้วไปให้การผิดหรือขัดกับพยานหลักฐานที่ตนเองรวบรวมหรือทำขึ้นมา ก็อาจทำให้ศาลเกิดข้อสงสัย และพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวผู้กระทำผิดไปได้ ประกอบกับในการสอบสวนคดีหนึ่ง ๆ จะใช้เวลานานพอสมควร และหลังจากที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ก็ใช้เวลาอีกนานพอสมควรกว่าจะนัดสืบพยาน และกว่าจะถึงนัดที่เรียกพนักงานสอบสวนไปเบิกความ ซึ่งมักจะเป็นพยานคนสุดท้ายของพยานฝ่ายโจทก์ บางครั้งใช้เวลาเป็นปี ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องเตรียมตัวทบทวนเหตุการณ์หรือสำนวนการสอบสวนให้ดีพอก่อนที่จะขึ้นเบิกความต่อหน้าศาล มิฉะนั้นจะเกิดความเสียหายต่อคดี

¹⁹ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

1.2 อุปสรรคและข้อจำกัดของการสอบสวน ซึ่งอุปสรรคและข้อจำกัดนี้มีได้เกิดจากความบกพร่องโดยตรงของพนักงานสอบสวน แต่เป็นอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่ทำให้การสอบสวนไม่สามารถนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้ ดังเช่น

1.2.1 ความร่วมมือของประชาชน การสอบสวนเป็นการรวบรวมและแสวงหาพยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อจะใช้พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา พยานหลักฐานที่จะได้มาส่วนมากมาจากประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการมาให้ปากคำเป็นพยานบุคคล หรือจะเป็นพยานเอกสาร วัตถุพยานต่างๆ ที่ประชาชนส่งให้ มาจากการที่พนักงานสอบสวนจะต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมายเรียกเอามาจากบุคคลที่ครอบครองหรือมีพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้น จะมีเป็นบางส่วนที่พนักงานสอบสวนอาจพบเจอเองหรือรวบรวมมาได้เอง เช่น วัตถุพยานที่ตกอยู่ในที่เกิดเหตุ เป็นต้น ดังนั้น ความร่วมมือของประชาชนในการมาเป็นพยานหรือส่งมอบพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้พนักงานสอบสวน จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก แม้ว่าหน้าที่ในการให้ความร่วมมือมาเป็นพยานหรือให้ความร่วมมือกับพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายรัฐธรรมนูญจะได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทยทุกคน ดังที่ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา ก็ได้กล่าวไว้ว่า “สิทธิกับหน้าที่จะต้องไปคู่กัน ประคบไปด้วยกัน ดังเช่นการที่จะต้องเดินทางไปเป็นพยาน เป็นต้น”²⁰ นอกจากนี้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาก็ยังมีบทบัญญัติความผิด กรณีผู้ขัดขืนคำสั่งบังคับตามกฎหมายของพนักงานสอบสวน ซึ่งให้มาเพื่อให้ถ้อยคำ ให้ส่ง หรือจัดการส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใด จะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือนหรือปรับไม่เกิน 500 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²¹ แต่ในทางปฏิบัติแล้ว เป็นการยากที่จะได้รับความร่วมมือจากประชาชนในด้านการมาเป็นพยาน นอกจากว่าบุคคลที่จะมาเป็นพยานหรือเข้ามาเกี่ยวข้องในคดีจะเป็นญาติพี่น้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้ต้องหา ทั้งฝ่ายผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ดังเช่นที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ได้กล่าวไว้ว่า

คนไทย อย่างหนึ่งคือ ไม่อยากไปขึ้นโรงขึ้นศาล ไม่อยากไปขึ้นโรงพัก เพราะว่าจริงอยู่มันเป็นหน้าที่พลเมืองดีที่จะต้องให้ความร่วมมือกับทางราชการ ไม่ว่าจะ

²⁰ สัมภาษณ์ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ , อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา , 6 กุมภาพันธ์ 2539 .

²¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168-169 .

หน้าที่ในการเป็นพยานที่ศาล ในการที่จะต้องไปเบิกความ แต่ที่นี้ทางราชการเราไม่ได้มีอะไรตอบแทนบุคคลเหล่านี้เลย โหนเขาจะต้องเสียเวลา เสียเงิน เสียค่าใช้จ่าย ต้องกลางานไป แต่ในเรื่องความปลอดภัย ในเรื่องอันตรายที่เขาอาจได้รับ ถูกคุกคาม อะไรต่าง ๆ ก็มี²²

บางครั้งมีคดีเกิดขึ้นในเขตชุมชน หรือสถานที่ที่มีคนผ่านไปมามากมาย แต่พนักงานสอบสวนไม่สามารถจะสอบสวนพยานบุคคลที่เห็นเหตุการณ์ได้ชัดเจน เช่น เมื่อมีการยิงหรือฆ่ากันตาย ผู้ที่เห็นเหตุการณ์มักจะไม่อยากมาเป็นพยาน อาจเพราะเกรงกลัวอันตราย หรือไม่อยากเสียเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับคู่กรณี ซึ่งพยานพวกนี้หากได้มาเป็นพยานแล้วจะมีน้ำหนักมากเพราะน่าเชื่อถือว่าจะไม่ได้เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การขาดพยานบุคคลปากสำคัญหรือประจักษ์พยาน อาจทำให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องได้ หรือหากขึ้นไปถึงการพิจารณาคดีชั้นศาลถ้าไม่มีพยานแวดล้อมหรือวัตถุพยานอื่น ๆ ที่เพียงพอและแน่นหนา ก็จะทำให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในเรื่องของการติดตามพยานไปเบิกความ เช่นกัน

นอกจากความร่วมมือจากประชาชนแล้ว การประสานงาน และความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอื่น ๆ หรือเอกชน ก็มีความจำเป็นมาก เพราะงานสอบสวนจะต้องติดต่อกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ และองค์กรเอกชน แทบจะทุกหน่วยงานก็ว่าได้ อย่างเช่น การสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค ก็จะต้องมีการตรวจสอบและสอบสวนพยานของธนาคาร, ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ก็จะต้องขอรับใบตรวจชันสูตรบาดแผลหรือศพจากแพทย์โรงพยาบาล ซึ่งอาจจะมีทั้งโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน รวมทั้งจะต้องทำการสอบสวนแพทย์ผู้ตรวจด้วย หรือการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ยักยอก ฉ้อโกง ก็อาจจะต้องตรวจสอบเอกสารหรือสอบพยานในบริษัท ห้างร้าน ที่เกี่ยวข้องด้วย เป็นต้น ในส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสำคัญต่อการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดทั้งสิ้น หากได้รับความร่วมมือด้วยดี การสอบสวนก็จะดำเนินไปได้ด้วยความรวดเร็ว ถูกต้อง และเป็นธรรม แต่หากไม่ได้รับความร่วมมือในการเป็นพยาน การส่งเอกสาร หรือวัตถุพยานต่าง ๆ หรือมีการปกปิดซ่อนเร้นพยานหลักฐาน ย่อมจะทำให้กระทบต่อการสอบสวน และส่งผลถึงประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำผิดไปฟ้องลงโทษด้วย

²² สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539.

1.2.3 การรับฟังพยานหลักฐานในชั้นการพิจารณาคดีของศาล จากการที่กล่าวมาในเรื่องข้อบกพร่องที่กระทบต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย นำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ และเรื่องของการร่วมมือของประชาชนแล้ว จะเห็นว่าในเรื่องของพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนรวบรวมหรือเสาะแสวงหามาเป็นเรื่องสำคัญมาก ในเรื่องของการที่พนักงานสอบสวนไม่สามารถติดตามตัวพยานไปเบิกความในชั้นศาลได้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเพราะความบกพร่องของพนักงานสอบสวน หรือเพราะเหตุสุดวิสัยก็ตาม หากเป็นประจักษ์พยานสำคัญ แม้ว่าจะมีบันทึกคำให้การของพยานที่ให้ไว้ต่อหน้าพนักงานสอบสวนก็ตาม หลักฐานดังกล่าวก็จะถือเป็นพยานบอกเล่า ซึ่งศาลมีน้ำหนักในการรับฟังน้อย ดังที่กล่าวมาแล้ว ในกรณีที่เกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย ก็อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินคดี โดยที่ไม่ใช่ข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวน ดังนั้น การรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีชั้นศาลจึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการสอบสวน ในกรณีนี้แม้แต่ในแง่ของผู้พิพากษาเองก็ยังไม่ให้ความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาในแง่ของกฎหมายและวิธีการรับฟังพยานหลักฐานของศาลไว้ว่า

ผมว่ามีวิธีแก้ไข ... ให้มีแนวโน้มศาลรับฟังบ้าง ให้ศาลรับฟังคำให้การที่เคยให้การต่อพนักงานสอบสวนไว้มากขึ้น และก็ต้องฟังเหตุผลที่พนักงานสอบสวนแถลงหรือพนักงานอัยการแถลงว่าเพราะเหตุใดพยานจึงมาไม่ได้²³

นอกจากนี้ยังมีคดีบางประเภทที่ผู้กระทำผิดได้วางแผนในการกระทำผิดอย่างดีหรืออาจเรียกว่าอาชญากรโดยอาชีพ หรือในคดีบางประเภท ซึ่งเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นแล้ว ไม่มีพยานหลักฐานที่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดได้ ซึ่งในการดำเนินคดีชั้นสอบสวนหรือในชั้นพนักงานอัยการ ก็จำเป็นจะต้องส่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาไป หรือในการพิจารณาคดีชั้นศาล ศาลก็จำเป็นจะต้องยกฟ้อง อย่างเช่น คดีจางวานฆ่า คดีลอบวางระเบิด ซึ่งผู้กระทำผิดมักจะวางแผนมาอย่างดี และทำลายพยานหลักฐานมิให้หลงเหลืออยู่ หรือไม่มีพยานหลักฐานที่จะสาวไปถึงตัวจำเลย หรือสามารถจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำ อย่างเช่นที่นายบัญญัติ ดังกบตี ได้กล่าวไว้ว่า

²³ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

บางครั้งพยานไม่ถึงตัวจำเลยเลยนะว่ากระทำความผิด อย่างข้อหาลักทรัพย์หรือรับของโจร สมัยผมอยู่ศาลอาญา . . . ศาลเขาจะรู้ทันที่ว่านี่จะต้องยกฟ้อง เขาจะเร่งคดีให้เร็ว ๆ สืบเร็ว ๆ เพื่อจะปล่อยตัวจำเลยออกไปจากคุกซะ²⁴

หรืออย่างในคดีจ้างวานฆ่า ซึ่งยากที่จะหาพยานหลักฐานที่จะแสดงว่ามีมือปืนที่ไปยิงซึ่งมักจะเป็นมือปืนรับจ้างนั้น ได้รับการจ้างจากผู้ใด ถึงแม้ในทางคดีจะมีมูลเหตุในทางการสืบสวนทราบว่าผู้ใดเป็นคนจ้าง เช่น ผู้ตายขัดผลประโยชน์ทางธุรกิจกับ นาย ก.อย่างรุนแรง และมีมือปืนที่จับกุมได้ซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาจะรับว่า นาย ก.เป็นผู้จ้างก็ตาม แต่หากในชั้นการพิจารณาในศาลปรากฏว่ามีมือปืนผู้ยิงกลับคำให้การไม่รับว่า นาย ก. เป็นผู้จ้าง ก็เป็นการยากที่จะมีหลักฐานอื่นสนับสนุน เพราะการจ้างฆ่าคนไม่มีใบเสร็จรับเงินหรือสัญญาการว่าจ้างแต่อย่างใด ข้อจำกัดต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนกระทบต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษทั้งสิ้น

ทั้งข้อบกพร่องและข้อจำกัดของการสอบสวนที่กล่าวมาทั้งหมด ล้วนทำให้กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทั้งสิ้น เพราะการสอบสวนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ที่ได้ละเมิดต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนในสภาวะสังคมการเมือง (political society) ซึ่งมีกฎหมายเป็นเครื่องกำหนดและกำกับพฤติกรรมของมนุษย์แทนกฎแห่งธรรมชาติ (law of nature) ในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) มาพิจารณาตัดสินและลงโทษ เป็นการใช้สิทธิและทำหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแทนมนุษย์ทุกคน มนุษย์ทุกคนมีสิทธิดังกล่าวอย่างเต็มที่ในสภาวะธรรมชาติ แต่มนุษย์ได้มอบความไว้วางใจ (entrust) และยินยอมสละสิทธิและอำนาจดังกล่าวให้แก่รัฐ ให้แก่ผู้ปกครองในการใช้สิทธิดังกล่าวแทนตนเองเมื่อมนุษย์ได้ยินยอมกันเข้ามาอยู่ภายใต้การปกครอง ดังนั้น รัฐโดยกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำหน้าที่และใช้สิทธิดังกล่าวอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ ให้ดีกว่าการใช้สิทธิดังกล่าวด้วยตนเองของมนุษย์ ในสภาวะธรรมชาติ

การที่การสอบสวนคดีอาญายังมีข้อบกพร่องและข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นข้อบกพร่องของพนักงานสอบสวนที่ขาดผิดฟ้องฝากขัง , การไม่สามารถติดตามพยานไปเบิกความที่ศาลได้ , ความ

²⁴ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

ไม่ละเอียดรอบคอบในการทำสำนวนการสอบสวน หรือจะเป็นข้อจำกัดในการรับฟังพยานหลักฐาน หรือการขาดความร่วมมือจากประชาชน ทั้งหมดดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อมจะทำให้ประสิทธิภาพในการพิจารณาและลงโทษผู้กระทำผิดเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย การสอบสวนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในระบบยุติธรรมทางอาญา ไม่สามารถทำหน้าที่ที่ได้รับควมไว้วางใจจากประชาชนเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพจากผู้กระทำผิด และเกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมได้

2. ผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

การสอบสวนนอกจากจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป จาก การที่การสอบสวนจะต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษตามกฎหมาย เพื่อทำให้เกิดความสงบ สุขในสังคมโดยรวมแล้ว การสอบสวนยังมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาโดยตรงอีกด้วย เพราะการสอบสวนจะต้องเป็นตัว แทนในกระบวนการเบื้องต้นที่จะนำตัวผู้กระทำผิดที่ได้ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมมาลงโทษ อันเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิในการลงโทษผู้กระทำผิดแทนผู้ ได้รับความเสียหาย นอกจากนี้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมก็เช่นเดียวกับผู้ต้องหา ที่เมื่อตก เข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมแล้ว นอกจากจะมีสิทธิขั้นพื้นฐานเฉกเช่นประชาชนทั่วไปคนอื่น แล้ว เขาย่อมจะต้องมีสิทธิที่จะต้องได้รับการคุ้มครอง ในฐานะผู้ที่ได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติ ธรรมนอกเหนือไปจากสิทธิขั้นพื้นฐาน ดังนี้

2.1 สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งสิทธิที่จะ ได้รับการชดเชยความเสียหาย, ค่าทดแทนทั้งจากรัฐและจากผู้กระทำผิด หากพูดถึงสิทธิ ในการรักษาพยาบาลและการได้รับการชดเชยความเสียหาย ค่าทดแทน ในแง่ตัวบทกฎหมายแล้ว สิทธิอันนี้ก็มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอยู่แล้ว ดังเช่นที่นายทองใบ ทองเปาด์ ได้กล่าวไว้ว่า

กฎหมายมี ถ้าบุคคลใดถูกกระทำผิดทางอาญา เป็นการละเมิดใช้ไหมครับ เขาทำ ร้ายร่างกายคุณก็คือละเมิดต่อคุณ คุณมีสิทธิตามกฎหมายแพ่ง มาตรา 420 ฐาน

ละเมิด คุณก็เรียกค่าเสียหายจากเขาได้ ค่าเสียหาย ค่ารักษาพยาบาล ค่าเจ็บป่วย ค่าขาดรายได้ อะไรต่าง ๆ เหมือนคดีรถยนต์กันนั่นแหละ แต่ส่วนมากผู้เสียหายจะมาคิดถึงว่าพอรถยนต์กัน เอาละอันนี้เรียกได้ แต่ที่ถูกลักทรัพย์ ที่ถูกทำร้ายร่างกาย ถูกฆ่า ถูกข่มขืน อะไรต่าง ๆ นี้ ส่วนมากจะไม่ค่อยรู้จักกัน ก็ไม่ค่อยเรียกร้อง มันมักจะเป็นอย่างนี้ มันก็ไม่ค่อยจะได้ทำอะไรกัน แต่อย่างไรก็ตาม ก็มีสิทธิจะเรียกทุกอย่าง²⁵

ในกระบวนการยุติธรรม เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ในการพิจารณาคดีอาญา โดยหลักการแล้วผู้ที่เสียหายคือรัฐ ความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นและขึ้นไปสู่การพิจารณาคดีในศาลแล้ว รัฐจะเป็นผู้เสียหาย โดยมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ของรัฐ มีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อตัดสินว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด ก็จะนำตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งโทษต่าง ๆ ได้แก่ ริบทรัพย์สิน การปรับ การกักขัง การจำคุก การประหารชีวิต²⁶ ส่วนในเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพ การชดใช้ความเสียหายดังกล่าวเป็นเรื่องทางแพ่งระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดโดยตรง ซึ่งผู้ได้รับความเสียหายจะต้องเป็นผู้เรียกร้องหรือฟ้องร้องต่อศาลแพ่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ให้ผู้ได้รับความเสียหาย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดปัญหาขึ้นในทางปฏิบัติดังที่ นายทองใบทองเปาต์ ก็ได้กล่าวไว้ว่า

ค่าเสียหายฐานละเมิดอะไรต่าง ๆ นี้ เรายังไม่มีการเรียกร้องกันเท่าที่ควร โดยเฉพาะถ้าหากว่าพอถูกฆ่าตาย ไปจับอีกฝ่ายหนึ่งมาเข้าคุก แล้วก็จบ แต่ว่าลูกเมียที่อยู่ข้างหลังทำอย่างไร ไม่มีใครรับผิดชอบดูแล²⁷

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

²⁵ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาต์ , ทนายความรางวัลแมกซ์ไซไซ , 28 กุมภาพันธ์ 2539.

²⁶ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 .

²⁷ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาต์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

ในด้านพนักงานอัยการ พ.ต.ต.สมชาย กุลกิจกำจร ก็ได้กล่าวไว้ในเรื่องเดียวกันว่า

ในทางปฏิบัติ มีสภาพบังคับผู้ต้องหาได้เพียงไรที่จะบังคับให้ผู้ต้องหาเขาชำระคดีใช้ค่าเสียหาย ค่าสินไหมอะไรเนี่ย ในทางปฏิบัติเป็นไปได้ไหม เข้าใจว่าคงจะยากที่จะเอาสภาพอะไรไปบังคับเขา ไม่ต้องดูอะไร ดูในคำขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินสภาพที่ศาลสั่งจำเลยหรือผู้ต้องหาปฏิบัติได้เพียงไร ส่วนมากติดคุกไปแล้ว แล้วกัน ไม่มีที่ว่าจะใช้บังคับอะไร²⁸

ในด้านพนักงานสอบสวน พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ก็กล่าวไว้ว่า

คุ้มครองสิทธิผู้เสียหายและพยานกันบ้าง ได้รับการชดใช้อะไรกันบ้าง เอาอย่างนี้สมมติคุณถูกลักทรัพย์ไป ถูกชิงทรัพย์ไป ศาลตัดสินว่าไอ้ผู้ต้องหาทำผิด ก็ให้ชดใช้สินไหมทดแทนราคาทรัพย์สิน มันมีปัญญาใช้ไหม มีไหม เมื่อไม่ใช่ คุณต้องไปฟ้องเอง คุณไม่มีเงิน รัฐต้องให้คุณชด ใช้ชดใช้ไหม²⁹

จากคำกล่าวต่างๆ นี้ จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาในเรื่องของสิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลหรือได้รับการชดใช้ ก็คือ

- 1) การไม่รู้ถึงสิทธิในการเรียกร้องหรือฟ้องร้องของผู้เสียหาย
- 2) สภาพบังคับตามกฎหมายที่จะให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้ได้รับความเสียหาย

เสียหาย

ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคดีอุกฉกรรจ์ที่ละเมิดต่อสิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สิน พื้นฐานของประชาชน เช่น คดีฆ่า ทำร้ายร่างกาย การหน่วงเหนี่ยว กักขัง หรือปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ก็ตาม มักจะไม่ค่อยมีการเรียกร้องค่าเสียหายจากฝ่ายผู้เสียหาย หรือหากมีการเรียกร้อง ฝ่ายผู้ต้องหา ก็มักจะยินยอมชดใช้ ทำให้ต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งกัน และยากที่จะได้รับค่าเสียหายจากฝ่ายผู้ต้องหา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะฝ่ายผู้ต้องหาคิด

²⁸ สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สมชาย กุลกิจกำจร , 21 กุมภาพันธ์ 2539 .

²⁹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ว่า หนึ่งในตนเองไม่ใช่ผู้กระทำผิดหรือพยายามปกปิดความผิดของตน การชดใช้ค่าเสียหายให้ผู้เสียหายก็เท่ากับยอมรับว่าตนเองเป็นผู้กระทำผิด หรือ สอง หากตนเองกระทำผิดจริง ถึงชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งไป ตนเองก็จะต้องรับโทษในทางอาญาอยู่ดี หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ ถึงจะชดใช้เงินไป ตัวเองก็ติดคุกอยู่ดี ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องยินยอมชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย นอกจากคดีความผิดในเรื่องประมาท หรือความผิดที่มีโทษไม่สูงนัก ผู้ต้องหา ก็อาจจะยินยอมชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งเพื่อเป็นเหตุบรรเทาโทษในคดีอาญาไว้ เช่น คดีขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้เฉี่ยวชนผู้อื่นถึงแก่ความตายหรือบาดเจ็บ เป็นต้น

จากปัญหาในทางปฏิบัติของการเรียกร้องหรือชดใช้ค่าเสียหาย หรือค่ารักษาพยาบาล ดังกล่าว จึงมีแนวความคิดที่รัฐจะต้องเข้ามาช่วยเหลือชดเชยความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้ได้รับความเสียหาย ดังเช่น แนวความคิดของ นายทองใบ ทองเปาด์ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

ความจริงรัฐควรจะต้องรู้ว่า การที่คน ๆ นั้นถูกฆ่าตาย เป็นความบกพร่องของรัฐที่ไม่ให้ความคุ้มครองความปลอดภัยของเขา ไม่ได้คุ้มครองเขาอย่างเพียงพอ ทำให้เขาถูกฆ่าตายไป รัฐควรจะต้องรับผิดชอบช่วยเหลือเขาในขณะนี้ แต่ของเราก็ยังไม่มีในขณะนี้ และที่สำคัญก็คือ ตัวชาวบ้านเอง ตัวผู้เสียหายเอง ตัวเหยื่อ ก็ไม่รู้จักสิทธิตัวนี้ เราต้องให้เขา รู้จักสิทธิตัวนี้ด้วย³⁰

และ พ.ต.ต.อนุชัย เล็กบำรุง ก็กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า

ในกรณีที่เขาเป็นฝ่ายถูกกระทำ ไม่ว่าจะเป็ถูกกระทำทางร่างกายก็ดี ในด้านเกี่ยวกับเพศ การข่มขืนกระทำชำเรา อะไรต่าง ๆ ซึ่งเขาต้องได้รับความเสียหายทั้งทางร่างกาย ได้รับความเสียหายในด้านจิตใจ ก็มีส่วนมาก . . . รัฐจะต้องมีหน้าที่ในการคุ้มครองเขา หรือในการที่จะต้องทำอะไรก็ตามที่จะทำให้สภาพจิตใจเขาดีขึ้น หรือไม่ว่าจะเป็นการชดเชยในด้านทางแพ่งก็น่าจะทำ³¹

³⁰ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

³¹ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

สำหรับกระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันของไทย รัฐยังไม่ได้คุ้มครองสิทธิหรือให้ความช่วยเหลือในการชดเชยความเสียหาย หรือการรักษาพยาบาลผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญา รัฐยังปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของผู้ที่ได้รับความเสียหาย จะต้องเรียกร้องหรือฟ้องร้องเอาเองจากผู้กระทำผิด จะมีความช่วยเหลือจากรัฐบ้างก็ในคดีความผิดเล็กน้อย เช่น คดีขับรถประมาทเป็นเหตุให้เฉี่ยวชนผู้อื่นหรือทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย หรือความผิดเกี่ยวกับร่างกายเล็กๆ น้อย ๆ เช่น ทำร้ายร่างกาย ซึ่งพนักงานสอบสวนอาจจะช่วยไกล่เกลี่ยในเรื่องของค่าเสียหาย หรือค่ารักษาพยาบาล ได้ตามสมควร แต่การไกล่เกลี่ยของพนักงานสอบสวนก็ไม่ได้มีสภาพบังคับที่จะต้องให้มีการชดใช้แต่อย่างใด และยังมีคดีอื่น ๆ อีกมากที่ผู้เสียหายยังไม่ได้รับการชดใช้ เช่น คดีฆ่า คดีลักทรัพย์ ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถยึดหรือติดตามทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายคืนได้ ดังนั้น ปัญหาสองประการดังที่กล่าวไว้ จึงยังไม่ได้รับการแก้ไข และยังคงสภาพปัญหาอยู่ในทุกวันนี้ สิทธิของผู้เสียหาย จึงไม่ได้รับการคุ้มครองหรือช่วยเหลือเท่าที่ควร

2.2 สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการข่มขู่หรืออันตรายจากผู้กระทำผิด จากความสำคัญของผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาโดยตรง ซึ่งเมื่อขึ้นไปสู่การพิจารณาชั้นศาลแล้ว ก็จะมีฐานะเป็นพยานคนหนึ่งในคดี หรือพยานบุคคลปากสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ที่มีผลสำคัญในการดำเนินคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา บางครั้งฝ่ายผู้ต้องหาซึ่งอาจจะเป็นผู้กระทำผิดหรืออาจจะไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดจริงก็ตาม ก็มักจะใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ ผู้เสียหายหรือพยานเหล่านี้ไม่ไปให้การเป็นพยานในชั้นสอบสวน และไม่ไปเบิกความในการพิจารณาคดีชั้นศาล ซึ่งอาจจะด้วยวิธีการจ้างหรือการข่มขู่ ทำอันตรายต่าง ๆ ต่อพยานหรือผู้เสียหาย หรือผู้ที่กระทำผิดจริงก็อาจจะทำอันตรายต่อผู้เสียหายหรือพยาน เพราะความโกรธแค้นที่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นให้การต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งทำให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้นต้องถูกดำเนินคดีหรือถูกลงโทษ ดังนั้น ผู้เสียหายหรือพยานในคดี จึงจำเป็นต้องมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการถูกข่มขู่ หรือให้ปลอดภัยจากการที่จะถูกฝ่ายผู้ต้องหาทำอันตรายได้ ซึ่งในทางปฏิบัติแม้ว่าจะเป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องให้ความคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีสำคัญ แต่ในความเป็นจริงแล้ว กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น อัยการ ศาล หรือส่วนราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่ความรับผิดชอบในการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยาน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นส่วนสำคัญที่จะพิสูจน์ความผิดได้ กลับตกอยู่ในความรับผิดชอบของ

ตำรวจแต่เพียงฝ่ายเดียว ข้อจำกัดในเรื่องกำลังพล งบประมาณ หรือหน่วยงานที่จะรับผิดชอบให้ความคุ้มครอง โดยตรง ทำให้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยานยังต่ำอยู่มาก และไม่ได้มีการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ดังเช่นที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวไว้ว่า

สิทธิของผู้เสียหาย . . . เมื่อผู้เสียหายจะต้องเป็นพยาน หรือพยานที่จะต้องมาเป็นพยานให้กับพนักงานสอบสวน เขาต้องมาอย่างเปิดเผย ต้องไปเป็นพยานอย่างเปิดเผยที่ศาล ใครคุ้มครองสิทธิ ให้ความคุ้มครองเขาเกี่ยวกับสวัสดิภาพของเขาในภายหลัง ถ้าหากเขาถูกผู้ต้องหาหรือฝ่ายพวกผู้ต้องหาเล่นงานเขาที่หลัง ตำรวจให้ความคุ้มครองเขาได้ไหม³²

ในทางปฏิบัติหากผู้เสียหายหรือพยานในคดีสำคัญ เกรงว่าตนเองอาจได้รับอันตรายจากฝ่ายผู้ต้องหา ก็อาจร้องขอให้ตำรวจจัดเจ้าหน้าที่ไปให้ความคุ้มครอง แต่การคุ้มครองด้วยวิธีดังกล่าวก็ยังมีข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องกำลังพลที่ใช้หรืองบประมาณดังที่กล่าวข้างต้น และก็ยังมีความหวาดกลัวว่าผู้เสียหายหรือพยานมิใช่ผู้ต้องหาที่ตำรวจอาจใช้อำนาจตามกฎหมายควบคุมตัวไว้ได้ ผู้เสียหายหรือพยานจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำรงชีวิตของตน มีความเป็นอิสระในการที่จะเดินทางไปไหนก็ได้ ทั้งการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่การงานและเรื่องส่วนตัว การให้เจ้าหน้าที่ติดตามให้ความคุ้มครองไปทุกหน ทุกแห่ง เป็นเรื่องที่ไม่ปฏิบัติได้ลำบาก ทั้งอาจจะไปละเมิดสิทธิในการใช้ชีวิตส่วนตัวของเขาเหล่านั้นได้ อีกทั้งระยะเวลาที่จะต้องให้ความคุ้มครอง จะต้องให้ความคุ้มครองไปนานเท่าใด ก็เป็นปัญหาที่สำคัญ การใช้กำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือให้เป็นภาระหน้าที่ขององค์กรตำรวจเพียงฝ่ายเดียว โดยไม่มีความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น หรือไม่มีข้อกฎหมายหรือกลไกอย่างอื่น จึงทำให้การคุ้มครองผู้เสียหายหรือพยาน เป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในกรณีนี้ พล.ต.ท. อนุชัช เล็กบำรุง ก็ได้ให้แนวความคิดไว้ว่า

ในคดีสำคัญ ๆ บางเรื่อง อาจจะต้องเปลี่ยนชื่อ เปลี่ยนนามสกุลของพยานเลย อาจจะต้องให้ย้ายที่อยู่ไปอยู่ใหม่ สำเนาทะเบียนบ้านแก้ไขใหม่หมด หางานหากการให้ทำ คุ้มครองเขากระทั่งเขาไปเบิกความที่ศาลเรียบร้อยแล้ว เฉพาะในคดีที่สำคัญ ๆ

³² สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ที่ผู้ต้องหาหมิ่นอิทธิพลอะไรต่าง ๆ นี้... อันนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิต ความปลอดภัย ซึ่ง
มันน่าจะต้อง คุ่มครองเขา³³

การคุมครองผู้เสียหายหรือพยานในคดีอาญา ไม่ว่าจะเป็นการคุมครองในชั้นสอบสวนหรือในระหว่างการพิจารณาคดีชั้นศาลก็ตาม ของไทยในปัจจุบันจึงยังไม่มีประสิทธิภาพดีพอเป็นเหตุให้สิทธิของผู้เสียหายหรือพยานที่จะได้รับการคุมครองความปลอดภัยจากรัฐยังไม่ได้รับความคุ้มครองที่ดีพอ ซึ่งสิทธินี้หากรัฐให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว นอกจากจะเกิดความปลอดภัยต่อตัวผู้เสียหายหรือพยานโดยตรงแล้ว ยังจะส่งผลต่อความร่วมมือของประชาชนในการมาเป็นพยานอีกด้วย เพราะเขาย่อมมั่นใจและเชื่อมั่นว่าตนเองจะได้รับความปลอดภัยหากมาเป็นพยานในคดี

2.3 สิทธิที่จะได้รับการปกปิดความลับในคดีเพื่อคุ้มครองชื่อเสียงของผู้เสียหาย ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเมื่อเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้ว นอกจากเขาจะถูกกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพโดยผู้กระทำผิดแล้ว เขายังอาจได้รับความกระทบจากกระบวนการสอบสวน หรือกระบวนการในการพิจารณาคดีส่วนอื่นๆ ด้วย การที่ผู้เสียหายได้มาแจ้งความร้องทุกข์ หรือบุคคลใดมาเป็นพยานให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินคดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้รัฐนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ การที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำของฝ่ายผู้ต้องหา เมื่อผู้เสียหายได้เข้ามาอยู่ในกระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมแล้ว ผู้เสียหายก็ไม่สมควรที่จะได้รับความเสียหาย โดยกระบวนการสอบสวน หรือกระบวนการพิจารณาคดีในขั้นตอนอื่นอีก แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ หลายครั้งที่ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญาไม่ยอมมาแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ เพราะเกรงกลัวที่จะเสียชื่อเสียง หรือเสียเวลา หรือสิ้นเปลืองทรัพย์ไปอีก หากเป็นเรื่องของเวลาที่จะต้องเสียไปบ้างในการมาติดต่อเจ้าหน้าที่ หรือทรัพย์ในเรื่องค่าเดินทางเหล่านี้ก็ต้องถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้เสียหายจำเป็นต้องเสียสละเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม อันถือเป็นหน้าที่พลเมืองที่ดี แต่หากเป็นเรื่องของชื่อเสียงหรือความเสียหายอื่น ๆ ที่ผู้เสียหายอาจได้รับจากการมาแจ้งความร้องทุกข์แล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง

³³ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัช เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ความเสียหายในชื่อเสียงของผู้เสียหาย นับว่าเกิดขึ้นมากในกระบวนการสอบสวนและการพิจารณาคดีชั้นอื่น ๆ ดังเช่นที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวไว้ว่า

อย่างเช่น ผมยกตัวอย่าง ผู้หญิงถูกข่มขืน หนังสือพิมพ์ไปลงว่าคนนั้นถูกข่มขืน อย่างนั้น อย่างนี้ เอรูบเขาไปลง ทำให้เขาเกิดความเสียหาย เขาได้รับการคุ้มครองไหม ไม่มี เอละครับต้องไปเบิกความที่ศาล ต้องไปเผชิญหน้ากัน ไปชี้[ตัว]กัน เป็นพยานต่อหน้าศาล ญาติของฝ่ายผู้ต้องหาเห็น นี่ก็ได้รับการเกลียดชัง สิทธิถูกละเมิดไปแล้ว³⁴

ดังนั้น ผู้เสียหายหรือพยานจึงควรได้รับความคุ้มครองสิทธิจากพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการที่จะปกปิดความลับในคดี ไม่ว่าจะมีความลับเกี่ยวกับชื่อ ที่อยู่ หรือรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้เสียหายหรือพยาน หรือจะเป็นความลับเกี่ยวกับพยานหลักฐานอื่น ๆ หรือข้อเท็จจริง ในคดีต่าง ๆ ที่อาจเกิดความเสียหาย หรือทำให้ผู้เสียหายหรือพยานเสียชื่อเสียง หรืออาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้เสียหายและพยานได้ ซึ่งในการปกปิดความลับในคดีนี้ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวไว้ว่า

ควรจะปิดเลย ควรจะปิดสนิท เพราะว่าในชั้นพนักงานสอบสวน เราสามารถจะปิดได้ เพราะว่าอะไรต่าง ๆ มันก็มีระเบียบอยู่แล้วว่าเป็นความลับ แต่ว่าถ้าจะเปิดเผยในชั้นศาล การพิจารณาต่อหน้าศาลก็ต้องทำโดยเปิดเผย ในชั้นตอนนั้น คดีบางประเภทที่จะต้องให้ความคุ้มครองกับทางพยานหรือผู้เสียหาย พวกนี้ก็อาจจะต้องพิจารณาในทางลับเพื่อที่จะปกปิด ขึ้นอยู่กับแต่ละคดี แต่ละเรื่องไป³⁵

ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการปกปิดความลับในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน สามารถที่จะเผยแพร่ข่าวสารได้รวดเร็วและกว้างขวาง ทำให้ข่าวสารข้อเท็จจริงในคดีเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็ว แม้ว่าพนักงานสอบสวนจะไม่ใช่ว่าเป็นผู้ที่ให้ข่าวสารแก่ สื่อมวลชน แต่การที่ไม่ระมัดระวังหรือกระทำการอย่างปกปิด ผู้สื่อข่าวสามารถที่

³⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

³⁵ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

จะล่วงรู้และเผยแพร่ข่าวออกไปได้ หรืออาจจะเป็นเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เสมียนประจำวันคดี ซึ่งจะต้องเขียนบันทึกประจำวัน อันมีรายละเอียดของคดีอยู่ เจ้าหน้าที่เสมียนคดีซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของการสอบสวน เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่เหล่านี้หากไม่สนใจหรือปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างปกปิดแล้ว รายละเอียดเกี่ยวกับคดีก็สามารถจะเผยแพร่ออกไปได้อย่างง่ายดาย หรือแม้แต่การแถลงข่าวหรือให้ข่าวของผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนเอง ก็ทำให้รายละเอียดหรือข้อมูลของผู้เสียหายหรือพยานเผยแพร่ไปได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตามการปกปิดความลับในคดีก็เป็นเรื่องที่ยากในการปฏิบัติ เพราะคดีความที่เกิดขึ้น บางครั้งก็มีได้มีแต่เฉพาะฝ่ายเจ้าพนักงานของรัฐกับฝ่ายผู้เสียหายเท่านั้นที่ทราบ แต่ยังมีผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีกมาก หรือบางครั้งข้อเท็จจริงที่ถูกเผยแพร่ออกไป ก็ออกไปจากฝ่ายผู้เสียหายเองด้วย รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนดังที่กล่าวไปแล้ว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นข้อจำกัดที่อยู่นอกเหนือความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนเอง แม้กระนั้นในส่วนของการสอบสวนคดีอาญาก็ควรที่จะปกปิดความลับของผู้เสียหายและพยาน ในส่วนความรับผิดชอบของตนให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงหรือข่าวสารที่อาจจะทำให้ผู้เสียหายหรือพยานได้รับความเสียหายทั้งความเสียหายในชื่อเสียงหรือความเสียหายในด้านอื่น ๆ

2.4 สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนหญิงในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่นเดียวกับเรื่องชื่อเสียงของผู้เสียหายอาจจะได้รับความเสียหายได้ เมื่อเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรม หรือในกระบวนการสอบสวน แล้วผู้เสียหายก็ไม่ควรที่จะได้รับความอับอายเพิ่มขึ้นอีกแม้แต่จากเจ้าพนักงานของรัฐเอง ซึ่งปัจจุบันพนักงานสอบสวนของกรมตำรวจจะเป็นตำรวจชายทั้งหมด แม้ว่าตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องจะมีได้กำหนดข้อห้ามมิให้ข้าราชการตำรวจหญิงเป็นพนักงานสอบสวนก็ตาม แต่จากลักษณะของงานสอบสวนเป็นงานที่มีภาระหน้าที่ที่หนัก ในลักษณะของการบังคับใช้กฎหมาย บางครั้งก็เกี่ยวข้องกับงานปราบปรามอาชญากรรมและงานสืบสวนด้วย และการกำหนดคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งก็กำหนดให้งานสอบสวนเป็นสายงานหนึ่งในกลุ่มสายงานป้องกันปราบปราม³⁶ ทำให้การบรรจุ

³⁶ คณะกรรมการข้าราชการตำรวจ (ก.ตร.) , “มติในการประชุมครั้งที่ 3/2530 กำหนดมาตรฐานของตำแหน่งกลุ่มสายงานป้องกันปราบปราม,” 4 กุมภาพันธ์ 2530.

และแต่งตั้งข้าราชการตำรวจลงในตำแหน่งที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนจะใช้ข้าราชการตำรวจชายทั้งหมด

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเรา คดีกระทำอนาจาร การให้พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบสวนซักถามข้อเท็จจริงหรือสืบหาพยานหลักฐานจากผู้เสียหายที่เป็นหญิง อาจทำให้ผู้เสียหายดังกล่าวเกิดความอับอายไม่กล้าที่จะเล่าความจริง หรือรายละเอียดข้อเท็จจริงอย่างละเอียด อันจะทำให้กระทบต่อผลในการดำเนินคดีได้ อีกทั้งการซักถามของพนักงานสอบสวนชายก็อาจจะทำให้ผู้เสียหายเกิดความอับอาย กระทั่งกระทบต่อสภาพจิตใจอีกด้วย การสอบสวนซักถามข้อเท็จจริงจำเป็นต้องอาศัยจิตวิทยาในการพูดคุยซักถามปลอมประโลม ซึ่งนอกจากจะเป็นการค้นหาความจริงแล้ว ยังเป็นการบรรเทาผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายด้วย จากความแตกต่างกันในด้านร่างกาย อุปนิสัย และจิตใจของหญิงและชาย ส่งผลถึงลักษณะของการปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน จึงมีแนวความคิดที่จะให้พนักงานสอบสวนที่เป็นหญิงทำการสอบสวนคดีเกี่ยวกับเพศ หรือคดีที่มีผู้เสียหายเป็นหญิง หรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ทั้งนี้เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการสอบสวน มิให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายเพิ่มไปจากความเสียหายที่เขาได้รับจากผู้ต้องหาอยู่แล้ว

สิทธิที่จะได้รับการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนหญิงนี้ ปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงทำหน้าที่ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ อย่างจริงจัง โดยกรมตำรวจ เพิ่งจะเริ่มทดลองจัดให้มีพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อเป็นโครงการทดลอง ในสถานีตำรวจ นครบาล 3 แห่ง คือ³⁷

- 1) สถานีตำรวจนครบาลบางซื่อ จำนวน 5 คน
- 2) สถานีตำรวจนครบาลบางนา จำนวน 5 คน
- 3) สถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน จำนวน 5 คน

³⁷ คณะอนุกรรมการข้าราชการตำรวจ (อ.ก.ตร.) เกี่ยวกับตำแหน่ง, “มติในการประชุมครั้งที่ 7/2537 กำหนดตำแหน่งพนักงานสอบสวนหญิงในสถานีตำรวจนครบาล 3 แห่ง,” 13 กรกฎาคม 2537 . และ กรมตำรวจ, “คำสั่งที่ 576/2538 เรื่อง แต่งตั้งข้าราชการตำรวจ ,” 16 สิงหาคม 2538 .

พนักงานสอบสวนหญิงดังกล่าวมีหน้าที่รับผิดชอบสอบสวนคดีอาญาที่มีข้อหาว่าสตรีกระทำผิด และคดีอาญาที่สตรีเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ และรับผิดชอบงานสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว³⁸ แม้ว่ากรมตำรวจจะให้ความสำคัญกับการที่จะมีพนักงานสอบสวนหญิงประจำตามสถานีตำรวจ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่เป็นหญิง ก็ตาม แต่จากความยุ่งยากและปัญหาต่างๆ ของงานสอบสวน ภาระและหน้าที่ความรับผิดชอบที่มากมายของพนักงานสอบสวน และข้อจำกัดของเพศหญิงในด้านต่าง ๆ จึงทำให้โครงการดังกล่าวซึ่งอยู่ในขั้นตอนทดลองยังมีปัญหาที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงอยู่มาก อย่างเช่นที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล กล่าวไว้ว่า

ผู้หญิง ถ้าสมมติว่าไม่เคยมีสามี หรือไม่เคยอะไรเลย . . . ไปสอบเรื่องการข่มขืนได้ไหม ความอายระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงใครมากกว่ากัน จะกล้าซักอย่างผู้ชายไหม ทีนี้ถ้าจะให้ซักจริง ๆ ให้ตำรวจชาย แต่ว่าพนักงานสอบสวนชายมันก็เสียเหมือนกัน เพราะผู้หญิงเขาก็อาย คนถูกข่มขืนเขาก็อาย ไม่กล้าที่จะให้การเปิดเผย ทีนี้จะทำยังไง เราจะพบกันครึ่งทาง ให้คู่กันไปซิครับ ตำรวจหญิงกับตำรวจชาย พนักงานสอบสวนหญิงกับพนักงานสอบสวนชาย ในกรณีอย่างนี้ให้พนักงานสอบสวนหญิงซัก แต่ให้พนักงานสอบสวนชายให้ข้อมูล³⁹

พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ให้ความเห็นเพิ่มเติมในกรณีการมีพนักงานสอบสวนหญิงไว้ว่า

มันก็น่าจะดีขึ้น แต่ว่ามันก็ต้องดูว่าเราเอาเขามาใช้งานได้เต็มที่หรือเปล่า . . . แต่ก็นั่นเองมันน่าจะดีสำหรับเด็ก สำหรับคดีที่ผู้หญิงเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ แต่ว่าเราต้องดูคุณภาพงานของพนักงานสอบสวนหญิงพวกนี้ว่าเขาสามารถจะทำงานได้หรือไม่⁴⁰

³⁸ กรมตำรวจ , “คำสั่งที่ 514/2537 เรื่อง กำหนดหน้าที่การงานของพนักงานสอบสวนหญิง ประจำสถานีตำรวจ ,” 13 พฤษภาคม 2537 .

³⁹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁴⁰ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ดังนั้น การมีพนักงานสอบสวนหญิงประจำตามสถานีตำรวจเพื่อให้ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีความผิดที่ผู้เสียหายเป็นหญิงในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็ก จึงเป็นเรื่องที่ดีที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย แต่ปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้น ทั้งเรื่องของข้อจำกัดของเพศหญิงในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ความยุ่งยากสลับซับซ้อน ความยากลำบากในงานสอบสวน และคุณภาพของงานสอบสวนที่ทำโดยพนักงานสอบสวนหญิง จำเป็นที่จะต้องได้รับการแก้ไขให้พนักงานสอบสวนหญิงสามารถปฏิบัติงานในบทบาทและหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และขยายผลการดำเนินการออกไปให้มีครบทุกสถานีตำรวจในอนาคตต่อไป

นอกจากการสอบสวนคดีอาญาจะต้องทำหน้าที่และใช้สิทธิในการที่จะต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาพิจารณาตัดสินลงโทษ แทนมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) แล้ว การสอบสวนคดีอาญาจะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยตรงอีกด้วย มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติเมื่อถูกบุคคลอื่นละเมิดต่อสิทธิไม่ว่าจะเป็นสิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ หรือสิทธิในทรัพย์สิน ก็ตาม ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องหรือบังคับให้ผู้ทีละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ตน ด้วยตนเอง เพื่อบรรเทาผลร้ายนั้น การที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากผู้กระทำผิดแล้ว นอกจากที่ผู้กระทำผิดจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายแล้ว ผู้เสียหายก็ย่อมจะต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ การบรรเทาผลร้ายในขณะเข้ามาสู่กระบวนการสอบสวน หรือกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนอื่นๆ มิใช่ว่ากลับได้รับความเสียหายจากกระบวนการสอบสวน หรือกระบวนการยุติธรรม เพิ่มจากความเสียหายที่ได้รับจากผู้กระทำผิด มากขึ้นไปอีก

สิทธิของผู้เสียหายดังที่กล่าวไปแล้วนั้น ยังไม่ค่อยจะได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย การได้รับการชดใช้ค่าเสียหาย ค่าทดแทน การปกปิดความลับ ความอับอายที่ได้รับ ต่างๆ เหล่านี้ทำให้บางครั้งเมื่อผู้เสียหายได้เข้ามาสู่กระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะไม่ได้รับการบรรเทาผลร้ายแล้ว ยังจะได้รับความเสียหายเพิ่มขึ้นไปอีก

การสอบสวนในฐานะเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา

การสอบสวนคดีอาญา นอกจากจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป ในฐานะที่การสอบสวนเป็นเครื่องมือในการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อจะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว การสอบสวนยังมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอีกด้วย กระบวนการสอบสวนหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาส่วนอื่นๆ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้การพิจารณาความผิดเป็นไปด้วยความเป็นธรรม ไม่เป็นไปโดยเดียดานและพลการป้องกันการแก้แค้นอย่างไม่เป็นธรรม และกำหนดโทษที่สาสมแก่ความผิด ดังนั้น ผลกระทบของการสอบสวนต่อตัวผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด จึงสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประการ คือ

- 1) ผลกระทบโดยตรงต่อผู้ต้องหาที่เข้ามาอยู่ในระหว่างกระบวนการสอบสวน
- 2) ผลกระทบทางอ้อมต่อผู้ต้องหา

1. ผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่เข้ามาอยู่ในระหว่างกระบวนการสอบสวน

ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดหรือที่เรียกว่าผู้ต้องหา เมื่อได้ตกเข้ามาอยู่ในความควบคุมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับพนักงานสอบสวนในระหว่างทำการสอบสวนนั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่กระทำผิดจริงหรือไม่ก็ตาม ก่อนที่ศาลจะตัดสินว่าเขาเป็นผู้กระทำผิด ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองในสิทธิขั้นพื้นฐาน อันได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน การจำกัดหรือริดรอนสิทธิ ดังกล่าวในบางส่วน จะต้องทำไปตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจเจ้าพนักงานไว้ และการใช้อำนาจดังกล่าวก็ต้องไม่เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการวิเคราะห์ผลกระทบโดยตรงของการสอบสวนคดีอาญาต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา นี้ จึงขอกกล่าวถึงแยกเป็นประเด็นดังนี้

1.1 สิทธิในชีวิตและร่างกาย

สิทธิในชีวิตและร่างกาย ถือเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญลำดับแรกของมนุษย์ที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิดังกล่าวของผู้ต้องหาซึ่งเป็นผู้ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการ

ยุติธรรมและบางครั้งจะต้องเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งได้แก่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวน รัฐจะต้องไม่ไปละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา ดังเช่นไม่ทำร้ายร่างกาย ชูเชิญ หรือทรมานผู้ต้องหา ซึ่งกลไกตามกฎหมายที่จะคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของไทยเราก็มีข้อกำหนดที่บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ซึ่งได้กำหนดโทษไว้แก่บุคคลที่กระทำความผิดหรือทำอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายของผู้อื่น ทั้งประชาชนทั่วไปและเจ้าพนักงานของรัฐที่กระทำความผิดโดยมิได้ละเว้นหรือให้อำนาจที่จะไปละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ที่อยู่ในความควบคุมหรือผู้ต้องหา แต่อย่างใดนอกจากนั้นเมื่อผู้ใดก็แล้วแต่ตกเป็นผู้ต้องหาและเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน หากเกิดเสียชีวิตขึ้นมาในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ก็จะต้องมีการสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในชีวิตของผู้ที่อยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน เพื่อเป็นการไต่สวนว่าผู้ต้องหานั้นตายเพราะสาเหตุอะไร หากพิสูจน์ได้ว่าตายเพราะการกระทำของเจ้าพนักงานที่ควบคุมหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้อง ก็จะต้องดำเนินคดีเอาผิดกับเจ้าพนักงานผู้นั้นตามกฎหมาย

การคุ้มครองสิทธิในร่างกายของผู้ต้องหานั้น นอกจากจะมีกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดไว้ชัดเจนแล้วก็ตาม ก็ยังมีกลไกในวิธีพิจารณาความอาญาที่ช่วยคุ้มครองสิทธิในร่างกายของผู้ต้องหาที่ตกเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานในระหว่างการสอบสวนอยู่อีกด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิในร่างกายของผู้ต้องหา เกิดผลในทางปฏิบัติ นั่นก็คือ สิทธิของผู้ต้องหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ คือ

1. สิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความได้สองต่อสอง
2. สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วยโดยเร็ว
3. สิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้ง 3 ข้อนี้ จะช่วยคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหาได้ดีขึ้น ดังที่ นาย ทองใบ ทองเปาด์ ได้กล่าวไว้ว่า

สิทธิในการปรึกษาทนายความ เป็นสิทธิที่ว่าเขามีสิทธิปรึกษาก่อน มิฉะนั้นเขาจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ข้อสองสิทธิในการเยี่ยม การเยี่ยมจะมีความสำคัญมากต่อผู้ต้องหา หรือการรักษาพยาบาล ทั้งสามข้อนี้มีความสำคัญมาก เพราะว่าเมื่อก่อนนี้

ผู้ต้องหาเวลาเขาถูกจับไปแล้ว เขาถูกซ้อม ไปถึงศาล ผู้ต้องหาจะให้การต่อสู้ว่า ข้าพเจ้ารับสารภาพเพราะถูกซ้อม ศาลก็จะออกมา ซ้อมเรื่อย มีใครเป็นพยานไหม จะไม่มีพยานปรากฏ และศาลก็มักจะออกมาแต่เพียงว่า ที่ผู้ต้องหาบอกว่าถูกซ้อม นั้นไม่ปรากฏพยานหลักฐานแต่อย่างใด ไม่มีบาดแผล ไม่มีพยานรู้เห็น เราจึงมาเพิ่ม ให้มีการเย็บด้วย เพราะถ้าไปเย็บ ญาติพี่น้องจะได้เห็นว่ามึบาดแผลตรงนี้ เป็นอะไรขึ้นมา ก็ถามได้ และคนที่จะซ้อมก็ต้องกลัว เพราะว่าเขามีสิทธิเย็บ และเขาส่ง ไปให้แพทย์ตรวจอีก ก็เป็นหลักการ อันนี้ผมมีตัวอย่าง อย่างคดีหนึ่งที่จังหวัดสมุทรสงคราม มีชาวบ้านที่ถูกซ้อม อันนี้เป็นคดีผู้ความที่ศาลเลย มีชาวบ้านถูกจับไป 11 คน แล้วก็ถูกซ้อมให้รับสารภาพ พวกนั้นรับสารภาพหมด ที่นี้ญาติเขาไม่รู้เรื่อง เพราะผมเคยสอนเขาไว้ เขาก็ไปเย็บ ปรากฏว่าก็มีบาดแผลต่าง ๆ เขาก็เลยทำหนังสือ คัดค้านไว้ การเย็บก็คือการมีพยานหลักฐาน คือบุคคลได้เห็นว่าคนนั้นมีบาดแผล ประการที่สองพอเขาเห็นบีบ เขาก็ทำหนังสือคัดค้านถึงทางราชการ นี่คือหลักฐาน ประการหนึ่ง เป็นลายลักษณ์อักษรว่ามีการคัดค้านจริง แล้วก็การส่งไปรักษาบาดแผล แพทย์จะได้ตรวจว่ามีบาดแผลจริง กรณี 11 คนที่ว่านี้ เขาไม่ส่งไปให้แพทย์ตรวจ แต่พวกนี้โชคดี พอตอนส่งเข้าห้องขัง เข้าคุก ผู้บัญชาการเรือนจำเขาสงสัย เขากลับมัน ตายในคุก เพราะถ้าตายในคุก เขาต้องเดือดร้อนไปด้วย ต้องมีการไต่สวนวิสามัญ ฆาตกรรม เพราะฉะนั้นเขาก็เลยต้องเรียกแพทย์เข้ามาตรวจ ถามว่าเป็นอะไร เขา บอกว่าถูกตำรวจซ้อมมา บันทึกลงไว้หมดเลย 9 คน อีก 2 คน เขากันเป็นพยาน ก็เลยมี พยานหลักฐานหมด นี่คือประโยชน์ของมาตรานี้⁴¹

ซึ่งสิทธิของผู้ต้องหาทั้งสามข้อนี้ พนักงานสอบสวนและผู้จับจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหา ทราบตามกฎหมาย - และในทางปฏิบัติ การให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาทั้งสามประการในปัจจุบันก็มี ระเบียบปฏิบัติไว้แล้ว ไม่ว่าจะในการพบทนายความ ผู้ต้องหาก็สามารถพบทนายความได้สองต่อสอง ในแต่ละสถานีตำรวจ ซึ่งจะจัดสถานที่ไว้ตามความเหมาะสม การเย็บก็จะมีระเบียบที่ให้ญาติ ของผู้ต้องหาจะมาเย็บผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมได้ในระหว่างเวลา 08.00-09.00 น., 12.00-13.00 และ 15.00-16.00 น. ของทุกวัน และการรักษาพยาบาลเมื่อผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมตัวอยู่เกิดการเจ็บป่วย

⁴¹ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

ขึ้น ก็สามารถร้องขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ควบคุมตัวอยู่หรือพนักงานสอบสวนพาไปรักษาพยาบาลได้ ก็จะต้องมีการจัดเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมไปด้วย

อย่างไรก็ตาม สิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหาที่อยู่ในความควบคุมของตำรวจหรือพนักงานสอบสวน ก็ยังถูกละเมิดอยู่บ่อยครั้ง ดังที่ นายทองใบ ทองเปาด์ ได้กล่าวไว้ว่า

ในเรื่องการปฏิบัติมันจะมีปัญหาอยู่ก็คือ ส่วนมากผู้ที่ละเมิดเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ชาวบ้านร้องมากที่สุดก็คือตำรวจ ตำรวจมักจะทำ เขามีสิทธิแล้วก็ไม่ให้สิทธิ หรือว่าโดยเฉพาะการซ้อม การทรมานอะไรต่าง ๆ มันจะมีปัญหาอยู่ตรงนั้น ที่มีปัญหามากที่สุด⁴²

การพิจารณาในส่วนของผลกระทบของการสอบสวน ต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา นั้น เนื่องจากขอบเขตของการศึกษาคั้งนี้จะมีขอบเขตอยู่เฉพาะขั้นตอนของการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเท่านั้น จึงจะไม่กล่าวถึงในขั้นตอน ก่อนที่ผู้ต้องหาจะเข้ามาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวนมากนัก เช่น ในขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนไปทำการจับกุม และควบคุมไว้ก่อนส่งพนักงานสอบสวน ซึ่งขั้นตอนในการจับกุมหรือก่อนจับกุมที่ไม่ได้ดำเนินการโดยพนักงานสอบสวน นั้น ก็มีการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายกันมาก ตามที่ปรากฏในสื่อมวลชนหลายครั้ง เช่น การซ้อมหรือการทรมานให้ผู้ต้องหารับสารภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำการจับกุม หรือก่อนที่จะจับกุม ซึ่งอาจจะดำเนินการนอกสถานที่ตำรวจ ก่อนที่จะนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวน แต่เมื่อมีการนำตัวส่งพนักงานสอบสวนแล้ว ผู้ต้องหาก็คงต้องถูกควบคุมโดยพนักงานสอบสวนในห้องควบคุมของสถานีตำรวจ มีการลงบันทึกประจำวันรับตัวผู้ต้องหาไว้เป็นหลักฐาน มีผู้ต้องหาคนอื่นอยู่ในห้องควบคุมด้วย การละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหาโดยพนักงานสอบสวนในขั้นตอนของการสอบสวน จึงมีน้อยกว่าในขั้นตอนการสืบสวนก่อนที่จะส่งตัวผู้ต้องหามายังพนักงานสอบสวน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในขั้นตอนดังกล่าวยังมีผู้รู้เห็นน้อย และยังไม่มีการบวนการที่เป็นรูปแบบมากนัก ประกอบกับขั้นตอนในระหว่างการจับกุมพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุมมีอยู่อาจยังไม่ปรากฏชัดเจนออกมา เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำการจับกุม จึงอาจมีการขู่เข็ญหรือทรมานให้ผู้ต้องหารับสารภาพหรือเล่าเหตุการณ์ต่างๆ และ

⁴² สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

ให้พาเจ้าหน้าที่ตำรวจไปเอาของกลางที่ใช้กระทำผิดหรือทรัพย์สินที่ประทุษร้ายไป ซึ่งบางครั้งเราก็ต้องยอมรับว่าวิธีการดังกล่าวก็สามารถทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทราบข้อเท็จจริง และได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ความผิดได้อย่างชัดเจน เช่น การพาเจ้าหน้าที่ตำรวจไปเอาปืนที่ใช้ยิงผู้อื่นถึงแก่ความตาย เป็นต้น แต่การดำเนินการดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา เพราะกฎหมายมิได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะดำเนินการดังกล่าว และยังขัดต่อหลักการในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพอีกด้วย เจ้าพนักงานที่ดำเนินการเช่นนั้นก็ต้องเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องจากผู้ต้องหาเอง โดยเฉพาะถ้าหากผู้ต้องหามีใช้ผู้กระทำผิดจริงหรือไม่ได้มาหรือไม่มีพยานหลักฐานที่จะใช้พิสูจน์ความผิด จนทำให้ศาลยกฟ้องหรือพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

แต่กระนั้นก็ตามในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนก็ยังคงมีการละเมิดต่อสิทธิในชีวิตและร่างกายอยู่ ทั้งอาจเป็นการกระทำของตัวพนักงานสอบสวนเองหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนการสอบสวน เช่น เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมผู้ต้องหาในห้องควบคุม เจ้าหน้าที่พิมพ์มือผู้ต้องหา ดังเช่นจากการสัมภาษณ์ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจแห่งหนึ่ง

มาห้องสอบสวนข้างบนก็โดน . . . ตอนแรกมีคนมาสอบ ผมก็ถามดู พี่ถ้ายอมรับสารภาพมันจะติดเยอะไหม เขาก็บอกว่าไม่เยอะเท่าไร ถ้าผมไม่รับละ เขาก็พูดดีเขาบอกว่าอย่าเลย ไม่มีเงินจะไปสู้ความสู้อะไร ทีนี้มีอีกคน รับยากนักไซ้ใหม่ ให้การรวมนมันไม่เข้ากับรูปคดี มานี้เดี๋ยวสอบเอง พูดไปซู่ไป ซู่ทีก็ตบด้วย . . . ผมไม่รู้อะไร ไม่ได้ต้องรู้ ครับรู้ก็รู้ ไม่รู้เดี๋ยวโดนตบ⁴³

หรือผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่งก็ได้กล่าวไว้ว่า

คนที่เขาสอบปากคำผมนี้รู้สึกจะเป็นยศพันตำรวจตรี เขาไม่ได้ซู่หรือทำอะไร แต่มีลูกมือเขา รู้สึกว่าจะเป็นยศนายร้อย ร้อยอะไรก็ไม่รู้เขาบอก ทำท่าจะเอาสมุดแฟ้มหนา ๆ ดีหัวผม ถ้าผมให้ปากคำเท็จ เขาจะตี⁴⁴

⁴³ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

⁴⁴ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

หรือในกรณีของเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการสอบสวนหรือที่รับผิดชอบการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน ก็ดังเช่นที่ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่งกล่าวไว้ว่า

พวกสิบเวร . . . ก็มีบ้าง มีบางเวร เป็นบางเวร บางเวรดี จับผมพิมพ์มือ เขาหาว่าผมเกร็ง ผมก็พยายามพิมพ์ แกก็จับโนนจับนี่ ผมก็ไม่ได้เกร็ง พยายามแบบไม่ได้แกลัง มันเป็นไปเอง มือผมก็เคยชันด้วย แกหาว่าผมเกร็ง แกก็เตะผมด้วย(รองเท้า) ไอ้ก็ ผมก็เจ็บสิ เนี่ยไอ้ไอ้ตั้งแต่วันแรก(ชี้ให้ดูที่ขา) ไอ้ไอ้กับเนื้อคน กระตุก ผมก็ร้องอ๊วย หาว่าผมล่าถอย ผมไม่เข้าใจจริง ๆ แล้วเขามาขู่ผมว่าที่เขาพิมพ์ไปเนี่ยทำให้เขาปวดมือ เขาจะไม่เอา หมายความว่ามีคนซึ่งโหดกว่าเขา ซึ่งผมไม่รู้จัก แต่เขาพูดออกมาว่าไปนี่ทั้ง พิมพ์ใหม่ อีกคนมาพิมพ์ ใส่กุญแจมือพิมพ์ ก็พิมพ์ อย่างนี้ เตะบ๊อบตีป้าบ แล้วก็หนีไม่ได้ด้วย ไอ้อย่างผมไม่ได้ใส่กุญแจมือผมยังโดดได้ แล้วถ้าเขาถามพิมพ์มือหรือยัง บอกว่ายังไม่ได้พิมพ์นะ ผมก็รับ อะไรของเขา ผมก็พิมพ์ไปแล้ว ใส่กุญแจมือแบบไม่ให้หนีออกจากโต๊ะ แบบเอาลูกกอล์ฟตี วันนั้นก็ตีผมตรงนี้ที แล้วจะให้ผมทำมือยังไง ผมไม่เข้าใจจริง ๆ ผมว่าเขาไม่เป็นมากกว่า⁴⁵

หรือผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลอีกแห่งหนึ่งก็กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า

สิบเวรนี้ วันนั้นผมเห็นอยู่นายหนึ่งครับ คดียาเสพติด คดีเสฟเข้ามาสองคน เขาพิมพ์ลายนิ้วมือไปก่อนแล้วคนหนึ่ง คนที่หนึ่งไม่โดนตบ คนที่สองเข้าไปโดนตบ ตบที่ว่ามีไปเกร็งมือ เกร็งมือไม่ยอมอ่อนตัวตามไป มันจับมือพิมพ์ไม่ถนัด แต่ความจริงเขาน่าบอกกัน นี่เขาตบผัวะ ผมเห็นแล้วสลัดใจ . . . ผมไม่โดน ผมปล่อยตามสบาย⁴⁶

สำหรับในขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องมีเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้อื่นนอกจากตัวพนักงานสอบสวนเองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยหลายนาย เช่น

⁴⁵ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

⁴⁶ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาผู้หนึ่งในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง

- เจ้าหน้าที่สืบเวอร์หรือผู้ควบคุมผู้ต้องหา ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลห้องควบคุมในสถานีตำรวจ รวมทั้งการพิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาเพื่อส่งไปตรวจสอบประวัติการต้องโทษ
- เจ้าหน้าที่เสมียนคดี ซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของการสอบสวน และบางครั้งจะมีหน้าที่ในการควบคุมตัวผู้ต้องหาไปส่งพนักงานอัยการ และนำตัวไปฟ้องศาล
- พนักงานสอบสวนคนอื่น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี เช่น พนักงานสอบสวนเวรฝากขังที่จะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขังที่ศาล หรือแม้กระทั่งการเข้ามาร่วมสอบสวนหรือช่วยพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีในบางกรณี

จะเห็นได้ว่าการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหาที่อยู่ระหว่างขั้นตอนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวพนักงานสอบสวนแต่เพียงผู้เดียว บางครั้งก็เกิดจากเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าว ซึ่งจะต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาด้วย ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ก็ถือว่าเป็นผู้ได้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนที่มีตำแหน่งและยศรองลงมาจากพนักงานสอบสวน โดยจะเป็นข้าราชการตำรวจระดับชั้นประทวน-พลตำรวจ และผู้ต้องหาที่ถูกทำร้ายหรือโดนละเมิดสิทธิในร่างกาย จากข้อมูลข้างต้นนั้นเป็นผู้ต้องหาที่ไม่ค่อยมีญาติมาเยี่ยม เป็นผู้ต้องหาอายุระหว่าง 21- 42 ปี การศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อาชีพรับจ้างทั้งหมดการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายผู้ต้องหาที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ต้องหาทุกคน บางคนก็ไม่ได้ถูกทำร้ายหรือละเมิดแต่อย่างใด ดังเช่นผู้ต้องหาผู้หนึ่งของสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม ต้องหาว่าออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค ตามพระราชบัญญัติความผิดว่าด้วยการใช้เช็ค พ.ศ.2535 อายุ 50 ปี อาชีพเป็นเจ้าของกิจการรับเหมาก่อสร้าง ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ตอนที่จับ ตำรวจไม่มีทำรุนแรง เชิญมาด้วยดี ไม่ได้ใส่กุญแจมือ เพราะคุณรู้เรื่อง . . . ไม่มีปัญหาอะไร” และผู้ต้องหาผู้นี้ก็ให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ไว้ว่า “5 ปี ให้นหลังมานี้ ตำรวจไม่ค่อยมีพิษมีภัย ไม่ค่อยกล้าใช้อำนาจกันไม่เหมือนกับ 5 ปีก่อน จับมานี้ปิดห้องเตะซ้อมเดี่ยวนี้ไม่กล้า ไม่มี หายไปแล้ว การสอบสวนดีขึ้น การเตะการซ้อมน้อยลง”⁴⁷

ดังนั้น การละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนที่เกิดขึ้น จึงไม่ได้เกิดขึ้นในทุกคดีหรือผู้ต้องหาทุกคน แต่ขึ้นอยู่กับสถานะของผู้ต้องหาและข้อหาในคดีที่ต้องหา และตัวเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งพนักงานสอบสวนและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ผู้ต้องหาที่มักจะถูกละเมิด

⁴⁷ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

สิทธิในชีวิตและร่างกายโดยการทรามานหรือทำร้ายในระหว่างการสอบสวน มักจะเป็นผู้ต้องหาที่ไม่ค่อยมีญาติพี่น้องมาเยี่ยม ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน ระดับการศึกษาต่ำ ส่วนผู้ต้องหาที่ไม่ค่อยมีการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายก็คือ ผู้ต้องหาที่มีฐานะดี มีระดับการศึกษาสูง และมีญาติพี่น้องมาเยี่ยมเป็นประจำ และมักจะเป็นคดีความผิดที่มีข้อหาอาชญากรรมที่รุนแรง หรือไม่มีข้อหาอาชญากรรมพื้นฐาน เช่น ความผิดเกี่ยวกับการยกยอก ข้อโกง ความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค ความผิดที่กระทำโดยประมาท เป็นต้น นอกจากนั้นการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนยังมีระดับความรุนแรงที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีละเมิดในชั้นก่อนการสอบสวนได้แก่ ขั้นตอนในการสืบสวนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวน และการละเมิดที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้เกิดจากตัวพนักงานสอบสวนทั้งหมด บางครั้งก็เกิดขึ้นจากเจ้าหน้าที่ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับงานสอบสวนด้วย

สำหรับกลไกในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา หรือผู้ที่ตกเข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานอีกประการหนึ่ง ก็คือ การสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ ซึ่งมีความสำคัญในกรณีที่ผู้ต้องหาที่เข้ามาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานจะต้องได้รับการคุ้มครองที่จะไม่ถูกละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกาย กรณีที่ผู้ต้องหาตายอยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายนั้น ให้ความจริงปรากฏออกมาว่าเป็นการตายเพราะถูกเจ้าพนักงานกระทำหรือไม่ ดังที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวไว้ว่า

การสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ กรณีผู้ต้องหาตายอยู่ในระหว่างการควบคุม ต้องทำ จะต้องทำให้ปรากฏว่าการตายนั้นเกิดจากการกระทำของเจ้าพนักงานที่ควบคุมอยู่หรือไม่ อยู่ตรงนั่นเอง ถ้าเป็นการตายโดยเจ้าพนักงานที่อยู่ในระหว่างการควบคุมตามโดยเจ้าพนักงานที่กระทำก็ผิด เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาอันหนึ่งที่เราจะต้องทำ

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือการชันสูตรพลิกศพ และอิทธิพลของพนักงานที่ควบคุมอยู่ สามารถที่จะบ่งชี้ให้กับผู้ที่ถูกควบคุมด้วยกัน เป็นพยานให้กับตำรวจ ให้กับผู้ควบคุมนั้น เช่น ผู้ต้องถูกควบคุมอยู่ 5 คน ตำรวจเตะผู้ต้องหาตายในห้องขัง แต่พยานอีก 4 คน บอกไม่ใช่ ใอันนี้โมโห มันเสียใจ มันวิ่งชนกำแพง เอาอะไรชนลูกกรงเอง ตำรวจไม่ได้ทำเลย แต่อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงก็ต้องปรากฏ เอาละครับพยานให้การอย่างนี้แสดงว่าอันนี้ทำเอง แต่โดยปกติวิสัย คุณมีหน้าที่รับผิดชอบได้ยินเสียงเอะอะ

โวยวายอยู่ ทำไมคุณไม่เข้าไป . . . แพทย์ออกไปชั้นสูตร โดนของแข็งไม่มีคม รอยช้ำบวม ใช้นิ้วงัดกระแทกก็รอยช้ำบวม ถูกตะกั่วก็รอยช้ำบวม โดยตะบันหน้าก็รอยช้ำบวม เอาหัวชนกำแพงก็รอยช้ำบวม ถูกต้องใหม่ พยานยืนยันว่าใช้นิ้วเอาหัวชนกำแพง แต่การชนกำแพงต้องเกิดเสียง มีเสียงเอะอะโวยวาย และไอ้พวกนี้ก็ต้องพยายามห้ามปรามแล้ว ห้ามปรามแล้วโวยวาย บอกตำรวจแล้วไม่ ตำรวจที่ทำหน้าที่ควบคุมอยู่ไม่เข้าไปห้ามปราม เข้าไปดำเนินการแก้ไขอย่างไรหรือไม่⁴⁸

และอีกประการหนึ่งที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวนชั้นสูตรพลิกศพ และยังคงต้องเสนอสำนวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้สอบสวนชั้นสูตรพลิกศพด้วย ก็คือ การที่ความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไป ว่า “วิสามัญฆาตกรรม” ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้นอกจากพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ให้ความคุ้มครองผู้ตายโดยจะต้องสอบสวนถึงสาเหตุและพฤติการณ์แห่งการตายนั้นแล้ว ยังเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องไต่สวนในกรณีดังกล่าวให้ได้ความจริงอีกด้วย ดังเช่นในกรณีที่ปรากฏข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง

ตำรวจ สภ.อ.เมืองระนอง รับแจ้งเหตุทะเลาะวิวาทในหมู่บ้านสุทธาวรรณ มีการใช้อาวุธปืนจึงวิหุสังสายตรวจจรดจักรยานยนต์ เดินทางไประงับเหตุ เจ้าหน้าที่สายตรวจระบุว่าเมื่อมาถึง ลงรถแล้วเดินเข้าไปได้ยินเสียงปืนดังขึ้น 4 นัด ปรากฏว่าตนถูกยิงที่แขนซ้าย จึงชักปืนยิงสวนออกไป และเห็นคนร้ายถือปืนวิ่งขึ้นรถบรรทุก 6 ล้อ หลบหนีไปตามถนนเพชรเกษม . . . ระหว่างการตามล่าคนร้ายเจ้าหน้าที่สายตรวจ สภ.อ.เมืองระนอง ขับรถยนต์กระบะแข่งขบวนรถขึ้นเทียบกับรถคนร้าย

. . . พยานที่เห็นเหตุการณ์ระบุว่า ผู้ตาย หักพวงมาลัยรถเฉี่ยวรถปิคอัพของตำรวจ ได้รับความเสียหาย จากนั้นมีเสียงปืนดังขึ้น 1 นัด ล้อหลังของรถ 6 ล้อระเบิด ทำให้รถเสียหลักพุ่งลงข้างทาง ชนกับเสาหลัก ก.ม. ก่อนไปสิ้นฤทธิ์ติดอยู่กับเสาไฟฟ้า ชาวบ้านที่เห็นเหตุการณ์จำนวนมากระบุว่า ผู้ตายซึ่งเป็นผู้ขับรถ 6 ล้อ ปีนออกทางหน้ารถ ที่กระจกแตกยับ คลานออกมาด้านนอก เป็นจังหวะที่ตำรวจกรูเข้ามาพอดี เสียงปืนดังขึ้น 2 นัดซ้อน ร่างผู้ตายกระตุก เมื่อกระสุนนัดหนึ่งเจาะเข้าลำคอพอดี . . .

⁴⁸ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ประชาชนนับร้อยคนที่เห็นเหตุการณ์วิพากษ์วิจารณ์การจับตายของตำรวจครั้งนี้ว่าเกินกว่าเหตุ เนื่องจากสภาพของผู้ตาย มิได้มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพราะเมฆาขนาดหนัก แดมบาดเจ็บจากอุบัติเหตุรถชน

. . . พ.ต.อ.สมชาย ผกก.สภ.อ.เมืองระนอง ระบุว่าตำรวจทำตามหน้าที่ไม่ตั้งใจฆ่า เพราะไม่มีความแค้นส่วนตัวกับผู้ตายแต่อย่างใด

. . . ภรรยาของผู้ตายตัดสินใจจ้างทนายความให้ดำเนินการฟ้องร้องตำรวจที่จับตายสามี เนื่องจากผู้ตายไม่อยู่ในสภาพที่จะต่อสู้ หรือขัดขืนการจับกุม ไม่น่าจะต้องถึงกับฆ่ากันแบบนี้ . . . ทนายความกล่าวว่า . . . หากมีการสรุปสำนวนว่าเป็นตำรวจวิสามัญฆาตกรรม ก็จะยื่นเรื่องคัดค้านการไต่สวนคดีวิสามัญฆาตกรรมต่อศาล

. . . ส่วน พ.ต.อ.ไกรสรณ์ อมรไกรสิทธิ์ รอง ผบ.ก.น.ภ.จว.ระนอง ระบุว่าที่ต้องจับตายเพราะคนร้ายใช้ปืนยิงใส่ตำรวจก่อน จึงต้องป้องกันตัว ส่วนที่ทนายบอกว่าทำเกินกว่าเหตุ นั้นเป็นเรื่องของทนายที่เขาต้องบอกอย่างนี้อยู่แล้ว

ดูเหมือนว่านายตำรวจชั้นผู้ใหญ่จะได้รับรายงานตรงกันว่า ผู้ตาย คนร้ายคดีนี้สมควรจะถูกจับตายเพราะยิงตำรวจก่อน ซึ่งขัดแย้งกับบรรดาญาติ และประชาชนที่เห็นเหตุการณ์จำนวนมาก คงต้องใช้ข้อเท็จจริงเข้าไปต่อสู้ในศาล เพราะญาติของผู้ตายตั้งทนายคัดค้านการแจ้งคดีวิสามัญฆาตกรรมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการซักค้านพยานของทั้ง 2 ฝ่าย แสดงให้เห็นว่าคดีนี้ คือ วิสามัญฆาตกรรม หรือฆ่าคนตายโดยไม่มีทางสู้กันแน่?⁴⁹

จะเห็นได้ว่าการชันสูตรพลิกศพ เป็นเรื่องสำคัญที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา เพราะจะเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการตายที่เกิดขึ้นโดยเจ้าพนักงานหรืออยู่ในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นที่อาจกระทบต่อการชันสูตรพลิกศพก็คือ อิทธิพลของฝ่ายตำรวจที่เป็นผู้ทำการสอบสวนชันสูตรพลิกศพด้วยตนเอง การเข้าข้างตำรวจด้วยกัน ของพนักงานสอบสวน หรืออิทธิพลของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อพยาน ดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามหลังจากการสอบสวนคดีชันสูตรพลิกศพของพนักงานสอบสวนแล้ว ก็ยังมีการไต่สวนของศาล เป็นเครื่องกลั่นกรองและพิสูจน์ความจริงอีกครั้ง ซึ่งในการไต่สวนของศาลนั้นจะทำโดย

⁴⁹ นิคม ภัทรธาดา . พิสูจน์รอยเท้า-เหยียบบอก คดี ร.ต.อ.จับตายปริศนา . ข่าวสด (28 มีนาคม 2539): 2.

เปิดเผยและ ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ตายก็สามารถตั้งทนายความขึ้นมาซักค้านได้ด้วย ดังตัวอย่างที่ยกมานี้ ญาติผู้ตายก็ได้ตั้งทนายความขึ้นเพื่อเตรียมซักค้านการไต่สวนชั้นสุตรพลิกศพ ของศาล เพื่อพิสูจน์ความจริงให้ได้ออกมาว่า การตายกรณีดังกล่าว เป็นการกระทำของเจ้าพนักงานที่กระทำเพื่อป้องกันตัวโดยสมควรแก่เหตุ หรือไม่ หรือจะเป็นการกระทำที่เกินสมควรแก่เหตุซึ่งจะมีความผิดตามกฎหมายอาญา

การสอบสวนชั้นสุตรพลิกศพ บางครั้งก็หาพยานที่เห็นเหตุการณ์อย่างชัดเจนได้ยาก ดังนั้น พยานหลักฐานจากศพเองก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง และยังเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักในการพิจารณาของศาลอีกด้วย ซึ่งปัญหาอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการตรวจชันสุตรพลิกศพนั้น ก็คือ การร่วมตรวจชันสุตรพลิกศพจากแพทย์ ซึ่ง พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวไว้ว่า

ตามกฎหมายบุคคลที่มีหน้าที่ในการชันสุตรพลิกศพ ค่อนข้างเห็นด้วย มีหมอมือตำรวจอะไรพวกนี้ แต่ว่าในทางปฏิบัติจริง ส่วนใหญ่แล้ว หมอไม่มาในที่เกิดเหตุ เมื่อหมอไม่มาก็เลยทำให้ไม่เห็นสภาพที่แท้จริงโดยละเอียด ก็อาจทำให้วินิจฉัยสาเหตุการตายไม่ละเอียดพอ . . . ขอให้มาในที่เกิดเหตุ ไม่ใช่มาให้ส่งศพไป ก็ไม่เห็นอะไรต่างๆ ก็จะเปลี่ยนแปลงไปได้ สภาพร่างกาย⁵⁰

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้ความชำนาญเกี่ยวกับวิชานิติเวชศาสตร์ หรือการตรวจพิสูจน์ศพของพนักงานสอบสวนก็ยังไม่มีความชำนาญพอ บางครั้งก็จำเป็นต้องให้แพทย์ ร่วมชันสุตรพลิกศพและตรวจศพโดยละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งปัญหาการให้แพทย์ตรวจพิสูจน์ศพโดยละเอียดนั้น ในต่างจังหวัดเป็นปัญหาสำคัญเพราะแต่ละโรงพยาบาล ก็มีไว้ว่าจะมีแพทย์ผู้ชำนาญในวิชานิติเวชศาสตร์ทั้งหมด และความร่วมมือของโรงพยาบาลก็เป็นปัญหาสำคัญ เพราะแพทย์ก็คิดว่าไม่ใช่หน้าที่โดยตรง ก็จะไม่ให้ความสำคัญ แต่ในเขตกรุงเทพมหานคร มักจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะสามารถส่งศพไปตรวจพิสูจน์โดยละเอียดได้ที่โรงพยาบาลตำรวจอยู่แล้ว จะมีปัญหาอยู่บ้างก็คือแพทย์ไม่ไปร่วมชันสุตรพลิกศพในที่เกิดเหตุ ทำให้ไม่เห็นสภาพศพในที่เกิดเหตุ อาจทำให้การวินิจฉัยหรือให้ความเห็นได้ไม่ละเอียดพอ ดังที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ได้กล่าวไว้ข้างต้น

⁵⁰ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

1.2 สิทธิในเสรีภาพ

สิทธิในการมีเสรีภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในร่างกาย เป็นสิ่งที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองถัดมาจากสิทธิในชีวิตและร่างกาย บุคคลผู้ตกเป็นผู้ต้องหาซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ก่อนที่ศาลจะตัดสินว่าเขามีความผิด บางครั้งจำเป็นที่จะต้องจำกัดเสรีภาพของเขาไว้ชั่วคราวหนึ่งในระหว่างการดำเนินคดี เพื่อเป็นหลักประกันให้เขาถูกพิจารณาคดีไปโดยเสรีจลิน การจำกัดเสรีภาพเช่นนี้ก็มิมีจุดมุ่งหมายให้มีตัวผู้ต้องหาอยู่ในระหว่างการดำเนินคดี และเป็นหลักประกันว่าจะสามารถลงโทษผู้ที่ถูกกล่าวหาได้ หากศาลพิพากษาว่าเขาเป็นผู้กระทำความผิด การที่จะถือว่าการจำกัดเสรีภาพในระหว่างการสอบสวนจะไม่เป็นการละเมิดสิทธิในเสรีภาพ จึงจะต้องเป็นการจำกัดโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย การได้ตัวผู้ต้องหาเพื่อเข้ามาสู่การสอบสวน หรือการจับกุมตัวมาจะต้องได้มาหรือจับมาโดยถูกต้องตามกฎหมายเช่นกัน และเมื่อมีการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้แล้ว ก็จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องหาด้วยความมีมนุษยธรรม โดยถือเสมือนว่าผู้ต้องหาได้เปลี่ยนการดำรงชีวิตประจำวันจากโลกภายนอกมาอยู่ภายในสถานที่ที่รัฐได้จัดไว้ควบคุม ดังนั้น สภาพความเป็นอยู่พื้นฐานภายใต้การควบคุม จึงจำเป็นต้องได้มาตรฐานสำหรับความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมของการดำรงชีวิตอยู่ เช่น สภาพห้องควบคุม เครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น ดังนั้น ในการสอบสวนคดีอาญาที่จะมีผลกระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา ทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการที่จะได้ตัวผู้ต้องหามาควบคุม และผลกระทบที่เกิดขึ้นระหว่างการควบคุม จึงสามารถกล่าวถึงแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1.2.1 การออกหมายจับ

การจับกุมจะเกี่ยวข้องกับสิทธิในการมีเสรีภาพในร่างกายของประชาชนโดยตรง เนื่องจากการจับกุมจะเป็นส่วนเริ่มต้นที่จะทำให้ผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม และถูกจำกัดเสรีภาพในความควบคุมของเจ้าพนักงาน การจับกุมตามกฎหมายของไทยในปัจจุบัน อาจกระทำได้ทั้งการจับโดยมีหมายจับและการจับโดยไม่มีหมายตามที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 แต่ในขั้นตอนของการสอบสวนนั้น การจับโดยไม่มีหมายนั้นมักจะดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายอื่น เช่น ฝ่ายสืบสวน และฝ่ายป้องกันปราบปราม ซึ่งมักจะเป็นผู้ประสพเหตุซึ่งหน้า จึงใช้อำนาจจับกุมโดยไม่มีหมาย ในส่วนการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมก็คือ การออกหมายจับ ถึงแม้เมื่อมีการออกหมายจับมาแล้ว พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ไปจับกุมตัวผู้ต้องหาเองหรือไม่ก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้อื่น ฝ่ายอื่น ก็สามารถให้หมายจับดังกล่าวไปจับกุมตัวได้ พนักงานสอบสวนจะเกี่ยวข้องก็เมื่อมีการจับกุมตัวมาแล้ว และ

นำส่งให้พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐาน และพิจารณามีความเห็นทางคดีต่อไป

การออกหมายจับของพนักงานสอบสวนจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการที่จะมีการจำกัดเสรีภาพของผู้ต้องหา นอกเหนือไปจากกรณีที่จับกุมโดยไม่มีหมายจับ การจะออกหมายจับบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งมีการบัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากนี้กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยก็ยังได้บัญญัติให้ความคุ้มครองเสรีภาพของประชาชนที่จะถูกจับได้ด้วย การที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายถึงเหตุที่จะออกหมายจับได้ และกำหนดให้อำนาจผู้ที่จะออกหมายจับไว้ชัดเจน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในการออกหมายจับโดยเด็ดขาดและพลการ อันจะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดจนเกินความ จำเป็น หรือไม่มีเหตุอันควร แม้กฎหมายจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการจะออกหมายจับไว้แล้ว แต่พนักงานสอบสวนก็ต้องเป็นผู้ที่ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาจากพยานหลักฐานที่รวบรวมมาทั้งหมดว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะขออนุมัติจับกุมผู้กระทำความผิดได้หรือไม่ฐานใด “จุดนี้เป็นประตูไปสู่การคุกคามสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงต้องใช้ดุลยพินิจอย่างสูง พนักงานสอบสวนต้องระลึกลึกเสมอว่าเป็นเรื่องสำคัญ”⁵¹

การออกหมายจับ ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับแจ้งความร้องทุกข์ไว้แล้ว หากยังไม่มีการจับกุมตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนก็ต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่ เช่น สอบสวนปากคำผู้เสียหาย พยาน รวบรวมพยานเอกสาร วัตถุพยาน ส่งวัตถุพยานหรือพยานเอกสารไปตรวจพิสูจน์และขอรับผลการตรวจพิสูจน์ เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานได้จนน่าเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจริงแล้ว ก็จะต้องนำสำนวนการสอบสวนไปเสนอต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งปัจจุบันได้มอบอำนาจให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้

⁵¹ ผลการสัมมนากลุ่มย่อย กลุ่มที่ 3 ,การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญา ใน เอกสารผลการสัมมนา เรื่องการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ระดับผู้บังคับการและรองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2538 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี จอมเทียน อ.สัตหีบ จว.ชลบุรี, กรมตำรวจ, (อัดสำเนา) .

พิจารณาอนุมัติ⁵² เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว พนักงานสอบสวนจึงนำสำนวนการสอบสวนกลับมาและออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อสืบจับต่อไป จากแนวทางการปฏิบัติดังกล่าวสิ่งสำคัญในการออกหมายจับที่อาจจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนก็คือ

- 1) การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานและเสนอขออนุมัติจับกุมของพนักงานสอบสวน
- 2) การกั้นกรงและอนุมัติให้ออกหมายจับของปลัดกระทรวงมหาดไทยหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอก่อนที่จะทำการเสนอขออนุมัติออกหมายจับจากกระทรวงมหาดไทยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการออกหมายจับบุคคลใดมานั้น หากมีการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับแล้ว จะทำให้ผู้ต้องหาจะต้องถูกจำกัดเสรีภาพในด้านร่างกาย โดยถูกพนักงานสอบสวนควบคุมตัวไว้ การที่พนักงานสอบสวนไม่รวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดเสียก่อน อาจทำให้เกิดการจับกุมผู้ต้องหาผิดตัว ดังที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาได้กล่าวไว้ว่า

เมื่อพนักงานสอบสวนรับแจ้งความแล้ว ไม่จำเป็นต้องไปจับผู้ถูกกล่าวหาทันที จะต้องมีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดไว้ก่อน พนักงานสอบสวนมักไม่ค่อยรวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัด และใช้ดุลยพินิจก่อนจับกุมหรือก่อนออกหมายจับ สาเหตุหนึ่งที่พนักงานสอบสวนมักจะอ้างคือ การถูกผู้บังคับบัญชาเพ่งเล็งว่าจะช่วยเหลือฝ่ายผู้ต้องหา เพ่งเล็งว่าจะมีการเรียกรับผลประโยชน์ ความกลัวของพนักงานสอบสวนตรงนี้ทำให้ต้องไปจับเขาหรือออกหมายจับเขาก่อนที่จะใช้ดุลยพินิจให้ดีพอ ทำให้เขาเดือดร้อน ญาติพี่น้องของเขาเดือดร้อนอีกหลายคน⁵³

ซึ่งการใช้ดุลยพินิจในการออกหมายจับของพนักงานสอบสวนนั้น นอกจากตัวพนักงานสอบสวนจะถูกควบคุมและกั้นกรงโดยผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนเอง ซึ่งการขออนุมัติจับกุมจะต้องเสนอในนามของหัวหน้าสถานีตำรวจ ซึ่งได้แก่ ผู้กำกับการสถานีตำรวจ หรือ

⁵² ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ข้อ 1.

⁵³ สัมภาษณ์ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ , 6 กุมภาพันธ์ 2539 .

รองผู้กำกับการ ที่ได้รับมอบหมายแล้ว การใช้ดุลยพินิจดังกล่าวของพนักงานสอบสวนยังถูกคานอำนาจโดยปลัดกระทรวงมหาดไทย ทั้งนี้เพื่อให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจอย่างละเอียดถี่ถ้วนไม่ไปละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่ง พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

การออกหมายจับในปัจจุบันนี้ดีแล้ว ที่เขาจะต้องให้ขออนุมัติก่อน ผมเห็นว่าดี เพราะว่าเป็นการคานอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะใช้อำนาจพริ้วเพื่อในการไปจับกุม หรือไปทำการใช้อำนาจพริ้วเพื่อในการไปจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเขา เพราะฉะนั้นให้ฝ่ายปกครองเขาคานอำนาจให้ที่ เขาตรวจสอบอีกทีดีแล้ว⁵⁴

แต่อย่างไรก็ตาม ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน ก็ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะนำเชื่อถือว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด บางครั้งพนักงานสอบสวนก็ยังไม่รวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอก่อน ทำเพียงให้คดีเสร็จไป ดังเช่นที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ได้กล่าวไว้ว่า

ถ้าเรายอมรับความจริง มันก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ บางครั้งคดีมีเพียงแต่ผู้ต้องหาให้การขัดท้อ เดิมสมัยผมเป็นพนักงานสอบสวนใหม่ ผมยังไม่จับเลย ขัดท้อดมา เรายังไม่ขออนุมัติจับ ต้องมีพยานหลักฐานอื่นประกอบ ที่นี้พอขัดท้อดปุ๊บก็จะออกหมายจับเลยบางที่มันไม่ถูก เพราะผู้ต้องหาจะให้การอย่างไรก็ได้ มันน่าจะต้องพิถีพิถันในการที่จะออกหมายจับ เป็นหน้าที่ของหัวหน้าพนักงานสอบสวน ผู้กำกับการ หรือรองผู้กำกับการที่ปฏิบัติราชการแทน ก็ต้องพิจารณาดูให้ละเอียดก่อน ต้องกลั่นกรองมาชั้นหนึ่งก่อน . . . แต่ที่นี้ในชั้นนี้ยังมีอัยการหรือปลัดกระทรวงมหาดไทยมอบหมายผู้ตรวจราชการ เขาช่วยตรวจสอบในเรื่อง หมายจับอีกครั้งก็ดี⁵⁵

ส่วนในเรื่องการคานอำนาจการออกหมายจับหรือการกลั่นกรองของปลัดกระทรวงมหาดไทยนั้น แม้ว่าจะเป็นการดีที่มีผู้มาคานอำนาจหรือกลั่นกรองการออกหมายจับของพนักงาน

⁵⁴ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁵⁵ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

สอบสวนก่อนก็ตาม ทางปฏิบัติแล้วปลัดกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้พิจารณา แต่ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทยในฐานะฝ่ายปกครองก็ไม่ค่อยสันทัดในงานสอบสวน ขาดการใช้ดุลยพินิจถ่วงนกรองในการออกหมายจับ⁵⁶

โดยผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย ส่วนใหญ่จะเจริญเติบโตมาจากฝ่ายปกครองในกระทรวงมหาดไทย มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการปกครอง การบริหาร หรืองานพัฒนา ยังขาดประสบการณ์ในงานด้านเกี่ยวกับคดีความ ส่วนงานสอบสวน ดังนั้นเมื่อจะต้องมาพิจารณาสำนวนการสอบสวน จึงอาจจะขาดความสันทัด ทั้งในเรื่องของข้อกฎหมาย และความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องพยานหลักฐาน และการรับฟังพยานหลักฐาน อาจทำให้การพิจารณากลับกรองยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ บางครั้งก็มิได้พิจารณาในประเด็นสำคัญในส่วนของพยานหลักฐาน แต่กลับไปพิจารณาในรายละเอียดซึ่งมิใช่ประเด็นสำคัญ เช่น รูปแบบเอกสาร ถ้อยคำในเอกสาร เป็นต้น

โดยสรุป การออกหมายจับของพนักงานสอบสวน หากกระทำไปตามขั้นตอนของกฎหมาย และพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดก่อนที่จะขออนุมัติออกหมายจับผู้ต้องหาแล้ว ก็ถือได้ว่ามิได้ละเมิดเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหา แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาในทางปฏิบัติของการออกหมายจับที่กระทบต่อเสรีภาพของผู้ต้องหา ก็คือ การขออนุมัติจับกุมโดยยังไม่รวบรวมพยานหลักฐานให้แน่ชัดเสียก่อน และความไม่สันทัดในงานสอบสวนของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจสั่งหรือคานอำนาจในการออกหมายจับของพนักงานสอบสวน

1.2.2 การควบคุมตัวและการฝากขัง เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ต้องหาได้แล้ว ก็จะต้องส่งตัวให้พนักงานสอบสวนควบคุมตัวไว้ระหว่างการสอบสวน ซึ่งความจำเป็นที่จะต้องควบคุม

⁵⁶ เหตุผลและแนวความคิดในการเสนอขอแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการออกหมายค้น และหมายจับ ในกลุ่มสัมมนาการพัฒนากระบวนการและวิธีการสอบสวนคดีอาญา ใน เอกสารผลการสัมมนา เรื่องการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ระดับผู้บังคับการและรองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2538 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ซิตี้ จอมเทียน อ.สัตหีบ จว.ชลบุรี, กรมตำรวจ, (อัดสำเนา).

นี้ แม้แต่ผู้ต้องหาผู้หนึ่งก็ยังคงกล่าวว่า “คือเขาต้องจับกุม ถ้าเขาไม่จับกุม ผมก็หนีได้ เขาไม่เอาเข้าห้องขัง ผมก็เดินหนีไปได้ใช่ไหม หนีได้ กว่าเขาจะได้ตัวผมก็อีกนาน ถูกไหม”⁵⁷ ในเรื่องของการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนก็จะเกี่ยวพันต่อเนื่องไปถึงเรื่องการฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลด้วย กล่าวคือ กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาในการควบคุมผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนไว้จำกัดในแต่ละคดี และหากพนักงานสอบสวนยังทำการสอบสวนไม่เสร็จสิ้น ยังไม่สามารถส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัว ผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องผู้ต้องหาได้ ก็จะต้องนำตัวผู้ต้องหาไปขอฝากขังต่อศาลไว้ก่อน ส่วนของการควบคุมตัวของพนักงานสอบสวนและการฝากขังที่จะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่จะอยู่ที่

- ระยะเวลาในการควบคุมตัวและฝากขัง
- วิธีการควบคุมตัว

ระยะเวลาในการควบคุมและการฝากขังผู้ต้องหาตามที่กฎหมายกำหนดในปัจจุบันนั้น มีหลายฝ่ายที่ยังเห็นว่าไม่เหมาะสม เป็นการให้อำนาจการควบคุมตัวนานเกินไป บางส่วนก็เห็นว่าเหมาะสมดีแล้ว ฝ่ายที่เห็นว่าระยะเวลาการควบคุมตัวนานเกินไป ก็เช่นในทัศนะของนายความ นาย ทองใบ ทองเปาด์ กล่าวไว้ว่า

การควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้อย่างยาวนาน จับแล้วก็ควบคุมตัวไว้ เดียวนี้เขาคุมได้ 7 วันใช่ไหม ทางอัยการ ทางชาวบ้านบอกควรจะให้ไหลดลงมาซะใน 24 ชั่วโมง จับแล้วต้องแจ้งศาลให้ทราบ ให้มาเหลือ 3 วัน ตำรวจก็ยังคัดค้านอยู่ เพราะว่าเขาบอกต้องจับ ต้องควบคุมไว้เพื่อขยายผล ไม่มีเหตุผลนะ เพราะถึงแม้คุณจับวันเดียว ส่งศาลเข้าคุกไป คุณก็ตามเข้าไปสอบสวนได้ แล้ว 7 วัน คุณสอบสวนไม่เสร็จหรอก ควบคุมไว้ 7 วัน ไว้เพื่อขยายผล ขยายผลก็คือข้อมให้ผู้ต้องหารับสารภาพ ริดไถเอาเท่านั้นเอง . . . อำนาจการควบคุมของตำรวจไม่ควรจะยาวนานไปกว่านี้ คือควรจะร่นเข้ามา เพราะแม้จะร่นมา ไปอยู่ที่อื่นแล้วมันก็ไม่ทำให้การสอบสวนเสียหาย ไปอยู่เรือนจำ คุณก็ตามไปสอบสวนเขาได้ตลอดเวลา⁵⁸

⁵⁷ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง

⁵⁸ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 29 กุมภาพันธ์ 2539 .

ในทัศนะของตำรวจเอง พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ก็ให้ความเห็นในเรื่องของระยะเวลาในการควบคุมตัวไว้ว่า

การควบคุมที่อยู่ในระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ถ้ามองในสองแง่ขณะนี้แล้ว ก็มองได้ เกินไปก็มองได้ ที่ผมว่าพนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมชั้นสอบสวนในคดีที่มีอัตราโทษเกินศาลแขวง เรามีอำนาจควบคุมได้ 7 วัน ดีก็ดี ไม่ดีก็ได้ ที่ว่าดี ผมจะมองในแง่ที่ว่า นาย ก.ผู้เสียหาย ถูกผู้ต้องหา 3 คน ปล้นทรัพย์หรือทำร้ายร่างกายหรือฆ่าก็แล้วแต่ พนักงานสอบสวนก็สอบ พนักงานสอบสวนไม่รู้จักตัวผู้กระทำผิดเลย ถูกต้องไหม เมื่อสอบสวนมีพยานหลักฐานปรากฏว่า นายเอ, นายบี, นายซี 3 คน กระทำผิด ต่อมาจับนายเอได้ ผมมีอำนาจควบคุมนายเอได้ 7 วัน ในขณะที่ผมต้องการจับนายบีกับนายซี แต่ผมไม่รู้จักนายบีกับนายซีเลย ผมต้องเอานายเอไปจับ ให้นายเอพาไป ถ้าผมควบคุมนายเอได้น้อยวัน 3 วัน ผมจะมีปัญญาไปจับไอ้บีไอ้ซีได้ไหม ถูกต้องไหม เอาล่ะครับในกรณีที่ผมจับนายเอได้ นายเอต้องพาไปเอาของกลาง ของที่เอาไปขายที่โน่นที่นี้ ตามไปเอาของมาเพื่อจะคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย เกี่ยวกับทรัพย์สินที่ถูกละเมิด ผมมีเวลาไปตามไหม ถ้าให้เวลาผมเท่านี้

แต่ในส่วนที่ไม่ดี บางครั้งบางคดีไม่จำเป็นต้องตามไปจับคนอื่น หรือตามไปเอาของกลาง พนักงานสอบสวนไม่ทำอะไรเลย ชั่งไว้เฉย ๆ เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทั้ง ๆ ที่กฎหมายบอกว่าเขายังไม่ใช่ผู้กระทำผิด เพราะฉะนั้นในส่วนนี้ผมว่ามันอยู่ที่ประเภทของคดีมากกว่า หรือจะว่าดีหรือไม่ดีมองได้ 2 แง่ชัดไปลำบาก แต่ถ้าผมเป็นพนักงานสอบสวน ผมต้องตอบว่าให้ควบคุมมาก ๆ แต่ถ้าผมเป็นผู้บังคับบัญชา ผมตอบว่าให้ควบคุมน้อย ๆ เพราะฉะนั้นอันนี้ชัดลงไปได้ยาก⁵⁹

หรือในกรณีของระยะเวลาของการฝากขัง พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ในฐานะของพนักงานสอบสวนผู้หนึ่ง ก็ได้กล่าวไว้ว่า

ในแง่ของตำรวจมันก็เหมาะสม เราไม่ได้ทำแค่คดีเดียว คดีมีหลายเรื่อง 20-30 เรื่อง การยึดระยะเวลามันก็โอเค เราสามารถทำสำนวนได้เสร็จก่อนครบกำหนด

⁵⁹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539.

เพราะเราจะต้องทำหลาย ๆ เรื่องในเวลาเดียวกัน ก็ต้องมีระยะเวลาให้ทำพอสมควร มันก็ได้อยู่แล้ว บางคดี 48 วัน บางคดี 84 วัน⁶⁰

แต่ฝ่ายตัวผู้ต้องหาที่เป็นผู้ที่ถูกควบคุมตัวเอง กลับให้ความเห็นไว้ว่า

7 วัน สำหรับการขังไว้ที่โรงพัก ผมว่าเป็นคดีเล็ก ๆ ผมว่านานไป แต่หากเป็นคดี ปล้น ชำ ช่มชู้ หรือพยายามฆ่า ผมว่ามันมากสำหรับคนถูกจับ คือ ช่วง 7 วัน เขาสามารถวิงวาทนาย ช่วงที่จะขอประกันตัวจากโรงพักไปสู้ที่ศาล แต่ถ้าเป็นคดีเล็ก 7 วัน มันนานไป ถ้าเป็นคดีเล็ก 3 วัน ก็เพียงพอ คดีเล็กเล็กขโมยน้อย เพราะพวกนี้ทำสำนวนเป็บเดียวก็เสร็จ⁶¹

จะเห็นได้ว่าในเรื่องของระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น มีความเห็นแตกต่างกันออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่ต้องการให้ลดระยะเวลาการควบคุมของพนักงานสอบสวนลง ได้แก่ ฝ่ายทนายความ กับฝ่ายที่ต้องการให้คงระยะเวลาการควบคุมในปัจจุบันไว้ ได้แก่ ฝ่ายตำรวจ ซึ่งแต่ละฝ่ายก็มีเหตุผล ดังนี้⁶²

ฝ่ายที่ต้องการให้ลดอำนาจการควบคุมของพนักงานสอบสวน มีเหตุผลคือ

1. เพื่อเป็นการปรับปรุงกฎหมายให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ
2. ไม่ควรให้ผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจของหน่วยงานเดียวกันมากเกินไป
3. ลดอำนาจการสอบสวนของพนักงานสอบสวนให้น้อยลง
4. คุ่มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้มากขึ้น โดยเมื่อผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมของตำรวจน้อยลง โอกาสของการได้รับการปฏิบัติที่มีขอบจากตำรวจมีน้อยลง

⁶⁰ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁶¹ สัมภาษณ์ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง , 26 มกราคม 2539 .

⁶² ผลการสัมมนากลุ่มย่อย เรื่องการพัฒนาระบบและวิธีการสอบสวนคดีอาญา ในเอกสารผลการสัมมนา เรื่องการปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพงานสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวน ระดับผู้บังคับการและรองผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2538 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอริชตี จอมเทียน อ.สัตหีบ จว.ชลบุรี, กรมตำรวจ, (อัดสำเนา).

ฝ่ายที่ต้องการให้คงระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ มีเหตุผลคือ จะก่อให้เกิดความยุ่งยากในการปฏิบัติงานของตำรวจและพนักงานสอบสวน เพราะ

1. การติดตามเอาของกลางหรือพยานวัตถุที่ผู้ต้องหาเอาไปซ่อนหรือจําไว้ ซึ่งหากนำไปไว้ที่ไกล การติดตามไม่สามารถดำเนินการได้ทัน
2. ปัญหาการนำตัวผู้ต้องหาที่ถูกจับในจังหวัดที่ห่างไกล มาส่งห้องที่ที่รับผิดชอบคดี
3. ในบางคดีจำเป็นต้องให้ผู้เสียหายหรือพยานมาดูตัวหรือชี้ตัว อาจไม่สามารถดำเนินการได้ทัน และอาจไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการเป็นพยาน เพราะระยะเวลาที่จะต้องมาจํา กัด หรือหากจะต้องไปดูตัวหรือชี้ตัวในเรือนจํา พยานก็ยอมไม่ออกไป เพราะไกลและเสียเวลามากกว่ามาที่สถานีตำรวจ
4. ข้อจํา กัดในเรื่องเวลาทำการของศาล ซึ่งหากเวลาที่ครบกำหนดฝากขังตรงกับวันหยุดราชการ ประกอบกับข้อจํา กัดในเรื่องกำลังพลของศาล
5. ภาระหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่มีอยู่ในปัจจุบันมีปริมาณงานที่จะต้องรับผิดชอบมากมาย มีคดีในความรับผิดชอบหลายคดี และพนักงานสอบสวนก็มีจำนวนจํา กัด การสอบสวนดำเนินการกับผู้ต้องหาไม่สามารถดำเนินการได้เสร็จสิ้นใน 24 ชั่วโมง

จากเหตุผลที่กล่าวอ้างกันทั้งสองฝ่าย ต่างก็มีเหตุผลที่รับฟังได้ การลดระยะเวลาการควบคุมของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนเป็นเรื่องที่ดี เพราะจะช่วยให้ผู้ต้องหาถูกจํา กัด เสรีภาพน้อยลง แต่ควรจะลดลงเหลือระยะเวลาเท่าไร และจะต้องมีมาตรการอะไรที่จะต้องทำ เพื่อเตรียมแก้ไขปัญหาก็อาจจะเกิดขึ้นได้ จํา เป็นที่จะต้องมีการศึกษาและพิจารณากันอย่างละเอียดอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความพอดีระหว่างสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่จะได้รับการคุ้มครอง และสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายหรือประชาชนในสวนรวม

ผลกระทบอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน และระยะเวลาในการฝากขังก็ คือ ความรวดเร็วในการสอบสวน ซึ่ง นายมานิตย์ จิตต์จันทรกุล อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา ก็ได้กล่าวถึงความรวดเร็วของการสอบสวนที่จะมีต่อระยะเวลาในการฝากขังไว้ว่า

หากพนักงานสอบสวนสอบสวนพยาน รวบรวมหลักฐานต่าง ๆ ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน แล้วค่อยจับตัวผู้ต้องหา การฝากขังก็จะน้อยลงไป ส่วนระยะเวลาการฝากขัง

ตามที่กฎหมายกำหนด ในปัจจุบันก็ยังเหมาะสมอยู่ เพราะงานของตำรวจมีมากมาย คดีที่เกิดขึ้นมาก ภาระหน้าที่ของตำรวจก็มีทุกอย่างหลายด้านมหาศาล แต่ตำรวจควร จะนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยด้วย ปัจจุบันไม่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เท่า ที่ควร เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เทปอัดคำให้การพยาน ควรจะมีพนักงานเสมียน พิมพ์โดยเฉพาะ เวลาสอบสวนพยานใช้เทปอัดแล้วให้พนักงานพิมพ์ พนักงานสอบสวนอ่านตรวจทาน จะทำให้เร็วขึ้น พนักงานสอบสวนไม่ต้องมานั่งพิมพ์เอง⁶³

ไม่ว่ากฎหมายจะกำหนดระยะเวลาที่ให้พนักงานสอบสวนฝากขังผู้ต้องหาได้นานแค่ไหนก็แล้วแต่ มิใช่เป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยให้การคุ้มครองสิทธิในเสรีภาพของผู้ต้องหาดีขึ้น ตรงกันข้ามระหว่างการควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจ 7 วัน กับการที่จะต้องส่งผู้ต้องหาไปศาลและควบคุมตัวอยู่ในเรือนจำ ทันทีหลังจากจับกุมตัว ผู้ต้องหาจะพอใจในลักษณะใด การควบคุมตัวอยู่ที่สถานีตำรวจ เป็นความสะดวกของผู้ต้องหาที่ญาติจะมาเยี่ยมหรือติดต่อขอประกันตัว ตรงกันข้ามกับที่เรือนจำซึ่งการที่ญาติของผู้ต้องขังจะเข้าไปเยี่ยมเป็นไปด้วยความยากลำบาก ทั้งระยะทางที่ไกลจากเรือนจำ วิธีการขอเยี่ยมและขั้นตอนที่ยุ่งยาก และเข้มงวด และยังมีเรื่องสภาพแวดล้อมของสถานที่คุมขังอีกด้วย

ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ความรวดเร็วในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมากกว่า เราควรจะมาพิจารณากันว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนเป็นไปด้วยความ รวดเร็ว จะช่วยพนักงานสอบสวนอย่างไร ให้ทำการสอบสวนด้วยความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หากพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนได้รวดเร็ว สามารถสรุปสำนวนการสอบสวนมีความเห็นทางคดีสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องได้เร็วเท่าไร ก็จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งฝ่ายผู้ต้องหาที่จะถูกควบคุมตัวในระยะก่อนการพิจารณาคดีในระยะเวลาน้อยที่สุด และฝ่ายผู้เสียหายหรือพยานที่จะได้รับความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดี ไม่ว่าจะมีความรวดเร็วในการมาเป็นพยาน หรือจะได้อรรถาผลคดีด้วย แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะกำหนดให้ต้องเริ่มทำการสอบสวนโดยมิชักช้า และยังมีระเบียบของกรมตำรวจที่กำหนดให้พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสอบสวน

⁶³ สัมภาษณ์ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ , 6 กุมภาพันธ์ 2539 .

รวบรวมพยานหลักฐานให้เสร็จสิ้นตามกำหนดเวลาที่กำหนดก็ตาม⁶⁴ แต่ในทางปฏิบัติ การสอบสวนของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน ยังถือว่ามีค่าต่ำอยู่ เป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ ที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลแขวง หากผู้ต้องหาได้รับสารภาพก็สามารถนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องได้ทันที แต่หากเป็นคดีที่มีโทษสูงขึ้น และอยู่ในอำนาจการพิจารณาในศาลอาญา บางคดีใช้เวลาในการสอบสวนเป็นเดือน บางคดีใช้เวลาเต็มที่ที่ศาลอนุญาตให้ฝากขังผู้ต้องหาไว้ได้ คือ 48 วัน หรือบางคดีครบกำหนดฝากขังแล้วยังไม่สามารถฟ้องผู้ต้องหาได้ก็มี ทำให้ศาลต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป เกิดความเสียหายต่อคดี ซึ่งความล่าช้าในการสอบสวนนี้ พอที่จะสรุปสาเหตุที่สำคัญได้ดังนี้⁶⁵

1) ปริมาณคดีที่เกิดขึ้นกับจำนวนพนักงานสอบสวนที่มีอยู่ในแต่ละสถานีตำรวจ ไม่สมดุลกัน ทำให้พนักงานสอบสวนแต่ละคนต้องรับผิดชอบสำนวนการสอบสวนคนละหลายคดี โดยเฉพาะสถานีตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล ซึ่งมีปริมาณงานมาก โดยเฉพาะพนักงานสอบสวน 1 คน รับผิดชอบสำนวนในเวลาเดียวกันถึง 20-30 คดี

2) ความล่าช้าของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานในกรมตำรวจเองและหน่วยงานอื่น เช่น กองพิสูจน์หลักฐาน ที่จะต้องตรวจพิสูจน์ของกลางในคดี และทำรายงานการตรวจพิสูจน์ กองทะเบียนประวัติอาชญากร ที่ต้องตรวจสอบประวัติการต้องโทษของผู้ต้องหาจากลายพิมพ์นิ้วมือ หรือโรงพยาบาลทั้งของรัฐและเอกชน ที่จะต้องออกไปชันสูตรบาดแผลของผู้บาดเจ็บ เป็นต้น

3. ความร่วมมือของประชาชนที่จะมาให้การเป็นพยาน ทั้งพยานของผู้เสียหายเอง หรือพยานคนกลาง ซึ่งบางครั้งพนักงานสอบสวนเรียกมาเพื่อให้ปากคำ แต่พยานหรือผู้เสียหายไม่มา เลื่อนนัดออกไป ทำให้คดีล่าช้าได้

4. คดีที่มีความยากหรือสลับซับซ้อน เช่น คดีอุกฉกรรจ์ คดีฆ่าที่มีเงื่อนงำลึกซับซ้อน คดีเกี่ยวกับเอกสาร คดีเกี่ยวกับการยกยอก ข้อโกง ซึ่งทำให้ยากต่อการค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐาน จะต้องใช้เวลาในการสอบสวนมาก

5. ความไม่สนใจหรือเอาใจใส่ของพนักงานสอบสวนเอง ในการรวบรวมพยานหลักฐาน และทำสำนวนการสอบสวน รวมไปถึงความไม่ชำนาญงาน ไม่เข้าใจระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวน

⁶⁴ กรมตำรวจ, "คำสั่งที่ 960/2537 เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบ เฝ้าระวังการสอบสวนคดีอาญา," 10 สิงหาคม 2537 .

⁶⁵ ประสบการณ์ของผู้เขียนเอง.

6. ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนที่ไม่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญ ในการสอบสวน ย่อมไม่สามารถจะตรวจสอบ แรงรัด หรือกลิ่นกรองสำนวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือบางครั้งอาจสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการเพิ่มเติมโดยไม่จำเป็น ไม่ใช่ประเด็นสำคัญของคดีหรือที่เรียกว่า “แทงสำนวนไม่เป็น” ทำให้สำนวนล่าช้าไปโดยใช่เหตุ

ความล่าช้าของการสอบสวนที่เกิดขึ้นนี้ ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพทั้งฝ่ายผู้ต้องหาที่จะต้องถูกควบคุมตัวไว้ในระยะเวลาที่ยาวนานเกินควร ถูกจำกัดเสรีภาพในร่างกายเป็นเวลายาวนานเกินไป และยังกระทบต่อสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็วอีกด้วย

ในส่วนของวิธีการควบคุมนั้น หากอยู่ในระหว่างการควบคุมของพนักงานสอบสวน ต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในห้องควบคุม และหากจำเป็นต้องนำตัวผู้ต้องหาออกมานอกห้องควบคุมเพื่อทำการสอบสวนหรือพาไปดำเนินการต่าง ๆ นอกสถานีดำรวจ โดยส่วนมากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนก็จะใส่กุญแจมือเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหลบหนี โดยตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดเกี่ยวกับวิธีการควบคุมตัวไว้โดยกว้าง ๆ ว่า ห้ามมิให้ใช้วิธีการควบคุมผู้ถูกจับเกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีเท่านั้น และกรมตำรวจก็ได้วางระเบียบเกี่ยวกับการควบคุมตัวไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 6 การควบคุม ซึ่งจะกำหนดวิธีการควบคุม อำนาจการควบคุม และวิธีการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ ดังเช่น ในบทที่ 2 การควบคุมตัวที่สถานีดำรวจ ซึ่งกำหนดถึงการจัดห้องควบคุม การเลี้ยงอาหารผู้ต้องหา การจัดที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ หรืออาบน้ำ ของต้องห้ามที่ห้ามนำเข้าในห้องควบคุม เป็นต้น

การควบคุมตัวผู้ต้องหาระหว่างการสอบสวนในแต่ละสถานีดำรวจนั้น จะควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในห้องควบคุม หรือเรียกว่า ห้องขัง ซึ่งสภาพของห้องขังของแต่ละสถานีดำรวจก็จะมีสภาพแตกต่างกันไป และเป็นธรรมดาที่ห้องขังหรือห้องควบคุมผู้ต้องหา ย่อมเป็นสถานที่อันไม่พึงประสงค์ของทุกคน ไม่ว่าจะสภาพของห้องขังจะดีเพียงใด แต่สภาพในปัจจุบันยังมีห้องขังในหลายสถานที่ที่ยังมีสภาพแวดล้อมภายในไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมอยู่ในสถานีดำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงอาหารและความเป็นอยู่ในห้องขังว่า

ผมกินของโรงพัก ก็จะเป็นข้าวถุง ถุงละคน เช้า กลางวัน เย็น กับข้าวก็เป็นพักทอง ปลา ผัดหัวกะหล่ำใสเนื้อขึ้นสองชิ้น บางที่ข้าวก็หุงดิบบ้างสุกบ้าง บางที่ก็

เหม็นอับ ข้าวเสีย . . . ห้องน้ำก็เป็นห้องเล็ก ๆ เฉพาะพอดี มีน้ำ มีห้องส้วม . . . ยุง เยอะ ที่แขนผมถูกยุงกัดเต็ม ไม่มีมุ้งลวด เป็นลูกกรงตาห่าง ๆ ถ้าเป็นหน้าร้อนจะร้อน กำแพงตีกันมันบัง ไม่มีพัดลมเป่า ไม่มีที่โล่ง มันอับร้อน ส่วนเรื่องน้ำ บางห้องน้ำก็ไหลแรง บางห้องก็ไหลเบา⁶⁶

และจากการสังเกตสถานีตำรวจนครบาลหลายแห่ง ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของสภาพห้องขัง สิ่งสาธารณูปโภคอันเป็นความจำเป็นขั้นพื้นฐานอยู่มาก ซึ่งอาจเกิดจากการขาดแคลนงบประมาณในการปรับปรุง ขนาดพื้นที่และสถานที่ทำการของสถานีตำรวจ หรือบางครั้งก็เกิดจากผู้ต้องหาที่ถูกขังอยู่ในห้องขังเองที่ทำลายหรือไม่รักษาสภาพห้องขังเอง หรือเกิดจากความไม่สนใจของหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบ สภาพของห้องควบคุมที่ไม่ได้มาตรฐานตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ย่อมกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาที่เข้ามาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน เพราะการควบคุมตัวหรือจำกัดเสรีภาพไว้ก็เพียงเพื่อป้องกันมิให้เขาหลบหนีเท่านั้น ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้เขาใช้ชีวิตภายในห้องขัง โดยมีสาธารณูปโภคและสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานเพียงพอแก่อัตตภาพ เช่น ห้องน้ำ ห้องส้วม อาหาร น้ำดื่ม เป็นต้น

ในส่วนของการควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างการฝากขังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้ยื่นคำร้องขอฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ก็จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปให้ศาลควบคุมด้วย ซึ่งก็จะส่งผู้ต้องหาขังไว้ในเรือนจำของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งระยะเวลาในการควบคุมตัวก็ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และขึ้นอยู่กับกรณียื่นคำร้องขอฝากขังต่อของพนักงานสอบสวน ส่วนวิธีการควบคุมก็อยู่ที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ซึ่งจะไม่ขอกว่าในที่นี้ จะมีในบางคดีที่อยู่ในอำนาจการพิจารณาคดีของศาลแขวง คือ คดีที่มีอัตราโทษจำคุกต่ำกว่า 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท เมื่อพนักงานสอบสวนได้ยื่นคำร้องขอคัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว สามารถที่จะขอตัวผู้ต้องหากลับมาควบคุมที่สถานีตำรวจได้ ตามระยะเวลาที่ศาลอนุญาตให้คัดฟ้องฝากขัง ในทางปฏิบัติก็จะนำมาควบคุมตัวในห้องควบคุมเช่นเดียวกับผู้ต้องหาคนอื่นดังกล่าวข้างต้น

⁶⁶ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

โดยสรุป การควบคุมตัวและการฝากขังผู้ต้องหา จะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา โดย

1) ระยะเวลาการควบคุมและฝากขังตามกฎหมาย ซึ่งหากระยะเวลาในการควบคุมตัวมีน้อย ก็จะทำให้สิทธิในเสรีภาพถูกจำกัดน้อยลง ผู้ต้องหาได้รับการคุ้มครองเสรีภาพในร่างกาย แต่ก็มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการสอบสวนที่จะพิสูจน์ความผิด การรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เช่น การให้ผู้เสียหายหรือพยานมาชี้ตัวผู้ต้องหา หรือการค้นหาของกลางที่ใช้กระทำผิด หรือการติดตามทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายคืน อาจทำให้กระทบกระเทือนถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหายได้ และความล่าช้าของการสอบสวนก็ทำให้กระทบต่อเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหาด้วย เพราะทำให้ผู้ต้องหาถูกจำกัดเสรีภาพระหว่างการสอบสวนเป็นเวลานานเกินความจำเป็น

2) วิธีการควบคุม การไม่มีสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ในสภาวะสังคมขณะนั้น หรือมีอยู่อย่างขาดคุณภาพ ย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะการควบคุมจำเป็นที่ต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เขาหลบหนีเท่านั้น ในเมื่อเขายังมิได้ถูกตัดสินว่ามีความผิด จึงสมควรจะปฏิบัติต่อเขาเช่นเดียวกับที่เขาดำรงชีวิตอยู่ภายนอกการควบคุมตามควรแก่อัตตภาพ

1.2.3 การปล่อยตัวชั่วคราว ในเมื่อมีผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดอาญาหรือตกเป็นผู้ต้องหาแล้ว มีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวเขาไว้ มาดำเนินคดี เพื่อป้องกันมิให้เขาหลบหนี ดังนั้นหากมีสิ่งที่เป็นหลักประกันหรือทำให้เชื่อได้ว่าผู้ต้องหานั้นจะไม่หลบหนีไป ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ในห้องขัง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงได้กำหนดให้มีการปล่อยตัวชั่วคราว ทั้งในระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาชั้นศาล การพิจารณาผลกระทบของการปล่อยตัวชั่วคราวต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา สามารถจะแยกเป็นประเด็นในการพิจารณาได้ ดังนี้

1. ข้อพิจารณาในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของเจ้าพนักงาน ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดข้อพิจารณาในการวินิจฉัยคำร้องไว้ เช่น ความหนักเบาแห่งข้อหา เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด* นอกจากนี้ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 การปล่อยชั่วคราว ข้อ 178 ยังได้ขยายความเพื่อเป็นแนวทางใน

* โปรดดูประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 .

การปฏิบัติไว้ เช่น การพิจารณาถึงภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ เช่น ผู้ต้องหาเป็นคนที่อำนาจทางนักร้อง ทางพรรคพวก ซึ่งอาจจะเปลี่ยนรูปคดีให้เสียความเป็นธรรม หรือให้พยานवादกลัวจนไม่กล้าให้ความสัตย์ความจริง เป็นต้น ซึ่งทั้งข้อกฎหมายและระเบียบของกรมตำรวจ ก็ได้บัญญัติถึงข้อที่จะนำมาพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไว้ชัดเจน และนอกจากนี้ยังได้กำหนดอีกว่า

ข้อที่กฎหมายต้องการให้อ้างเพื่อพิจารณาในทางให้หรือไม่ให้ปล่อยตัวไปชั่วคราวดังกล่าวมาแล้วนี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น หากว่าจะวางข้อขีดชั้นไว้ตายตัวว่าคดีชนิดใด เจ้าพนักงานจะต้องให้หรือไม่ให้ประกันลงไปชัดเจนได้ไม่ แต่โดยปกติทางราชการนั้นต้องการให้เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจหนักไปในทางให้ปล่อยชั่วคราวโดยให้มีประกันไป เว้นแต่คดีสำคัญ ๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนเห็นว่าถ้าปล่อยชั่วคราวโดยมีประกัน จะทำให้เกิดความเสียหายในความเป็นธรรมแก่คดีนั้นๆ⁶⁷

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนหรือผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราว เมื่อได้รับคำร้องขอปล่อยชั่วคราว หากมีการตรวจสอบหลักประกันถูกต้องแล้ว ก็จะทำให้ประกันหรือปล่อยชั่วคราว หากจะมีคำสั่งไม่อนุญาต ก็จะต้องให้เหตุผลตามข้อพิจารณาดังกล่าวอย่างชัดเจน และมีเป็นส่วนน้อยที่จะไม่ให้อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว หรือไม่ได้พิจารณาตามข้อพิจารณาที่กฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวจะอยู่ในกรณีอื่นที่จะกล่าวต่อไป

2. หลักประกันจะเป็นสิ่งที่ทำให้น่าเชื่อว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี แม้ว่าตามกฎหมายการปล่อยชั่วคราวจะทำได้โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือจะมีประกันและหลักประกันด้วยก็ได้⁶⁸ แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนมักจะต้องให้มีทั้งประกันและหลักประกัน คือมีการทำสัญญาประกันและนำหลักประกันมาวาง ซึ่งหลักประกันมี 3 ชนิด คือ⁶⁹

2.1 มีเงินสดมาวาง

⁶⁷ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 ข้อ 179 .

⁶⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 .

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 114 .

2.2 มีหลักทรัพย์อื่นมาวาง โดยกรมตำรวจได้กำหนดหลักทรัพย์ที่จะนำมาประกันตัวผู้ต้องหาได้ คือ⁷⁰

2.2.1) โฉนดที่ดินซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินได้ประเมินราคาแล้ว หรือพนักงานสอบสวนเชื่อว่าที่ดินมีราคาสูงไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน

2.2.2) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก.) ซึ่งเจ้าพนักงานที่ดินได้ประเมินราคาแล้ว หรือพนักงานสอบสวนเชื่อว่าที่ดินมีราคาสูงไม่น้อยกว่าสองเท่าของจำนวนเงินที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน

2.2.3) พันธบัตรรัฐบาล

2.2.4) สลากออมสินและสมุดฝากเงินออมสินประเภทประจำ

2.2.5) ใบรับเงินฝากประจำของธนาคาร

2.2.6) ตัวแลกเงินที่ธนาคารเป็นผู้จ่ายและธนาคารผู้จ่ายได้รับรองตลอด

ไปแล้ว

2.2.7) ตัวสัญญาใช้เงินที่ธนาคารเป็นผู้ออกตัว

2.2.8) เช็คที่ธนาคารเป็นผู้สั่งจ่ายหรือรับรอง

2.2.9) หนังสือรับรองของธนาคารเพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญา

ประกัน

2.2.10) หนังสือรับรองการปฏิบัติหน้าที่ราชการของหัวหน้าส่วนราชการระดับกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นซึ่งมีฐานะเทียบเท่ากรมและเป็นนิติบุคคล หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย เพื่อชำระเบี้ยปรับแทนในกรณีผิดสัญญาประกัน ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการช่วยเหลือข้าราชการหรือลูกจ้างของทางราชการที่ต้องหาคดีอาญา พ.ศ.2528

2.3 มีบุคคลมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์

การกำหนดให้สามารถใช้หลักทรัพย์หลายอย่างที่นำมาขอประกันตัวผู้ต้องหาได้ เป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน และฝ่ายผู้ต้องหาที่จะมาขอประกันตัวผู้ต้องหาออกไป ซึ่งในทางปฏิบัติมักจะไม่ค่อยมีปัญหา เพราะหากผู้ต้องหาหรือญาติไม่มีเงินสด ก็สามารถให้หลักทรัพย์อื่นๆ มาแทนได้ ปัญหาที่จะเกิดขึ้นเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวหรือการขอประกันตัวผู้ต้องหา

⁷⁰ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 บทที่ 2 ข้อ 189 .

ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาจะอยู่ที่วิธีการยื่นคำร้องและการพิจารณาของพนักงานสอบสวนที่จะกล่าวต่อไป

3) วิธีการยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาและการพิจารณาของพนักงานสอบสวน การปล่อยชั่วคราวนั้น แม้ว่าต้องการที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาเพียงใดก็ตาม แต่การปล่อยชั่วคราวก็ต้องคำนึงถึงด้วยว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนีไปเมื่อปล่อยตัวชั่วคราวไปแล้ว เพราะนั่นหมายถึงการไปละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้เสียหาย หรือประชาชนโดยทั่วไป จากการที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการพิจารณาคดีหรือไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย วิธีการในการรับคำร้องและหลักทรัพย์ที่จะนำมาประกันตัวผู้ต้องหา และการพิจารณาดำเนินการของพนักงานสอบสวน จึงต้องมีการกำหนดไว้อย่างรัดกุม เพื่อให้เชื่อได้ว่าหลักทรัพย์ที่นำมาวางนั้นถูกต้อง มีราคาทรัพย์ที่เพียงพอและสามารถฟ้องร้องบังคับคดีหรือยึดได้หากมีกรณีการผิดสัญญาประกัน

ความจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบหลักทรัพย์ที่นำมาวางอย่างละเอียดและรัดกุมว่าหลักทรัพย์ดังกล่าวถูกต้อง และมีราคาทรัพย์เพียงพอหรือไม่ และการอายัดทรัพย์นั้นไว้ จึงทำให้บางครั้งการขอประกันตัวเป็นไปโดยล่าช้า หรือไม่ได้รับความสะดวกเท่าที่ควร อันกระทบต่อเสรีภาพในร่างกายของผู้ต้องหา ซึ่งความล่าช้าและความไม่สะดวกนี้ ได้แก่

1. หากผู้ต้องหาหรือญาติที่มาขอประกันตัวผู้ต้องหานำเงินสดมาประกัน ก็จะไม่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบ แต่ฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ผู้ที่ไม่มีเงินสดจึงต้องนำหลักทรัพย์อื่นมาประกัน ซึ่งหากเป็นหลักทรัพย์อื่นนั้น พนักงานสอบสวนจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบก่อน เช่น เอาโฉนดที่ดินมาขอประกัน ก็จะต้องตรวจสอบไปยังสำนักงานที่ดินว่าเป็นโฉนดจริงหรือไม่ ราคาประเมินเท่าใด หรือเอาสมุดบัญชีเงินฝากประจำของธนาคาร ก็จะต้องตรวจสอบความถูกต้องและขออายัดเงินไว้กับธนาคารนั้นๆ ด้วย ซึ่งการดำเนินการตรวจสอบและขออายัดนี้ หากผู้ขอประกันยื่นคำร้องและหลักทรัพย์มาในวันหยุดราชการ หรือนอกเวลาราชการ ซึ่งสถานที่ราชการหรือธนาคารที่เกี่ยวข้องปิดทำการ พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถจะตรวจสอบได้

2. การตรวจสอบหลักทรัพย์ต่างๆ จะต้องกระทำโดยพนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ต้องตรวจสอบด้วยตนเอง เช่น การตรวจสอบและขอประเมินราคาที่ดิน พนักงานสอบสวนจำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่ตำรวจถือหนังสือจากสถานีตำรวจไปขอตรวจสอบที่สำนักงานที่ดินด้วยตนเอง ไม่สามารถมอบหนังสือให้ผู้ขอประกันนำไปยื่นเองได้ เพราะบางครั้งก็มีการปลอม

โฉนดที่ดินและหนังสือรับรองและประเมินราคานำมามอบให้พนักงานสอบสวนได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะทำหน้าที่ในการไปตรวจสอบโดยตรงในแต่ละสถานีตำรวจยังไม่มี อีกทั้งความล่าช้าของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ตรวจสอบก็ทำให้เกิดปัญหาด้วย และบางครั้งหน่วยงานที่จะต้องไปตรวจสอบก็อยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจนั้น ค่าพาหนะที่จะไป เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะเดินทางไปตรวจสอบ ซึ่งล้วนแต่มีภาระหน้าที่ของตนอยู่แล้ว ก็ทำให้เกิดความยากลำบากในการตรวจสอบทั้งสิ้น

นอกจากนี้ การปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการรับคำร้องขอประกันหรือปล่อยชั่วคราว และการพิจารณาของผู้มีอำนาจสั่งปล่อยชั่วคราวก็ยังมีปัญหาอยู่มาก ในทางปฏิบัติผู้ต้องหาหรือญาติของผู้ต้องหา สามารถจะยื่นคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาได้ตลอด 24 ชั่วโมง และในแต่ละสถานีตำรวจก็จะมีร้อยเวรสอบสวนเข้าเวรปฏิบัติหน้าที่อยู่ตลอดเช่นกัน แต่ผู้ที่มีอำนาจในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จะต้องเป็นนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่มีตำแหน่งระดับสารวัตรขึ้นไป⁷¹ ซึ่งในแต่ละสถานีตำรวจก็จะมีกำหนดอาวุโสของข้าราชการตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไปไว้ และหากผู้ที่เป็นหัวหน้าสถานีตำรวจไม่อยู่ ผู้ที่มีอาวุโสรองลงมาจะต้องเป็นผู้พิจารณาคำร้อง และมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาต ซึ่งหากมีการยื่นคำร้องนอกเวลาราชการ จะทำให้การเสนอให้ผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นไปด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะสถานีตำรวจในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งข้าราชการตำรวจมิได้มีที่พักอยู่ใกล้สถานีตำรวจ และจากความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบหลักทรัพย์หรือเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้ขอประกันตัวผู้ต้องหาจะต้องนำมายื่นและการเขียนคำร้องขอประกันแต่ละสถานีจำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำที่ดีเพื่อความสะดวกรวดเร็วของผู้ยื่นคำร้อง และในบางสถานีที่ขาดความเอาใจใส่จากหัวหน้าหน่วยงานหรือความไม่สนใจ ตั้งใจที่จะให้บริการแก่ประชาชน ก็ย่อมทำให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วยทั้งสิ้น

⁷¹ ระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 7 บทที่ 1 ข้อ 182 .

1.3 สิทธิในทรัพย์สิน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าในขั้นตอนของการสอบสวนที่อาจจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินของประชาชนทั่วไปและผู้ต้องหาก็คือ การตรวจค้นเคหสถานและการยึดของกลาง* ทั้งนี้ เพราะการตรวจค้นเคหสถาน อันเป็นทรัพย์สินส่วนตัวของประชาชนหรือของผู้ต้องหา หากเจ้าพนักงานทำไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแล้ว ก็จะเป็นการรบกวนสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองเคหสถานนั้น และการยึดทรัพย์สินของกลางก็เช่นกัน การดำเนินการอย่างไม่ถูกต้อง ย่อมทำให้สิทธิในทรัพย์สิน ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาเอง หรือผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นถูกละเมิดได้

1.3.1 การตรวจค้นเคหสถาน ในการตรวจค้นเคหสถานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นจะต้องมีหมายค้น และการออกหมายจะต้องมีเหตุที่จะออกหมายค้นได้ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 การตรวจค้นในขั้นตอนของการสอบสวนนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับการแจ้งความร้องทุกข์จากผู้เสียหายแล้ว จะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน และหากจำเป็นที่จะต้องไปค้นเคหสถานหรือบ้านเรือนของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหา เพื่อจะหาสิ่งของหรือเอกสารที่จะนำมาเป็นพยานหลักฐาน ก็จำเป็นจะต้องออกหมายค้น ซึ่งผู้ที่มีอำนาจออกหมายค้นก็คือ ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่มีตำแหน่งระดับสารวัตรขึ้นไป การปฏิบัติในการตรวจค้นของพนักงานสอบสวนนี้ ส่วนใหญ่จะไม่มีปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะกฎหมายให้อำนาจตำรวจระดับสารวัตรเป็นผู้มีอำนาจออกหมาย ซึ่งง่ายต่อการออกหมาย และการปฏิบัติในการไปตรวจค้น เจ้าพนักงานก็มักจะระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายอยู่แล้ว ทั้งนี้เพราะหากทำให้ทรัพย์สินเสียหายหรือไปค้นโดยไม่มีหมาย ก็อาจถูกเจ้าของบ้านร้องเรียนหรือฟ้องกลับได้ หรือหากเป็นการตรวจค้นบ้านของผู้ต้องหา หลังจากที่จับกุมผู้ต้องหาได้แล้ว ก็จะนำตัวผู้ต้องหาไปนำการตรวจค้น เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจ และก็จะมีการบันทึกและลงประจำวันไว้เป็นหลักฐานด้วย เพื่อป้องกันปัญหาได้แย้งต่าง ๆ จากฝ่ายผู้ต้องหาหรือผู้เกี่ยวข้อง

1.3.2 การยึดทรัพย์ การเก็บรักษา และการคืนทรัพย์ของกลาง

ทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือบุคคลใด หากเจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนยึดมาโดยไม่มีอำนาจที่สามารถจะทำได้ตามกฎหมาย ย่อมเป็นการละเมิดต่อสิทธิในทรัพย์สินของเจ้าของทรัพย์นั้น

การยึดทรัพย์ของกลางนั้น หากเป็นทรัพย์หรือสิ่งของที่ผู้ต้องหาใช้กระทำความผิด เช่น อาวุธมีด ปืน เป็นต้น หรือสิ่งของที่ได้มาโดยการกระทำความผิด เช่น ทรัพย์ที่ลักมา หรือสิ่งของที่มีไว้เป็นความผิด เช่น ยาเสพติดให้โทษ อาวุธปืนที่ได้รับอนุญาต สิ่งของเหล่านี้จะปรากฏชัดเจนที่เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานสอบสวนสามารถจะยึดได้ตามกฎหมาย ในทางปฏิบัติจะไม่เกิดปัญหา แต่หากเป็นทรัพย์บางประเภทที่ยังไม่ปรากฏข้อเท็จจริงดังกล่าวชัดเจนหรือมีเหตุผลอย่างอื่น เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนจำเป็นจะต้องยึดไว้ ก็เกิดปัญหาอยู่เสมอ เช่น ยานพาหนะในคดีเกี่ยวกับการจราจร ข้อหาขับรถประมาทเป็นเหตุให้เฉี่ยวชนทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย ซึ่งจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2524 มาตรา 43(4) และหากมีผู้ได้รับบาดเจ็บ ก็จะมี ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 300 หรือ มาตรา 390 อีกบทหนึ่งด้วย ในความผิดดังกล่าวพนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจจะยึดรถยนต์คันที่เกิดเหตุไว้ พนักงานสอบสวนจะกระทำได้เพียงเอารถยนต์หรือยานพาหนะดังกล่าวไว้เพื่อตรวจสอบสภาพ ซึ่งในทางปฏิบัติจะต้องให้ผู้ชำนาญการตรวจพิสูจน์ เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับความประมาท ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ความไม่เข้าใจของเจ้าของรถหรือผู้ต้องหา และความล่าช้าในการตรวจพิสูจน์ โดยเฉพาะสถานีตำรวจในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล จะต้องให้ช่างผู้ชำนาญจาก กองบังคับการตำรวจจราจรเป็นผู้ตรวจพิสูจน์ โดยปัจจุบันช่างหรือผู้ชำนาญที่จะทำการตรวจพิสูจน์มีน้อย แต่จะต้องตรวจรถที่เกิดเหตุในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ซึ่งมีปริมาณคดีในแต่ละวันจำนวนมาก นอกจากนี้ความล่าช้ายังอาจเกิดจากความไม่สนใจของพนักงานสอบสวนเอง ดังเช่นในการพิจารณาทัณฑ์ทางวินัยพนักงานสอบสวนผู้หนึ่ง มีข้อเท็จจริงว่า

เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2536 ขณะที่พนักงานสอบสวนผู้หนึ่งกำลังปฏิบัติหน้าที่ร้อยเวรสอบสวน ได้มีนาย ป.และญาติของนาย ค. มาพบและแจ้งว่า นาย ค.ได้รับบาดเจ็บเนื่องจากตกรถโดยสารประจำทางที่มีนาย ป.เป็นผู้ขับขี่ พนักงานสอบสวนจึงได้รับแจ้งไว้แล้วทำการสอบสวน ต่อมาแจ้งให้เจ้าของรถนำรถมามอบให้ เพื่อที่จะนำไปทำการตรวจสภาพ พนักงานสอบสวนบกพร่องที่ไม่ทำการส่งรถไปตรวจสภาพโดยเร็วเมื่อได้รับรถไปจากเจ้าของรถ แต่ได้ยึดไว้นานถึง 12 วัน เจ้าของรถเกรงว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจึงร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน⁷²

แต่ในคดีความผิดเกี่ยวกับการจราจรนี้ หากผู้ขับขี่รถยนต์ที่เกิดเหตุหลบหนี ไม่หยุดช่วยเหลือ ไม่แจ้งเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่ใกล้เคียงทราบในทันทีก็จะมีคามผิดเพิ่มขึ้นอีกกระทง และในกรณีนี้ พนักงานสอบสวนสามารถจะยึดรถยนต์คันดังกล่าวไว้เป็นของกลางในคดีได้ จนกว่าจะจับกุมตัวผู้ต้องหาได้ หรือเจ้าของรถจะได้ขอใช้หรือช่วยเหลือผู้เสียหายพอสมควรแล้ว และแจ้งเบาะแสเกี่ยวกับตัวผู้ขับขี่เพื่อเป็นแนวทางในการสืบสวนจับกุมตัวผู้กระทำผิดแล้ว ก็สามารถจะขออนุมัติคืนรถยนต์ของกลางดังกล่าวได้

การยึดรถยนต์ของกลางไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ อาวุธ หรือยานพาหนะ ดังที่กล่าวมาแล้ว หากพนักงานสอบสวนไม่สนใจ และดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบ ที่กำหนดไว้ย่อมจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้ต้องหา หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้

ในส่วนของ การเก็บรักษาและการคืนของกลาง ของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน นับว่ามีปัญหาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ในการเก็บรักษาของกลางที่คับแคบ ไม่มีสถานที่เก็บรักษาโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ และระยะเวลาที่จะต้องเก็บไว้เป็นเวลานาน อาจทำให้ทรัพย์สินของกลางดังกล่าวได้รับความเสียหาย หรือสูญหาย หากคดีสิ้นสุดและศาลมีคำสั่งให้คืนทรัพย์สินนั้นแก่ผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย ทรัพย์สินดังกล่าวอาจไม่อยู่ในสภาพเดิม อันเป็นการกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินได้เช่นกัน ดังที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวไว้ว่า

⁷² กองบัญชาการตำรวจนครบาล, "คำสั่งที่ 693/2536 เรื่อง ลงทัณฑ์ข้าราชการตำรวจ," 29 พฤศจิกายน 2536 .

การเก็บรักษาของกลาง ปัญหาการเก็บ การเก็บขณะนี้ทำไม่ค่อยถูกต้อง เพราะอันนี้เกี่ยวกับสภาพของ หนึ่ง สถานที่ที่จะใช้เก็บรักษาของกลาง เราไม่มีโดยเฉพาะ ที่นี้ของกลางบางประเภท เช่น รถยนต์ อะไรต่างๆ หรือของใหญ่ เราไม่มีที่เก็บ สอง ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับของกลางมันน่าจะเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดูแลโดยเฉพาะ ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของสารวัตร หน้าที่ของสารวัตร หน้าที่อื่นก็มีมาก และหน้าที่นี้มันเสี่ยง การที่ทรัพย์สินเขาจะเสียหาย สูญหาย อะไรต่างๆ และที่เก็บก็ไม่มี ควรจะมีที่เก็บโดยเฉพาะ หรือส่งไปเก็บรวมกันที่ไหนสักแห่ง แต่เราทำไม่ได้ เพราะอะไร ประเทศเราจน⁷³

ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการเก็บรักษาของกลางนี้ ก็ทำให้ทรัพย์สินที่เป็นของกลางเสื่อมสภาพเสียหายได้ เช่นรถยนต์ของกลางในคดีอาญาบางคดี ที่มีการสู้คดีกันศาลเป็นเวลานาน บางครั้งเป็นปี หลายปีรถก็จอดอยู่บริเวณสถานีตำรวจ ถูกงัดแงะ ตากแดด ตากฝน เมื่อคดีเสร็จ ศาลสั่งให้คืนให้แก่ผู้ใดก็ตามสภาพของทรัพย์สินก็ชำรุดเสียหาย หรือบางครั้งสูญหายไปก็มี เช่น พนักงานสอบสวนผู้หนึ่งของสถานีตำรวจนครบาลวัดพระยาไกร ได้ยึดรถจักรยานยนต์ไว้คันหนึ่ง ต่อมารถจักรยานยนต์คันดังกล่าวได้สูญหายไป พนักงานสอบสวนดังกล่าวต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่เจ้าของรถไป เป็นต้น⁷⁴ ผู้ที่จะได้รับทรัพย์สินนั้นคืนไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาเองหรือ ผู้เกี่ยวข้องหรือเจ้าของ ก็ย่อมได้รับผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินอย่างมาก

1.3.3 ทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ต้องหา เมื่อนำตัวผู้ต้องหาเข้าห้องควบคุมในสถานีตำรวจ จะต้องมีการตรวจค้นตัว และห้ามนำสิ่งของบางอย่าง เข้าไปในห้องควบคุม รวมทั้งทรัพย์สินที่มีค่าด้วย การปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ต้องหา ส่วนมากจะไม่ค่อยมีปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะหากผู้ต้องหาที่มีของที่มีค่ามากแล้ว ก็มักจะฝากให้ญาตินำกลับไปเก็บรักษา เว้นแต่ผู้ต้องหาบางคนที่ไม่มีความระมัดระวัง ก็อาจฝากไว้กับพนักงานสอบสวน ซึ่งก็มีระเบียบการปฏิบัติในเรื่องของทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ต้องหากำหนดการปฏิบัติไว้ชัดเจนแล้ว จะมีปัญหาบ้างก็เป็นของบางอย่างที่ห้ามนำเข้าห้องควบคุม เช่น เข็มขัด หรือสิ่งของเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่ควบคุม

⁷³ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁷⁴ แผนกวินัย กองบัญชาการตำรวจนครบาล , “หนังสือที่ 0514.114/1099 เรื่อง รายงานผลการพิจารณาทัณฑ์ทางวินัย ,” 8 พฤศจิกายน 2538 .

ผู้ต้องหา มักจะยึดไว้แล้วไม่ดำเนินการตามระเบียบ ไม่มีการเก็บรักษาที่ดี และไม่มีการจัดสถานที่เก็บให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ดังเช่น ผู้ต้องหาผู้หนึ่งได้กล่าวว่า “เข้มขัด พอสิบเวรยึด เขาไม่มีมาเขียนชื่อติด เขาจะใส่ในตระกร้า ใครออกมาก็เลือกไป อันไหนสวยกว่าก็เอาไป อันไหนสวยน้อย ก็คนหลังเอาไป เหมือน วัฏจักร”⁷⁵ ทรัพย์สินเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ ผู้ต้องหาที่มักจะไม่ค่อยสนใจ หรือเรียกร้องที่จะเอาคืน จึงทำให้การเก็บรักษาทรัพย์สินส่วนตัวของผู้ต้องหาเหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

1.4 สิทธิอื่นๆ

นอกจากสิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องหาหรือบุคคลทั่วไป สมควรที่จะได้รับการคุ้มครองแล้ว ยังมีสิทธิอื่นๆ ที่ผู้ต้องหาเข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ต้องหา จะต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิในชื่อเสียง สิทธิในเกียรติแห่งความเป็นคน และการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม สิทธิต่างๆ เหล่านี้บุคคลผู้ถูกเป็นผู้ต้องหา หรือบุคคลใดก็ตาม ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครอง ทั้งจากการปฏิบัติหน้าที่ ของ เจ้าพนักงานของรัฐ และจากประชาชนด้วยกัน ในส่วนของการสอบสวนก็มีบางขั้นตอนที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิดังกล่าวได้ เช่น

1.4.1 การนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาไม่ใช่ผู้กระทำความผิด การนำตัวผู้ต้องหาที่จับกุมตัวได้มาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน มีการถ่ายภาพ หรือถ่ายเทปโทรทัศน์เอาไปแพร่ภาพต่อประชาชนโดยทั่วไป ถือได้ว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิในชื่อเสียงของเขาที่จะต้องได้รับการคุ้มครองเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ นาย ทองใบ ทองเปาด์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า

ผมไม่เห็นด้วย พอจับปุ๊บต้องเอาไปแถลงข่าว ต้องออกทีวี ออกโทรทัศน์... เอาทีวี เอาใครไปถ่าย แล้วก็ถ่ายรูปไว้หมด การที่ปรากฏตัวผู้ต้องหาต่อหน้าทีวี จริงไม่จริงเราไม่รู้นะ หรือว่าลงในหน้าหนังสือพิมพ์... เป็นความเสียหายต่อผู้ต้องหาทั้งสิ้น⁷⁶

⁷⁵ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

⁷⁶ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

แม้ว่ากรมตำรวจจะกำหนดแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนไว้ดังที่กล่าวมาแล้ว ว่าไม่ควรนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าว โดยเฉพาะผู้ต้องหาที่ให้การปฏิเสธ เว้นแต่คดีมีพยานหลักฐานของกลางน่าเชื่อว่ากระทำผิดจริง ส่วนกรณีผู้ต้องหาได้รับสารภาพอาจนำมาแถลงข่าวได้ หากเกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน หรือต่อทางราชการ ซึ่งการกำหนดเช่นนี้ ก็เกือบทุกคดีที่สามารถนำตัวผู้ต้องหาออกแถลงข่าวได้ และในทางปฏิบัติก็มักจะนำตัวผู้ต้องหาออกมาแถลงข่าวอยู่เสมอ ซึ่งทางฝ่ายตำรวจเอง ก็ได้กล่าวไว้ว่า

มันก็มีทั้งผลดีและผลเสีย ผลดีในแง่ที่จะได้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เสียหายหรือพยานมาดูตัว เมื่อกรณีที่ผู้ต้องหาได้กระทำผิดมาหลายครั้ง ตำรวจจับได้แล้วจะได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนมาอายัดตัว จะได้เอามันหลายๆ ข้อหา ทุกกรรมความผิดที่มันเคยทำ แต่ผลเสียก็คือว่าเราต้องพิจารณาถึงเรื่องสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา เพราะว่าโดยข้อสันนิษฐานของกฎหมาย ถือว่าเขายังไม่ใช่ผู้กระทำผิด เขาถูกนำมาแถลงข่าว เขาถูกพิพากษาแล้ว ถูกประชาชนมองว่าไอ้นี้เป็นคนร้าย เป็นอะไรแล้ว ถ้าเกิดว่าเขายังไม่เป็นคนทำละ ในขณะที่เดียวกันในเรื่องของรูปคดีในกรณีที่ยังไม่มีการชี้ตัว อาจทำให้ผู้เสียหายหรือพยานเห็นตัวก่อน ก็สามารถชี้ตัวได้ถูกต้อง มี ก็เคยมีผู้ต้องหาบางคนยกเป็นข้อต่อสู้

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องหาผู้หนึ่ง ในคดีความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค ของสถานีตำรวจนครบาลบุปผาราม ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าวไว้ว่า

ถูกต้องครับ เพราะทำให้ประชาชนคนที่ด้อยการศึกษาได้เห็นภาพว่า โศกการกระทำอย่างนี้ไม่ถูก ให้เขาทำอยู่ในศีลธรรมที่ดี ช่วยให้ประชาชนอุ่นใจว่า ตำรวจสามารถ ปกครองได้อยูอย่างนี้ ทำให้คนร้ายที่คิดจะทำก็ไม่กล้า ตำรวจมีความสามารถพอ⁷⁷

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนนั้น มีทั้งผลดีและผลเสีย ผลเสียก็คือ การละเมิดต่อสิทธิในชื่อเสียงของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา ทำให้เขาเสียชื่อ

⁷⁷ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

เสียง ถูกมองว่าเป็นผู้กระทำผิด ก่อนที่ศาลจะตัดสิน ส่วนผลดีก็มีในแง่การขยายผลการดำเนินคดี และผลในการป้องปรามคนอื่นมิให้กระทำผิด และสร้างความอบอุ่นใจให้แก่ประชาชน เมื่อพิจารณาถึงผลดีและผลเสียดังกล่าว จึงน่าที่จะมีการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้อยู่ในความพอดีทั้งสองด้านไปพร้อมๆ กัน เช่น การแถลงข่าวที่จะไม่ให้เกิดความเสียหายต่อผู้ต้องหา เช่น ปกปิดใบหน้าและชื่อของผู้ต้องหา หรือนำแต่ของกลางหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องออกมาแสดงให้เห็นเท่านั้น เป็นต้น

1.4.2 การใช้กิริยาวาจาและการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา ตั้งแต่พนักงานสอบสวนได้รับตัวผู้ต้องหาจากเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุม เป็นต้นมา ผู้ต้องหาก็คงต้องอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน และก็ต้องติดต่อกับทั้งตัวพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี และเจ้าหน้าที่ตำรวจคนอื่น เช่น สิบลเวรผู้ควบคุมตัวผู้ต้องหา เป็นต้น การใช้กิริยาวาจา และการปฏิบัติต่อผู้ต้องหา จะต้องกระทำถือเสมือนว่าเขายังมิใช่ผู้กระทำผิด และปฏิบัติต่อเขาเฉกเช่นประชาชนโดยทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติแล้วผู้ต้องหาบางคนที่มีฐานะหรือการศึกษาไม่ค่อยดี ตำรวจบางคนก็ปฏิบัติต่อเขาอย่างไม่ค่อยสมควรนัก ดังเช่นที่ผู้ต้องหาคนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

ใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ ก็รู้สึกท้อหลายนาย คือ ตำรวจบางนายมียศถึงเป็นนายร้อยแล้ว เข้าเวรอยู่กะกลางคืน ใช้คำพูดไม่ค่อยดี คือคำพูดไม่สุภาพ เป็นคำหยาบกับผู้ต้องขัง บางทีก็เรียกเหยี้ย อะไรอย่างเนี่ย เป็นพวกสิงสาราสัตว์ไป ทั้งๆ ที่เป็นมนุษย์เป็นคนด้วยกัน บางนายเขาก็ดี บางนายเขาก็พูดจาดี⁷⁸

ดังนั้น การใช้กิริยาวาจาหรือการปฏิบัติต่อตัวผู้ต้องหาโดยไม่สมควรนั้น ย่อมกระทบต่อสิทธิในเกียรติและศักดิ์ศรีของผู้ต้องหา ซึ่งยังไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำผิด เมื่อผู้ต้องหาเข้ามาอยู่ในความควบคุมของพนักงานสอบสวน ก็ไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดในการใช้วาจาหรือกิริยาที่ก้าวร้าวหรือหยาบคายต่อผู้ต้องหา สิทธินี้ของผู้ต้องหาจึงควรที่จะได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับประชาชนโดยทั่วไปด้วย

⁷⁸ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

ไม่ว่าในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) หรือในสภาวะสังคมการเมือง (political society) ก็ตาม สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ก็ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองอยู่ตลอดเวลา คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน จะแตกต่างกันก็ในสภาวะธรรมชาติ (state of nature) มีกฎหมายธรรมชาติเป็นสิ่งที่จะบอกว่าอะไรคือสิ่งที่ไม่ถูกต้องอะไรเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น โดยมนุษย์แต่ละคนก็จะมีคามสำนึกในกฎนี้ด้วยตนเอง แต่ในสภาวะสังคมการเมืองนั้น มีกฎหมาย (law) ที่ตราขึ้นโดยผู้แทนที่ได้รับการยินยอมและไว้วางใจ (entrust) จากประชาชนเป็นเครื่องกำกับดูแล และควบคุมความประพฤติของประชาชนในสังคมการเมือง และยังเป็นสิ่งที่จะบ่งบอกว่าการกระทำอย่างไรที่จะเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และกฎหมายนี้ก็ยังมีคามชัดเจนและแน่นอน กว่ากฎหมายธรรมชาติอีกด้วย

นอกจากนี้ บุคคลใดก็ตามที่อยู่ในสภาวะสังคมการเมือง เมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด และได้เข้ามาสู่กระบวนการสอบสวนอันเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมทางอาญาซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินความผิดและลงโทษ แล้ว ย่อมจะต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เช่นเดียวกับประชาชนโดยทั่วไปอีกด้วย บุคคลที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการสอบสวน ก่อนที่ศาลจะตัดสินว่ามีความผิด ก็ต้องถือเสมือนว่าเขายังไม่ใช่ผู้กระทำผิด การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาในระหว่างการสอบสวน จะต้องกระทำให้น้อยที่สุด เท่าที่จำเป็นเพื่อให้กระบวนการสอบสวนดำเนินการต่อไปได้โดยตลอดเท่านั้น การที่ในปัจจุบันการสอบสวนคดีอาญา ยังมีการละเมิดหรือไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกาย, สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน ดังเช่น การทำร้ายและทรมานผู้ต้องหา การจับกุมหรือออกหมายจับโดยยังไม่มีพยานหลักฐานที่เพียงพอ จนทำให้ผู้ต้องหาถูกจับโดยยังไม่มีเหตุอันควร ระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาที่ยาวนาน หรือการไม่เก็บรักษาทรัพย์สินของกลางไว้อย่างดีพอ ย่อมทำให้สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องหาถูกระทบกระเทือนอย่างมาก ไม่ว่าจะเกิดจากความบกพร่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐเอง หรือเกิดจากกระบวนการ ขั้นตอน หรือระบบการสอบสวน ก็ตาม

2. ผลกระทบทางอ้อมต่อผู้ต้องหา

การที่นำตัวผู้ต้องหาเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมนั้น ก็เพื่อให้มีการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม มิให้การลงโทษ เป็นไปอย่างเด็ดขาดและพลการ หากผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่ใช่ผู้ที่กระทำผิดจริง ก็จะต้องถูกปล่อยออกจากกระบวนการไป การสอบสวนที่ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่

ผู้ต้องหา ทำให้ผู้ต้องหาเสียเปรียบในการดำเนินคดี อาจทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษได้ ทำให้ผู้ต้องหาต้องถูกละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกาย หรือสิทธิในเสรีภาพ หรือสิทธิในทรัพย์สินได้ กล่าวคือ สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาที่ถูกตัดสินโดยกระบวนการยุติธรรมว่าเป็นผู้กระทำผิด จะถูกจำกัดลงโดยการลงโทษตามกฎหมาย ดังนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงการจำกัดสิทธิและเสรีภาพผู้กระทำผิดโดยโทษทางอาญา

สิทธิในชีวิต	ถูกจำกัดโดย โทษ	ประหารชีวิต
สิทธิในเสรีภาพ	ถูกจำกัดโดย โทษ	กักขัง, จำคุก
สิทธิในทรัพย์สิน	ถูกจำกัดโดย โทษ	ปรับ, ริบทรัพย์สิน

การถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพโดยโทษที่ลงตามกฎหมายนั้น จะไม่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพก็ต่อเมื่อลงโทษแก่ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายจริง และพิจารณาพิพากษาลงโทษไปด้วยความเป็นธรรม ไม่เด็ดขาดและผลการ และโทษที่ลงไปสมควรแก่ความผิด

ส่วนการลงโทษด้วยการจำกัดสิทธิและเสรีภาพข้างต้นนั้น จะละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เมื่อการลงโทษมาจากการพิจารณาคดีที่ไม่เป็นธรรม หรือกระบวนการพิจารณาในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ

ในขอบเขตของการสอบสวน ส่วนที่จะกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือผู้ที่ถูกกล่าวหา ก็คือ ขั้นตอนหรือส่วนย่อยของการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาในการดำเนินคดี ที่อาจทำให้ผู้บริสุทธิ์หรือผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ได้กระทำผิดจริง ต้องถูกลงโทษ หรือไม่สามารถถ่วงนกรองผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาที่บริสุทธิ์ออกจากกระบวนการให้พ้นข้อกล่าวหาไปได้ ซึ่งจะขอ วิเคราะห์แยกเป็นประเด็น ดังนี้

2.1 การแจ้งสิทธิผู้ต้องหา

สิทธิของผู้ต้องหาที่สำคัญ ซึ่งระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 7 ทวิ ได้แก่ 1) พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนายสองต่อสอง 2) ได้รับการเยี่ยมตามสมควร 3) ได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว เมื่อเกิดเจ็บป่วย สิทธิดังกล่าวนอกจากจะช่วยในการคุ้มครอง

สิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องหา ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น สิทธิต่างๆ นี้ยังช่วยให้ผู้ต้องหาได้รับการช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือในด้านกฎหมายจากทนายความ อันจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดีอีกด้วย ตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ต้องหา จะต้องแจ้งสิทธิต่างๆ นี้ให้แก่ผู้ต้องหาให้ทราบด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติจริงๆ แล้ว พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีจะเป็นผู้แจ้งสิทธิต่างๆ นี้ให้ผู้ต้องหาทราบ โดยจะมีบันทึกการแจ้งสิทธิตามแบบฟอร์มของกรมตำรวจ ที่จะให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อ รับทราบ เป็นหลักฐานติดไว้ในสำนวนการสอบสวนด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นมักจะเกิดขึ้นในกรณีที่เมื่อพนักงานสอบสวนได้แจ้งสิทธิดังกล่าวให้ผู้ต้องหาทราบ และให้ลงลายมือชื่อรับทราบแล้ว ผู้ต้องหาบางคนก็อาจไม่ให้ความสนใจในสิทธิของตนเอง หรือบางครั้งก็เกิดจากพนักงานสอบสวนที่ไม่ชี้แจงให้ผู้ต้องหาได้ทราบถึงสิทธิดังกล่าว แต่โดยส่วนใหญ่ในการแจ้งสิทธินี้ พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ทราบอยู่แล้ว เพราะพนักงานสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อรับทราบในบันทึกแจ้งสิทธิ เพื่อนำไปติดในสำนวนการสอบสวน ดังที่พนักงานอัยการซึ่งจะต้องเป็นผู้ตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนได้กล่าวไว้ว่า “ส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนก็แจ้งสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอยู่แล้ว ก็จะมีบันทึกการแจ้งสิทธิมา มันไม่เป็นข้อโต้แย้งในชั้นศาลเท่าไร”⁷⁹ และนอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ต้องหาผู้หนึ่งในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง ได้กล่าวถึงการรับทราบสิทธิดังกล่าวไว้ว่า “เห็นผู้พันเขาบอกว่ามีสิทธิพิเศษของผู้ต้องหาว่า 3 อย่าง 3 ข้อ ว่าเรียกร้องการเยี่ยมญาติได้ รักษาพยาบาลเจ็บไข้ได้ป่วย และก็อีกอย่างหนึ่ง พบทนาย”⁸⁰

ปัญหาจะเกิดอยู่ที่การปฏิบัติตามสิทธิของผู้ต้องหานั้น โดยเฉพาะในเรื่องของการรักษาพยาบาลเมื่อเกิดการเจ็บป่วย ในปัจจุบันยังไม่มีระเบียบวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน และยังมีปัญหาการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมผู้ต้องหาอยู่ด้วย เนื่องจากยังไม่มีข้อกำหนดตัวผู้รับผิดชอบในการที่จะนำตัวผู้ต้องหาไปรักษาพยาบาล และการควบคุมตัวผู้ต้องหาในนอกสถานีตำรวจ ซึ่งเสี่ยงต่อการที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี ค่ารักษาพยาบาลที่จะต้องจ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ต้องหาไม่มีเงินที่จะสามารถจ่ายเองได้ ทางตำรวจก็ไม่มีการจัดสรรงบประมาณและกำหนดวิธีการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลสำหรับกรณีนี้ไว้ และบางครั้งผู้ต้องหาเองก็กล่าวอ้างว่าตนเองเจ็บป่วยโดยที่จริงๆ แล้ว มิได้เจ็บป่วย ทั้งนี้ก็เพื่อจะไม่ต้องอยู่ในห้องควบคุม หรือหาทางที่จะหลบหนีการควบคุม

⁷⁹ สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สมชัย กุลกิจกำจร , 21 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁸⁰ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

ปัญหาเหล่านี้ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจยังไม่ให้ความสนใจ และปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในสิทธิดังกล่าวไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนในเรื่องของการพบทนายความ แม้ว่าผู้ต้องหาจะทราบถึงสิทธิในการพบทนายความก็ตาม ผู้ต้องหาส่วนใหญ่ก็ไม่มีทุนทรัพย์ในการจ้างทนายความ หรือการจัดหาทนายความมาให้คำปรึกษาในข้อกฎหมาย และไม่เห็นความสำคัญของทนายความ

การเยี่ยมก็ไม่มีปัญหาเพราะแต่ละสถานีตำรวจ ได้กำหนดเวลาให้ญาติหรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาเยี่ยมได้ตามเวลาที่กำหนดทุกวันอยู่แล้ว

2.2 การแจ้งข้อกล่าวหาและการเตือนผู้ต้องหา

ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบและต้องบอกให้ผู้ต้องหาทราบว่า ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาถ่าวนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันเข้าในการพิจารณาคดีได้ การแจ้งข้อกล่าวหา นั้น ตามปกติ เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับก็แจ้งให้ทราบไว้แล้ว โดยจะมีการเขียนไว้ในบันทึกการจับกุม ซึ่งขณะทำการจับกุมก่อนนำส่งพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ต้องหาอ่าน และลงชื่อไว้ในบันทึกดังกล่าวด้วย แต่เมื่อถึงพนักงานสอบสวนก็จำเป็นต้องแจ้งให้ทราบอีกครั้งหนึ่งตามกฎหมาย ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็จะพิมพ์ข้อกล่าวหา และการเตือนผู้ต้องหาลงไว้ในบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา ก่อนที่ผู้ต้องหาจะให้การ และเมื่อสอบสวนปากคำเสร็จก็จะต้องให้ผู้ต้องหาอ่าน และลงลายมือชื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะลงลายมือชื่อหรือไม่ก็ได้

การที่ผู้ต้องหาได้ทราบข้อกล่าวหาโดยละเอียด และได้รับการเตือนก่อนให้การนั้น จะทำให้ผู้ต้องหาได้ทราบข้อกล่าวหาของตน ว่าถูกกล่าวหาในข้อหาอะไร หากผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิดจริงก็จะได้ทราบว่าควรจะให้การอย่างไร จะต่อสู้คดีอย่างไร จะเอาพยานหลักฐานอะไรมาหักล้าง เพื่อแก้ข้อกล่าวหาดังกล่าว ผู้ต้องหาจะได้ไม่หลงเชื่อต่อสู้ ปัญหาที่มักเกิดบ่อยๆ ก็คือ ความไม่เข้าใจในข้อกล่าวหา และไม่ทราบในรายละเอียดของข้อกล่าวหา หรือพฤติกรรมแห่งคดีที่ถูกกล่าวหา แม้ว่าในชั้นจับกุมเจ้าพนักงานตำรวจผู้จับกุมจะแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบไปแล้ว แต่ในชั้นจับกุมเจ้าหน้าที่ ผู้จับบางครั้งก็จะแจ้งข้อหาไม่ครบถ้วนตามข้อเท็จจริง เพราะบางครั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยรวดเร็ว เฉพาะหน้า และความไม่สันทัดในข้อกฎหมาย โดยเฉพาะในความผิดที่เกิดขึ้นไม่บ่อยนัก พนักงานสอบสวนจึงจะต้องพิจารณาให้ละเอียดถี่ถ้วนในข้อเท็จจริงแห่งคดีแล้ววินิจฉัยเคราะห์ข้อกฎหมายที่มีอยู่ว่าข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมดังกล่าว เป็นไปตามข้อหาใด

แล้วแจ้งข้อกล่าวหาดังกล่าวให้ผู้ต้องหาทราบ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจผู้จับ แจ้งข้อหาปล้นทรัพย์ เมื่อทำการจับกุม และเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับตัวผู้ต้องหาไว้ทำการสอบสวน และได้สอบสวนพยานหลักฐานอื่นประกอบแล้ว ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่และใช้อาวุธปืนในการปล้นด้วย พนักงานสอบสวนก็ต้องแจ้งข้อหาปล้นทรัพย์โดยมีและใช้อาวุธปืน ซึ่งมีอัตราโทษที่สูงกว่าข้อหาปล้นทรัพย์ และในแต่ละข้อหาดังกล่าวก็มีองค์ประกอบในความผิดและอัตราโทษที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นที่จะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาให้ทราบอย่างละเอียด ปัญหาที่มักเกิดบ่อยก็คือ พนักงานสอบสวนมักจะแจ้งข้อหาไม่ครบถ้วน หรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือแจ้งข้อหาโดยมิได้อธิบายให้ผู้ต้องหาได้เข้าใจ รวมทั้งความไม่เข้าใจและการขาดความรู้ในข้อกฎหมายของผู้ต้องหาเองด้วย

ซึ่งประเด็นในเรื่องความเข้าใจในข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาเองก็เป็นเรื่องสำคัญ เช่น พนักงานสอบสวนลงข้อกล่าวหาในคำให้การของผู้ต้องหาว่า “ลักทรัพย์โดยทำอันตรายสิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์” ซึ่งเป็นข้อหาที่มีโทษหนักกว่าข้อหาลักทรัพย์ธรรมดา หากพนักงานสอบสวนไม่อธิบายถึงคำว่า การทำอันตรายสิ่งกีดกันสำหรับคุ้มครองบุคคลหรือทรัพย์ ว่า คือการที่ผู้ต้องหาได้ลักทรัพย์โดยจงใจประทุ หรือกระเป่าที่ลือคเก็บรักษาทรัพย์ไว้ ผู้ต้องหาก็คงไม่เข้าใจข้อกล่าวหา หรือไม่ทราบรายละเอียดแห่งข้อหา นั้นได้ ทำให้กระทบถึงความเป็นธรรมในการดำเนินคดี เพราะผู้ต้องหาอาจจะกระทำผิดในข้อหา ลักทรัพย์ธรรมดา และเข้าใจว่าข้อกล่าวหาที่ตนเองถูกกล่าวหาว่าลักทรัพย์ธรรมดา ก็จะรับสารภาพไป ทั้งๆ ที่พนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อหาที่หนักกว่า ข้อหาลักทรัพย์ธรรมดา ทำให้ผู้ต้องหาจะต้องรับโทษหนักกว่าที่ตนเองได้กระทำผิดจริงก็ได้

พนักงานสอบสวนจึงควรที่จะชี้แจงและอธิบายข้อกล่าวหา ให้ผู้ต้องหาทราบโดยละเอียด เพื่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดี เพราะแม้ว่าหลักกฎหมายจะบอกว่าประชาชนจะปฏิเสธว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำหรือผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมาย ยังขาดความรู้ในดับทกฎหมาย หรือการพิจารณาคดีอยู่มาก

โดยสรุป การแจ้งข้อกล่าวหาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา การแจ้งข้อกล่าวหาให้ทราบนั้น มีระเบียบและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนอยู่แล้ว แต่มีปัญหายุ่งเกี่ยวกับความไม่เข้าใจในดับทกฎหมายและรายละเอียดของแต่ละข้อหาของผู้ต้องหาเอง ซึ่งมีข้อจำกัด

อยู่ที่ความรู้ ความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย ความสนใจที่จะอ่านเอกสารบันทึกต่างๆ ที่พนักงานสอบสวนทำขึ้น และความไม่สนใจของพนักงานสอบสวนที่จะชี้แจงอธิบายให้ผู้ต้องหาทราบ

2.3 การสอบสวนและบันทึกปากคำผู้ต้องหา, ผู้เสียหาย, พยาน

เมื่อพนักงานสอบสวนได้แจ้งข้อกล่าวหาและเตือนผู้ต้องหาแล้ว ก็ทำการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาในเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับคดี ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างไรๆ ในเรื่องที่ต้องหา นั้น ผู้ที่ตกเป็นผู้ต้องหานั้นมีสิทธิที่จะให้การอย่างไรก็ได้หรือจะไม่ให้การเลยก็ได้ การสอบสวนปากคำผู้ต้องหานั้นทางปฏิบัติโดยทั่วไปพนักงานสอบสวนจะเรียกผู้ต้องหามาต่อหน้า และสอบปากคำพร้อมกับพิมพ์หรือจดบันทึกคำให้การของผู้ต้องหาไปด้วย ในเทคนิคของการสอบสวนปากคำ พนักงานสอบสวนก็มักจะให้ผู้ต้องหาเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง และซักถามไป พร้อมกับเรียบเรียงคำพูดให้สละสลวย และพิมพ์หรือบันทึกไปในขณะเดียวกัน เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และการนำบันทึกคำให้การกลับมาอ่านพิจารณาและสรุปผลการสอบสวน ดังเช่นที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ได้กล่าวไว้

บางครั้งมันจะเอาตรงๆ แบบชนิดว่าเป็นเรียงความ มันก็ไม่ได้ มันก็ต้องพยายามปรับให้มันเข้ากับรูปคดี หรือเข้ากับประเด็นที่เราต้องการจะรู้ เพราะฉะนั้นบางทีมันก็ต้องมีการปรับแต่งคำให้การบ้างเหมือนกัน แต่อย่างไรก็ตามเป้าหมายในเชิงที่จะทำให้ดำเป็นขาว ขาวเป็นดำ หรือเปลี่ยนรูปคดีคงจะทำยาก⁸¹

ดังนั้น การปรับแต่งข้อความที่ผู้ต้องหาให้การมานั้น จึงเป็นเพียงทำให้ข้อความสละสลวยและตรงกับประเด็นที่ต้องการจะทราบ การบิดเบือนข้อเท็จจริงในคดีเพื่อปรับปรับผู้ต้องหา เป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งมีการตรวจสอบทั้งจากผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน ผู้เกี่ยวข้องในคดี ผู้ต้องหา ญาติ หรือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และฝ่ายผู้เสียหาย สื่อมวลชน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะต้องทำอย่างตรงไปตรงมาตามข้อเท็จจริง ประกอบกับไม่มีเหตุผลหรือเหตุจูงใจที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำเช่นนั้น เพราะในการบริหารงานสอบสวนหรือการพิจารณาผลงาน ความดีความชอบของพนักงานสอบสวน มิได้พิจารณาจากการที่ผู้

⁸¹ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ต้องการจะต้องถูกลงโทษจำคุก แต่จะพิจารณาจากการที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำสำนวนการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว คดีเสร็จสิ้นและส่งให้พนักงานอัยการโดยเร็ว และไม่มีข้อบกพร่องในสำนวนการสอบสวน จึงไม่มีความจำเป็นจะต้องบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อปกป้องผู้ต้องหา หรือ บังคับขู่เข็ญผู้ต้องหา ประกอบกับพนักงานสอบสวนมักจะมีได้เป็นผู้จับกุมผู้ต้องหาเอง การสอบสวนย่อมสามารถทำได้ตรงไปตรงมามากกว่า ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนหรือฝ่ายปราบปรามซึ่งจะเป็นผู้ที่ทำการจับกุมตัวผู้ต้องหามา โดยเฉพาะการจับกุมโดยไม่มีหมายจับ ซึ่งจะต้องเป็นเหตุซึ่งหน้าหรือกรณีที่มีพยานหลักฐานแน่ชัด จำเป็นต้องได้มาซึ่งพยานหลักฐานก็อาจมีการบังคับขู่เข็ญ หรือแม้กระทั่งทำร้ายผู้ต้องหาเพื่อให้ได้พยานหลักฐานหรือคำรับสารภาพของผู้ต้องหา เพื่อจะจับกุมตัวผู้ต้องหาได้และป้องกันการฟ้องกลับหากภายหลังผลการพิจารณาคดีไม่มีความผิด พนักงานสอบสวนจะมีการบังคับขู่เข็ญ หรือทำร้ายผู้ต้องหาบ้างในระหว่างการสอบสวนก็เป็นส่วนน้อย และไม่มีความรุนแรงเท่าใดนัก หรืออาจเกิดจากบุคคลแวดล้อมของพนักงานสอบสวน ตามที่ได้กล่าวไปแล้วในเรื่องของสิทธิในชีวิตและร่างกาย

แต่การขู่หรือการจู่ใจผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน ก็จะมีผลกระทบต่อการดำเนินคดีอยู่บ้าง โดยเฉพาะในคดีที่ผู้ต้องหาเป็นบุคคลที่ไม่ค่อยมีฐานะในการต่อสู้คดี หรือไม่มีความรู้ ดังเช่น ที่ผู้ต้องหาผู้หนึ่งได้ให้เหตุผลของการที่รับสารภาพในการสอบสวนปากคำในชั้นสอบสวนไว้ว่า

ตอนแรกมีคนมาสอบ ผมก็ถามดู พี่ถ้าผมรับสารภาพมันจะติดเยอะไหม เขาก็บอกว่าไม่เยอะเท่าไร ถ้าผมไม่รับล่ะ เขาก็พูดดีเขาบอกอย่าเลย ไม่มีเงินจะไปสู้ความสู้อะไร ทีนี้มีอีกคน รัยยากนักใช้ใหม่ ให้การกวมนมันไม่เข้ากับรูปคดี มานี้เดี่ยวสอบเอง พูดไปขู่ไป ขู่ทีก็ติดด้วย ตอนแรกผมเห็นไอ้ตัวเล็ก(เพื่อนของผู้ต้องหา) มันพูดกับเพื่อน เฮ้ยหาเงินมากินข้าว ผมก็เห็นไอ้ตัวเล็กมันพูดกับเพื่อน ผมก็คิดว่ามันไม่กล้าเห็นมันตัวเล็กอยู่ ผมไม่รู้อะไร ไม่ได้ต้องรู้ คว้ารู้ก็รู้ ไม่รู้เดี่ยวโดนตบ⁸²

และผู้ต้องหาคนเดียวกันนี้ก็ได้อีกกล่าวไว้ว่าหากมีทนายความมีเงินที่จะจ้างทนายความก็จะไม่รับสารภาพ “คิดว่าไม่รับขนาดผู้เสียหายมาชี้ตัว เขายังไม่ชี้ผมเลย เขาชี้แต่ไอ้ตัวเล็ก”

⁸² สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

นอกจากนี้ เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวน และบันทึกปากคำเสร็จแล้ว ก็จะทำให้ผู้ต้องหาลงลายมือชื่อ โดยการลงชื่อนั้น เจ้าพนักงานจะต้องอ่านให้ผู้ให้ถ้อยคำฟัง ถ้ามีข้อความแก้ไข ทักท้วง หรือเพิ่มเติมให้แก้ไขให้ถูกต้อง มิฉะนั้นก็ให้บันทึกไว้ และให้ผู้ให้ถ้อยคำลงลายมือชื่อ รับรองว่าถูกต้องแล้ว ถ้าผู้ที่จะต้องลงลายมือชื่อในบันทึกไม่สามารถจะลงได้ เช่น นิ้วมือด้วน หมดหรือเจ็บป่วย หรือไม่ยอมลงชื่อก็ให้บันทึกหรือรายงานเหตุนั้นไว้⁸³

การลงชื่อในคำให้การของผู้ต้องหา ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีชั้นศาลได้ ดังนั้นนอกจากผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะอ่านบันทึกคำให้การของตนเอง ก่อนที่จะลงชื่อ ยังเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นตัวพนักงานสอบสวนเอง จะต้องอ่านคำให้การให้ผู้ต้องหาฟังก่อนให้ลงลายมือชื่อ ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนก็ยังละเลยการปฏิบัติในส่วนนี้ โดยปล่อยให้ผู้ต้องหาอ่านคำให้การเอง ซึ่งหากผู้ต้องหาอ่านหนังสือไม่ออก หรือไม่สนใจและเห็นความสนใจของคำให้การของตนเอง ก็จะไม่ลงลายมือชื่อไปโดยที่ไม่ได้อ่าน หรือตรวจทานเสียก่อน ดังเช่น ผู้ต้องหาผู้หนึ่งได้กล่าวถึงการอ่านคำให้การก่อนลงชื่อว่า “ไม่อ่าน ไม่มีอารมณ์จะอ่าน คือยังไงเขาก็ต้องจับเราให้ได้อยู่แล้ว แล้วแต่เขา ผมทำอะไรเขาไม่ได้อยู่แล้ว”⁸⁴

ส่วนการสอบสวนปากคำผู้เสียหายหรือพยาน จะแตกต่างกับการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา โดยสถานะของผู้ให้ปากคำ ผู้เสียหาย หรือพยานที่มาให้การ ถือเป็นพลเมืองที่ดี ที่มาให้การเป็นพยาน ปัญหาการข่มขู่ หรือจู่ใจ หรือบังคับ ในการให้ปากคำของผู้เสียหายหรือพยาน หรือให้การบิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อปกป้องผู้ต้องหาจากพนักงานสอบสวน จึงไม่ค่อยมี ประกอบกับผู้เสียหายหรือพยานจะต้องให้การด้วยความสัตย์จริง การให้การเท็จจะมีโทษตามกฎหมาย อาจจะมีปัญหาาก็จะเป็นกรณีที่ฝ่ายผู้เสียหายหรือพยานฝ่ายผู้เสียหาย ซึ่งโกรธแค้นและได้รับผลเสียหายจากผู้ต้องหา อาจให้การปกป้องผู้ต้องหา หรือให้การไม่ตรงกับข้อเท็จจริง หรือเกินกว่าความเป็นจริงก็ได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบ และประสบการณ์ ค้นหาข้อเท็จจริงออกมาให้ได้ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา

⁸³ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ 8 บทที่ 4 ข้อ 233 .

⁸⁴ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหาในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

2.4 การจัดหาล่ามให้ผู้ต้องหาชาวต่างประเทศ

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นชาวต่างประเทศ และไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ ก็จำเป็นจะต้องมีล่ามแปล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 “การสอบสวน ได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ให้ใช้ภาษาไทย แต่ถ้ามีการจำเป็นต้องแปลภาษาไทย เป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทย ก็ให้ใช้ล่ามแปล เมื่อมีล่ามแปลคำให้การคำพยานหรืออื่นๆ ล่ามต้องแปลให้ถูกต้อง ล่ามต้องสาบานหรือปฏิญาณตนว่าจะทำหน้าที่โดยสุจริตใจ จะไม่เพิ่มเติมหรือตัดทอนสิ่งที่แปล ให้ล่ามลงลายมือชื่อในคำแปลนั้น” การจัดล่ามให้ผู้ต้องหาที่ไม่เข้าใจภาษาไทยเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง อีกทั้งล่ามก็จะต้องมีคุณภาพ มีความสามารถในการแปลที่ถูกต้องด้วย การไม่มีล่ามหรือล่ามไม่มีคุณภาพจะส่งผลกระทบต่อกรดำเนินคดี และความเป็นธรรมของผู้ต้องหา ดังเช่นที่ นาย ทองใบ ทองเปาด์ ได้กล่าวไว้ว่า

สิทธิที่จะให้รู้ภาษาที่เข้าใจ ถ้าไม่เข้าใจในข้อกล่าวหาที่ได้รับการร้องทุกข์ต้องจัดหาล่ามให้ อันนี้ตำรวจเราก็จะมีข้อบกพร่องอยู่ เคยมีคดีอยู่เยอะ โดยเฉพาะคดีชาวต่างประเทศนี้ที่ถูกจับที่สนามบิน เดี่ยวนี่ยาเสพติดมันเยอะ จับมาก็มักจะเซ็นรับสารภาพไปหมด ไปสอบสวนก็จะเซ็นรับไปหมด แล้วก็ล่ามบ้าง ไม่มีล่ามบ้าง พอจะถึงศาลก็จะมีขึ้นมา ทนายของเราเรียกว่าทนายขอแรง ส่วนมากจะเป็นทนายมือใหม่ ที่ไม่มีความรู้ พอเข้าไปก็ให้เซ็นรับอย่างเดียว มันก็รับไป อันนี้จะเป็นจุดอ่อนอย่างหนึ่ง สิทธิอันนี้สำคัญ ถ้าชาวต่างประเทศมันเกี่ยวกับเรื่องเกียรติภูมิของชาติไทยเรา ภาพพจน์ของเราจะเสียตรงนี้ เพราะมีคดีหนึ่งที่มาร้องทุกข์ที่ผม คดีของพวกเขา นามสกุลใหญ่ - พี่สาวเขาจะมาให้ผมหรือฟื้นคดีใหม่ แต่ผมไปสอบแล้วมันทำไม่ได้ เพราะว่าคนนี้เขาบอกว่าเขาไม่รู้เรื่องอะไรเลย เพราะว่าตอนถูกจับก็ให้เซ็น ตอนสอบสวนก็ให้เซ็น ขึ้นศาลพิจารณาคดี ทนายก็ให้เซ็น เขาก็เซ็นไป กลายเป็นเซ็นรับสารภาพหมด ในนั้นก็คือเขาไม่ได้สืบพยานเลย ศาลสืบประกอบอย่างเดียว คนที่รับสารภาพก็ลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไป ทีนี้เราจะรู้ฟื้นคดีใหม่มันก็ยาก ผมบอกมันทำยากนะ ผมก็บอกเขาอย่างนั้น เพราะฉะนั้นสิทธิที่จะมีล่ามสำคัญ แล้วก็ควรจะเป็นล่ามที่รับรองด้วยนะ มีคุณภาพด้วย บางทีผมไปสืบ(คดี)มา ผมไม่สบายใจเลย เพราะว่าอะไร เพราะล่าม ผมถามภูมิรู้ ภูมิภาษาล่ามว่า คุณสำเร็จการศึกษาที่ไหน จากไหน สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนฝรั่งแห่งหนึ่ง แต่เมื่อ 40 ปีก่อนนั้น ถามเดี๋ยวนี

คุณทำอาชีพอะไร เขาบอกผมเป็นช่างซ่อมรถ คุณมาเป็นล่ามได้ยังไง ผมเป็นเจ้าของ
 ลู่ซ่อมรถข้างโรงพัก ตำรวจก็เอามาเป็นล่าม มันก็พออยู่ได้หรอก มันก็ไม่แปลก
 แต่ว่าผมระวังตัวมาก ผมต้องทำให้ชัดเจน มันจะเสียหายถึงคนไทยเรา ผมไม่ยอม
 เป็นญี่ปุ่น ผมเอาญี่ปุ่นมาเลย เล่นอย่างนั้นไปเลย⁸⁵

จะเห็นได้ว่าในทางปฏิบัติการจัดล่ามให้ผู้ต้องหาที่เป็นชาวต่างประเทศ ยังมีปัญหา
 อยู่ ซึ่งทำให้กระทบกระเทือนต่อความเป็นธรรมในการดำเนินคดีและกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ
 ของผู้ต้องหาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ อาจเกิดจากพนักงานสอบสวนที่ไม่สนใจจัดล่ามมาแปลระหว่าง
 การสอบสวน และเกิดจากการขาดแคลนล่าม ซึ่งแม้ปัจจุบันจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีผู้เชี่ยวชาญ
 ทางด้านภาษาอยู่หลายองค์กรก็ตาม เช่น กองการต่างประเทศ กรมตำรวจ หรือกระทรวงการต่าง
 ประเทศ หรือสถานทูตต่าง ๆ เป็นต้น แต่หน่วยงานต่าง ๆ ก็มีเจ้าหน้าที่จำนวนจำกัด โดยเฉพาะ
 อย่างยิ่งล่ามภาษาต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษอีกทั้งปัญหาเรื่องความล่าช้าในการติดต่อประสาน
 งานและความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้การจัดล่ามมาระหว่างการสอบสวนหรือการ
 พิจารณาคดีในศาล เป็นไปด้วยความยากลำบากและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาเป็น
 อย่างมาก

2.5 การชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ

เมื่อพนักงานสอบสวนได้สอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว หากผู้ต้องหาให้การรับ
 สารภาพ ตามระเบียบของกรมตำรวจ ก็จะต้องให้ผู้ต้องหานำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ
 ดังที่กล่าวไปแล้วในบทที่ 4 การนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพนี้ ถือเป็นส่วนหนึ่งที่จะ
 สนับสนุนคำรับสารภาพของผู้ต้องหา ทำให้คำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหามีน้ำหนัก
 มากขึ้น แม้ว่าการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาจะเพียงส่วนหนึ่งที่น่ามา
 สนับสนุนคำรับสารภาพในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาให้มีน้ำหนักมากขึ้น และผู้ต้องหาก็อาจจะกลับ
 คำให้การปฏิเสธในชั้นศาลได้ และที่เป็นอยู่เสมอก็คือ ผู้ต้องหาหรือจำเลย มักอ้างต่อศาลใน
 ระหว่างการพิจารณาคดีว่ารับสารภาพไปด้วยความไม่สมัครใจ ถูกบังคับขู่เข็ญ แต่การนำผู้ต้องหา
 ไปชี้ที่เกิดเหตุนี้ ก็มีความสำคัญมากในการพิจารณาคดีชั้นศาล ที่ผู้พิพากษาได้กล่าวถึงการนำชี้ที่
 เกิดเหตุของผู้ต้องหาไว้ว่า

⁸⁵ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ปกติแล้วพนักงานสอบสวนจะนำตัวจำเลยไปนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ตัวนี้เองศาลก็นำมาเขียน (คำพิพากษา) เขียนว่าที่จำเลยให้การรับสารภาพโดยไม่สมัครใจ ไม่สมัครใจได้อย่างไร ก็ในเมื่อจำเลยก็ยังนำพนักงานสอบสวนไปนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ จะถือว่าจำเลยไม่รู้ได้อย่างไร เมื่ออยู่ในสถานะหรือวัยของจำเลยแล้ว จำเลยจะอ้างว่าถูกบังคับขู่เข็ญให้ลงลายมือชื่ออย่างเดียวได้อย่างไร แม้กระทั่งตัวเองก็ยังไปนำชี้แสดงรูปภาพอยู่ ไม่ใช่ตัวเองถูกโยงยาง หลักฐานทุกอย่างพวกนี้ก็จะถูกนำมาประมวลเขียนในการพิจารณาของศาล ว่าพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่โจทก์ก็เสนอมาฟังได้หรือไม่ พอที่จะนำมาเป็นแนวทางในการลงโทษหรือยกฟ้อง นอกเสียจากว่าพยานหลักฐานมันขัดกันเอง⁸⁶

จะเห็นได้ว่าการรับฟังพยานหลักฐานของศาลในการที่ผู้ต้องหาชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ มีน้ำหนักมากพอควรที่จะฟังได้ว่าจำเลยหรือผู้ต้องหากระทำผิดจริง แต่ก็มีบางฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งทนายความที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีดังกล่าวโดยเหตุผลไว้ว่า

การชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ผมไม่เห็นด้วยนะ เพราะนี่เป็นการเอาเปรียบผู้ต้องหาครับ หรือเอาเปรียบจำเลย หลายคนอาจจะบอกทำไมคุณเข้าแต่ข้างผู้ต้องหาคุณ ไปรู้ได้ไงว่าคนนั้นเป็นคนผิด ก็ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่การเอาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ ก็คือพยานยืนยันบอกว่าเขา รับสารภาพนะ เป็นเหตุการณ์ตามนี้ มันก็เลยไปขัดกับหลักการว่าผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะให้การอย่างไรก็ได้ มีสิทธิที่จะไม่ให้การก็ได้ มีสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตัวเอง โดยการกระทำหรือ action ผมไม่เห็นด้วย⁸⁷

เราต้องยอมรับธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ว่า ส่วนใหญ่ผู้ที่กระทำผิดก็ต้องพยายามปกปิดความผิดของตนเอง และเกรงกลัวที่จะได้รับโทษตามกฎหมายอยู่แล้ว ผู้ที่ถูกตำรวจจับกุมได้ หากคิดว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้กระทำผิด หรือรู้ว่าตำรวจไม่มีพยานหลักฐาน หรือพยาน

⁸⁶ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁸⁷ สัมภาษณ์ นายทองใบ ทองเปาต์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

หลักฐานยังอ่อน ส่วนใหญ่ก็จะให้การปฏิเสธ ซึ่งพนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถจะนำไปชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพได้ ดังเช่นเหตุการณ์การนำผู้ต้องหาผู้หนึ่ง ไปชี้ที่เกิดเหตุซึ่งปรากฏข่าวใน หน้าหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง

ภาพเหตุการณ์วินายเมื่อ . . . [ชื่อผู้ต้องหา] . . . ผู้ก่อเหตุใช้อาวุธปืนยิงทหารตาย ทารุณ ปฏิเสธไม่ยอมทำแผน สร้างความไม่พอใจแก่ฝ่ายทหาร ฮือรุมประชาทัณฑ์ ตำรวจต้องกันเลयरอด⁸⁸

หรือผู้ต้องหาที่รับสารภาพเพราะถูกบังคับขู่เข็ญ โดยที่ตนเองไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดนั้น ก็ยากที่พนักงานสอบสวนจะนำผู้ต้องหาไปชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพได้ เพราะปัจจุบันนี้ จะมีการถ่ายภาพหรือวิดีโอทัศน์เป็นหลักฐานในการที่ผู้ต้องหานำพนักงานสอบสวนไปชี้ที่เกิดเหตุ รวมทั้งการถ่ายภาพจากสื่อมวลชนในการเสนอข่าวดังกล่าวข้างต้นด้วย การจัดฉากขึ้น การที่จะบังคับ ให้ผู้ต้องหาแสดงท่าทางหรือนำชี้ได้ ย่อมเป็นเรื่องที่ยากลำบาก หากผู้ต้องหาไม่ได้รับสารภาพด้วยความเต็มใจ

การรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นจับกุม หรือชั้นพนักงานสอบสวน เป็นการรับสารภาพที่เกิดขึ้นจากผู้ต้องหาในช่วงระยะเวลาไม่นานหลังจากถูกจับ ย่อมเป็นคำรับหรือคำให้การที่ยังไม่ถูกเสียมสอน คำพูดที่ออกมาทันทีทันใด จะใกล้เคียงหรือตรงกับความจริง ข้อเท็จจริง เป็นอย่างไรก็บอกตามนั้น เพราะผู้ต้องหายังไม่มีเวลาที่จะมาปั้นเรื่องโกหกเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือหากข้อกล่าวหาไม่เป็นความจริง ปกดิธรรมดาเราก็จะต้องรีบปฏิเสธทันที เพราะนั่นคือความจริงที่อยู่ในใจมนุษย์ทุกคน คำรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน จึงเป็นคำให้การที่ออกมาอย่างรวดเร็วกระทันหัน ปราศจากการปั้นแต่ง ตรงกันข้ามกับการพิจารณาคดีในชั้นศาล ซึ่งกว่าจะถึงชั้นตอนในศาล ก็ใช้เวลานาน ผู้ต้องหาได้พบเพื่อนผู้ต้องหาด้วยกัน พบทนาย พบญาติ ย่อมหาทางปรึกษาเสียมสอนกัน เพื่อให้หลุดรอดจากการพิจารณาคดีและถูกลงโทษ ไม่ว่าผู้ต้องหาจะทำผิดจริงหรือไม่ก็ตาม และก็มีหลายคดีที่ผู้ต้องหาให้การรับสารภาพในชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน แต่พอถึงการพิจารณาคดีในชั้นศาลผู้ต้องหา กลับให้การปฏิเสธ ดังนั้น การนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหาจึงช่วยเสริมพยานหลักฐานที่มีอยู่ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา การนำชี้

⁸⁸ ไทยรัฐ (29 กุมภาพันธ์ 2539) : 1.

ที่เกิดเหตุจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ก็คือ การที่ผู้ต้องหาถูกบังคับขู่เข็ญ หรือข่มให้รับสารภาพ และบังคับให้นำไปชี้ที่เกิดเหตุ ซึ่งก็มีเป็นส่วนน้อยที่จะถูกบังคับ ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งหากเมื่อผู้ต้องหารับสารภาพแล้ว พนักงานสอบสวนไม่พาไปนำชี้ที่เกิดเหตุ ประกอบคำรับสารภาพ ไม่มีการถ่ายภาพเป็นหลักฐาน คำให้การในชั้นสอบสวนที่รับสารภาพ ประกอบกับพยานหลักฐานอื่น มีน้ำหนักไม่เพียงพอ และผู้ต้องหาหรือจำเลยได้โต้แย้งว่ารับสารภาพด้วยความไม่สมัครใจ ถูกบังคับขู่เข็ญ ศาลอาจเชื่อคำให้การผู้ต้องหาและพิพากษายกฟ้องได้ ก็ถือว่าเป็นการไม่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหายหรือประชาชนโดยทั่วไปด้วย

2.6 การจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหา

การจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหา ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่สำคัญในการ พิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา สิ่งที่จะเป็นหลักฐานที่สร้างขึ้นเพื่อแสดงว่าผู้เสียหายหรือพยานได้ชี้ตัวผู้ต้องหาได้ถูกต้องก็จะมีบันทึกการชี้ตัวผู้ต้องหา และมีการลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานและ พยานหลักฐานนี้ เมื่อคดีขึ้นไปสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาล พนักงานอัยการก็จะยื่นให้ศาลดูและ ส่งเข้าไปในสำนวนการพิจารณาของศาลด้วย ดังที่พนักงานอัยการได้กล่าวไว้ว่า

การชี้ตัวผู้ต้องหา . . . พวกนี้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็กรูปถ่ายการชี้ตัวผู้ต้องหา บันทึก การชี้ตัวผู้ต้องหาที่พนักงานสอบสวนถ่ายมาก็ดี ส่วนใหญ่จะยื่นส่งศาลในการที่ศาล จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ศาลก็จะดูจากพยานทางฝ่ายผู้ต้องหาด้วยว่ามีพยานอื่นที่จะนำเชื่อ ใหม่ แต่ศาลเขาก็จะดูตัวนี้ประกอบด้วย บันทึก การถ่ายภาพชี้ตัวผู้ต้องหา⁸⁹

และในทัศนะของผู้พิพากษาในการรับฟังพยานหลักฐานการชี้ตัวผู้ต้องหานั้น ก็มีความ สำคัญ และมีน้ำหนักมีรับฟังมากพอควร ดังที่นายบัญญัติ ดังกบดี ได้กล่าวไว้ว่า

การให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา . . . ตรงจัดนี้เองที่ทำให้เราได้เห็นว่า ผู้เสียหายให้ การต่อพนักงานสอบสวนด้วยความสัตย์จริง มีส่วน ปัญหามันเกิดขึ้นในเรื่องการชี้ตัว แบบนี้ ศาลเขาจะมาพิจารณาดูว่าการชี้ตัว ชี้ตัวหลังเกิดเหตุขนาดไหน หรือหลัง จากเกิดเหตุแล้วไม่นาน เพราะหากเป็นหลังจากเกิดเหตุกระชั้นชิด นั้นแสดงได้ว่าผู้

⁸⁹ สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สมชัย กุลกิจกำจร , 21 กุมภาพันธ์ 2539 .

เสียหายไม่กลับคำให้การ ชี้ตัวจำได้แม่นยำใครกระทำผิด ไม่ใช่ทิ้งห่างไปสองเดือน สามเดือนอย่างนี้ มันอาจจะมึนผลในลักษณะที่ว่าจำได้จริงหรือเปล่า หรือไปดูรูปมาก่อน อย่างเห็นปี่ ชีปี่อย่างนี้ มันแน่นอน⁹⁰

จะเห็นได้ว่าหลักฐานเกี่ยวกับการชี้ตัวผู้ต้องหา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้จัดทำขึ้นในระหว่างการสอบสวนเป็นสิ่งสำคัญ และเป็นพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังและมีน้ำหนักในการพิจารณาคดีมาก จำเป็นที่พนักงานสอบสวนจะต้องจัดให้มีการชี้ตัวด้วยความเป็นธรรมต่อผู้ต้องหาด้วย แม้ว่าระเบียบกรมตำรวจได้กำหนดวิธีปฏิบัติการไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา เช่น จะต้องเลือกสถานที่ ๆ มีแสงสว่างอย่างดี มีที่กำบังพอที่จะป้องกันมิให้ผู้กล่าวหาหรือพยานที่ยังไม่ได้ชี้ตัวเห็นตัวผู้ต้องหา ก่อน ต้องจัดให้มีบุคคลที่มีรูปร่าง ขนาด อายุ และแต่งกายคล้ายคลึงกับผู้ต้องหา ยืนปะปนอยู่ไม่น้อยกว่า 5 คน เป็นต้น แต่ในทางปฏิบัติก็ยากที่จะปฏิบัติได้ครบถ้วนตามระเบียบที่วางไว้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ที่เหมาะสมที่จะให้ผู้ต้องหาชี้ตัว การหาบุคคลที่อายุ รูปร่าง ขนาดใกล้เคียงกับผู้ต้องหา ยืนปะปนกัน รวมทั้งเสื้อผ้าที่จะให้สวมใส่ด้วย และส่วนมากในแต่ละสถานีตำรวจก็ยังไม่มีการจัดห้องสำหรับการชี้ตัวไว้ โดยเฉพาะโดยมากพนักงานสอบสวนก็มักจะให้มีการชี้ตัวในห้องขัง หรือห้องทำงานของพนักงานสอบสวนหรือบริเวณใกล้เคียง ส่วนบุคคลที่จะยืนปะปนกันก็มักจะใช้ผู้ต้องหาคนอื่นภายในห้องขังมายืน พนักงานสอบสวน ซึ่งมีคดีอยู่ในความรับผิดชอบจำนวนมาก ภาระหน้าที่ที่มากมายจะต้องทำงานแข่งกับเวลาตลอด บางครั้งจึงขาดความพิถีพิถันที่จะจัดการชี้ตัวให้ถูกต้องตามระเบียบ ส่วนนี้ทำให้บางครั้งเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาได้ ดังเช่นที่ผู้ต้องหาผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

วันนี้มีเจ้าทุกข์มา 2 คน ที่ว่าเจ้าของร้านเย็บเสื้อผ้าที่เป็นหุ้นส่วนกัน มาชี้ตัวผมที่ข้างล่าง ว่าจำคนที่ว่าหลบหนีไปได้ไหม เขาก็มาถ่ายรูป มีอยู่ 4-5 คน ที่มาร่วมปะปนอยู่ด้วยเพื่อที่จะให้สับสน เขาชี้ตรงตัวหมด ทุก 4-5 ครั้งเลย สลับตำแหน่งกันให้ชี้ . . . จัดให้ชี้ที่ห้องข้างล่าง ช่องโถงตรงที่ห้องเก็บเสื้อผ้าผู้ต้องหา . . . อันนี้ ผมไม่ทราบครับ แต่ผมเชื่อได้นะว่าเขาต้องเอารูปให้ดูก่อนแล้ว เขาจึงชี้ถูก พี่คิดดูสิครับ ผมหนีไปปีกว่า เจ้าทุกข์นั้นเขาคงจำหน้าผมไม่ค่อยได้ ช่วงที่ผมปล้นคราวนั้น ผมไม่ได้ตัดผมสั้นอย่างนี้ ผมไว้ทรงยาว ผมยังแปลกใจว่าทำไมเขาชี้ผมถูก และช่วงนั้น

⁹⁰ สัมภาษณ์ นายบัญญัติ ดังกบตี , 15 กุมภาพันธ์ 2539 .

ผมก็ก้มหน้าก้มตาจี้ไม่ได้สนใจคนที่ถูกเพื่อนผมเอาปืนจี้แล้วปลดทรัพย์นั้นนะ เขาก็จำหน้าผมไม่ได้ถนัด แต่ผมแปลกใจทำไมเขามาชี้ตัวผมตรงเป๊ะ ตอนที่ผมสลบตำแหน่งแล้วก็ยังชี้ตัวผมถูก . . . ให้เจ้าหน้าที่ชี้แล้ว เขาก็ถ่ายรูปเป็นหลักฐาน เขามาชี้ใกล้ ๆ ที่หน้าอก แล้วเขาก็เอาใบอะไรมาก็ไม่รู้ 5 ใบ ให้ผมเซ็น รู้สึกผมอ่านข้อความข้างบนบันทึกการชี้ตัว พยานอะไรเนี่ยแหละ ให้ผมเซ็น แต่เขายังไม่ได้พิมพ์อะไร เป็นแบบฟอร์ม แต่เขายังไม่ได้พิมพ์ข้อความอะไรลงไป และในใบนั้นมีคนเซ็นก่อนหน้าผมไปแล้ว แล้วผมก็เซ็นผมก็ไม่รู้ว่าใบนั้นจะมีความสำคัญอะไร . . . ถ้าผมไม่ได้ทำผิดจริงมาให้ผมเซ็น ผมไม่ยอมเซ็นเด็ดขาด ผมทำจริงผมจึงเซ็น⁹¹

วิธีการชี้ตัวที่พนักงานสอบสวนปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันและความขาดแคลนในเรื่องสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ นอกจากจะเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาแล้ว จะกระทบกระเทือนในความปลอดภัยของพยานหรือผู้เสียหายที่มาชี้ตัว ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการคุ้มครองในความปลอดภัยของพยานหรือผู้เสียหายดังที่กล่าวไปแล้วด้วย ดังที่ นายทองใบ ทองเปาว์ ได้กล่าวไว้ว่า “การชี้ตัวผู้ต้องหา ผมว่ามันควรจะแก้ไขนะ การที่ให้เข้าแถวแล้วเดินชี้ตัวตรงๆ มันอันตรายนะ คนที่จะชี้ มันควรจะเปลี่ยนวิธีใหม่ อย่าให้เขาเห็นตัวผู้เสียหายที่ชี้ จะทำได้ทำสะดวกขึ้น”⁹²

โดยสรุป การชี้ตัวผู้ต้องหาในปัจจุบัน เป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักในการพิจารณาคดีชั้นศาล แต่วิธีการปฏิบัติในการจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานชี้ตัวผู้ต้องหาในปัจจุบัน ยังไม่ได้รับความสนใจและปฏิบัติให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาอย่างเพียงพอ นอกจากนี้การนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน หรือมีการแพร่ภาพ ผู้ต้องหาไปก่อนที่พนักงานสอบสวนจะจัดให้มีการชี้ตัว ย่อมทำให้การชี้ตัวผู้ต้องหาของผู้เสียหายหรือพยานไม่น่าเชื่อถือ ดังที่กล่าวไปแล้วและเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ ผู้ต้องหาด้วย

2.7 การรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา

สืบเนื่องมาจากเดิมที่ในสังคมไทย มีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช จนเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการดำเนินการปกครองก็ยังคงอยู่ในมือเผด็จการ

⁹¹ สัมภาษณ์ ผู้ต้องหา ในสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

⁹² สัมภาษณ์ นาย ทองใบ ทองเปาว์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

เป็นส่วนใหญ่ แนวความคิดในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ ยังไม่ได้รับความสนใจ ตำรวจในสายตาของคนทั่วไปคือมีหน้าที่จับผู้ร้ายและทำให้ผู้ที่ถูกจับกุม ได้รับโทษ พนักงานสอบสวนจึงมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ไม่จำเป็นจะต้องรับฟังพยานหลักฐานจากฝ่ายผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาไม่มีพยานหลักฐานที่จะมาแก้ข้อกล่าวหา ก็ให้นำไปแสดงและต่อสู้คดีในชั้นการพิจารณาคดีในศาล จนในปัจจุบันที่ประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพได้รับความสนใจมากขึ้น ระบบสังคมและระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้รับการพัฒนาขึ้นและมีแนวความคิดว่า กระบวนการยุติธรรมในทุกขั้นตอนจะต้องเดินไปในทิศทางเดียวกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่ออำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน และเพื่อแก้ปัญหาในการลดอาชญากรรม แม้ว่าการสอบสวนจะเป็นกระบวนการเบื้องต้น ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีหลักในการรับฟังพยานหลักฐานและใช้ดุลยพินิจต่างจากขั้นตอนของการพิจารณาในชั้นศาลอยู่บ้าง กล่าวคือ ศาลจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์นำสืบ หากพยานหลักฐานแน่นหนาและเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำผิดจริง จึงจะลงโทษจำเลยได้ หากมีข้อพิรุธทำให้สงสัยแม้เพียงเล็กน้อยก็ต้องยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป แต่ในขั้นตอนของการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วยตนเองและพิจารณาพยานหลักฐานต่าง ๆ หากมีพยานหลักฐานเพียงพอ ที่น่าเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิด ก็จะต้องสั่งฟ้องผู้ต้องหาให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไป การที่พนักงานสอบสวนจะสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาคนใด ก็จะต้องอาศัยเหตุคือ

- 1) พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริง ปรากฏชัดแจ้งว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิด
- 2) พยานหลักฐานที่มีอยู่และรวบรวมมาไม่เพียงพอ หรือหลักฐานอ่อนที่จะทำให้น่าเชื่อว่าผู้ต้องหากระทำผิดจริง

ดังนั้นหากเปรียบเทียบกันระหว่าง การที่ศาลจะพิจารณาพิพากษายกฟ้อง กับการที่พนักงานสอบสวนจะสั่งไม่ฟ้อง ในขั้นตอนของการสอบสวนมีแนวโน้มที่จะสั่งไม่ฟ้องน้อยกว่าการที่ศาลจะพิพากษายกฟ้อง เพราะในขั้นตอนการสอบสวนแม้จะมีข้อพิรุธหรือข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาจะกระทำผิดจริงหรือไม่ แต่หากมีพยานหลักฐานอื่นที่เพียงพอว่าผู้ต้องหากระทำผิดมากกว่าพนักงานสอบสวนก็จำเป็นจะต้องสั่งฟ้อง เพื่อให้มีการพิสูจน์กันในชั้นศาล แต่เพื่อความเป็นธรรมแก่ ผู้ต้องหาและผู้เสียหาย และประโยชน์ในการดำเนินคดี พนักงานสอบสวนก็ไม่สามารถจะละเลย โดยไม่รับฟังพยานหลักฐานของผู้ต้องหาได้ ซึ่ง พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ก็ได้กล่าวถึงการรับฟังพยานฝ่ายผู้ต้องหาได้ว่า

เราควรจะต้องให้ความสำคัญเป็นธรรมดา เราต้องรับฟังพยานทั้งสองด้าน แต่เดิมเราไม่เคยฟังเลย ผู้ต้องหาอ้างมาเราไม่ฟัง ถือว่าไม่มีหน้าที่จะต้องไปสอบพยานฝ่ายผู้ต้องหา แต่ปัจจุบันนี้แนวความคิดในกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ถือว่าพนักงานสอบสวนเป็นกลไกหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม เพราะฉะนั้น พนักงานสอบสวนก็ต้องรับฟังพยาน หลักฐานทั้งสองด้าน แล้วก็มาชั่งน้ำหนักว่าควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ ก็ควรจะสอบทั้งสองด้าน นอกจากนั้นในกรณีที่ผู้ต้องหาโกหก อะไรต่าง ๆ เมื่อเราสอบปากคำแล้ว เรายังสามารถที่จะหาพยานหลักฐานมาหักล้างพยานหรือคำให้การของผู้ต้องหาได้อีกด้วย ก็น่าจะทำ⁹³

ซึ่งจะเห็นได้ว่าการรับฟังและสอบสวนพยานของผู้ต้องหาจะมีประโยชน์ทั้งสองด้านในด้านประโยชน์ของผู้ต้องหาที่จะได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดี ดังที่ นาย มานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ ได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า

การห้ามสอบพยานฝ่ายผู้ต้องหา เป็นการใช้ดุลยพินิจที่พิการ บางครั้งเมื่อฟังพยานฝ่ายผู้ต้องหาแล้ว ก็อาจจะทำให้การใช้ดุลยพินิจดีขึ้น หากทางผู้ต้องหาเขาอาจจะไม่มีพยานหลักฐานที่ดี ศาลอาจจะยกฟ้องการที่พนักงานสอบสวนไม่รับฟังก็จะทำให้ผู้ต้องหาต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมไปจนถึงชั้นศาล เสียเวลาโดยใช่เหตุ แทนที่จะสั่งไม่ฟ้อง กลับกรอออกจากกระบวนการไปโดยรวดเร็ว การสอบสวนถ้าทำให้ละเอียดรอบคอบ การกระทบกระเทือนสิทธิก็จะมี⁹⁴

และอีกด้านหนึ่งถ้าเป็นการพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาเอง โดยเป็นการตรวจสอบคำให้การของผู้ต้องหาเองและพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของพยานฝ่ายผู้ต้องหาเอง ซึ่ง พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ก็ได้กล่าวถึงประโยชน์และประสบการณ์ในการสอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาไว้ว่า

จำเป็นจะต้องรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรมในด้านการสอบสวน การรับฟังนี้ รับฟังแล้วอยู่ที่จะเชื่อถือหรือไม่ ที่ว่าพยานหลักฐานของ

⁹³ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁹⁴ สัมภาษณ์ นาย มานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ , 6 กุมภาพันธ์ 2539 .

ผู้ต้องหาจะเชื่อได้หรือไม่ อยู่ที่พนักงานสอบสวนจะพิสูจน์ เพราะฉะนั้นต้องรับฟังครับ เพราะเรายังคุ้มครองสิทธิอยู่ ผมจะยกตัวอย่างให้คุณฟัง ผมทำสำนวนอยู่สำนวนหนึ่ง ฆ่ากันตาย ตอนผมเป็นสารวัตรใหญ่บางชื่อ จับกุมผู้ต้องหาได้ ผู้ต้องหาอ้างว่าตามวันเวลาเกิดเหตุเขาอยู่ที่ลำปางเขาไม่ได้มาอยู่ที่นี่ ผมได้ตัวผู้ต้องหาบับเดียนั้น พอผู้ต้องหาบอกว่าเขาอ้างพยานหลักฐานคนนั้น นาย ก. นายอะไรๆ ผมสั่งให้พนักงานสอบสวนรีบเดินทางไปลำปาง เดียวนี้ทันที ผมให้เงินทันที แล้วไปสอบพยานคนโน้นคนนี้ตามที่ผู้ต้องหาอ้างมา ผมพิสูจน์ความผิดได้แล้ว จริง ผู้ต้องหาไปจริง แต่ไปหลังจากเกิดเหตุ ไปวันนั้นถึงที่นั่น เวลานั้น เนี่ยถามดู ผมก็อ้าง ผู้ต้องหาสู้ บอกกับผมไปสอบหรือยัง ผมก็เอาให้ดู ให้ผู้ต้องหาดู บอกว่าผมสอบแล้ว แต่ผมไม่ได้บอกว่าการอย่างไร เนี่ยผมสอบแล้วที่คุณอ้างทั้งหมด คดีนี้ผู้ต้องหาติดคุก 15 ปี นี่คือความจริง การที่สอบพยานที่ผู้ต้องหาอ้าง นอกจากเป็นการพิสูจน์ความผิดเพื่อความ เป็นธรรมแล้ว ยังเป็นการตัดพยานออกไป พยานที่ผู้ต้องหาเอาไปอ้าง และมีให้ถูกร้องเรียนด้วย เพราะฉะนั้นต้องสอบครับ⁹⁵

อย่างไรก็ตาม การสอบสวนของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน ก็ยังไม่ให้ความสำคัญของการสอบสวนพยานและการรับฟังพยานฝ่ายผู้ต้องหาเท่าที่ควร ดังที่ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง ได้กล่าวไว้ว่า

พนักงานสอบสวนไม่ค่อยให้ความสำคัญเท่าที่ควร นอกจากว่าคดีที่ผู้ต้องหาเขามีทนาย เขารู้สิทธิอะไรของเขาตำรวจถึงจะมาพิจารณา เพราะประการหนึ่งก็คือว่าพนักงานสอบสวนก็กลัวถูกเพ่งเล็ง ไปสอบพยานฝ่ายผู้ต้องหา ก็กลัว เอ๊ะจะช่วยผู้ต้องหาหรือเปล่า ถูกเพ่งเล็งจากผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนและก็ยังไม่ยอมรับแนวความคิดอันนี้⁹⁶

นอกจากการที่พนักงานสอบสวนไม่รับฟังพยานฝ่ายผู้ต้องหา จะเกิดจากความกลัวถูกเพ่งเล็งว่าจะช่วยเหลือผู้ต้องหาแล้ว บางครั้งผู้ต้องหาที่กระทำผิดจริงก็อาจจะอ้างพยานหลักฐาน

⁹⁵ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

⁹⁶ สัมภาษณ์ พ.ต.ท.อนุชัย เล็กบำรุง , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ต่างๆ เพื่อจะแก้แค้น หรือพยายามทำให้พนักงานสอบสวนไขว่เขวหรือยุ่งยากแก่การสอบสวน ประกอบกับไปเจอพนักงานสอบสวนที่ไม่ค่อยละเอียดรอบคอบ หรือพิถีพิถันในการสอบสวน ก็จะไม่สอบพยานที่ ผู้ต้องหาอ้างถึงเลย ซึ่งการไม่รับฟังหรือไม่สอบพยานฝ่ายผู้ต้องหา ก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการดำเนินการสอบสวน และยังทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนอีกด้วย ส่งผลต่อการใช้ดุลยพินิจที่ไม่สมบูรณ์ด้วย

2.8 การใช้ดุลยพินิจสังคดีและจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะต้องพิจารณาหลักฐานที่มีอยู่ และใช้ดุลยพินิจในการสังคดีว่าจะสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้อง การใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวน มีหลายอย่างที่เข้ามากกระทบต่อความมีอิสระในการพิจารณาและใช้ดุลยพินิจอยู่หลายประการ ดังที่กล่าวไปแล้ว เช่น แรงกดดันจากทั้งภายนอกองค์กรตำรวจ และภายในองค์กรตำรวจเอง และ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา ก็ได้กล่าวถึงการใช้อดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนไว้ว่า ขึ้นอยู่กับสิ่งต่างๆ ดังนี้⁹⁷

- 1) ความรู้ในทางกฎหมายของพนักงานสอบสวน
- 2) ประสบการณ์ในชีวิต
- 3) เซอร์ปัญญาสติปัญญาของแต่ละคน ความละเอียดถี่ถ้วนในการรวบรวมพยานหลักฐานและการใช้อดุลยพินิจ

สิ่งที่จะทำให้การใช้อดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเอนเอียง หรือไม่ใช้อดุลยพินิจด้วยความเที่ยงธรรมนั้น ปัจจุบันแรงกดดันจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน จากฝ่ายผู้ต้องหา หรือฝ่ายผู้เสียหาย ก็มีผลโดยเฉพาะคดีใหญ่ที่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และประชาชน แต่ก็มีผลกระทบบ้างได้ไม่มากนัก เพราะไม่ว่าพนักงานสอบสวนจะได้รับแรงกดดันจากภายนอกมากเพียงใด บุคคลภายนอกก็ไม่ได้เป็นผู้ให้คุณให้โทษแก่พนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนกระทำอย่างตรงไปตรงมา ตามระเบียบและกฎหมายแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็ยากที่จะทำอะไรพนักงานสอบสวนได้ จะมีบ้างก็อาจเป็นแรงกดดันที่เกิดขึ้นกับผู้บริหารระดับสูงของกรมตำรวจ จากการเมือง ซึ่งส่งผลกระทบมาถึงผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน และตัวพนักงานสอบสวนตามลำดับ ก็อาจทำให้การใช้อดุลยพินิจเอนเอียงไปได้

⁹⁷ สัมภาษณ์ นายมานิตย์ จิตต์จันทร์กลับ , 6 กุมภาพันธ์ 2539 .

สิ่งที่กระทบต่อการใช้ดุลยพินิจของตัวพนักงานสอบสวน โดยตรง ก็คือ แรงกดดันจากภายในองค์กรตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บังคับบัญชา ของพนักงานสอบสวนเอง นับตั้งแต่ผู้บังคับบัญชาภายในสถานีตำรวจ ดังจะสังเกตได้จากการพิจารณาสรุปสำนวนการสอบสวนในหน้ารายงานการสอบสวน ซึ่งจะมีความเห็นทางคดีสั่งฟ้อง-ไม่ฟ้อง การลงชื่อจะต้องลงชื่อร่วมกันหมด นับตั้งแต่พนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ระดับรองสารวัตร, สารวัตร, รองผู้กำกับการ และผู้กำกับการ ดังตัวอย่างการสั่งคดีในหน้ารายงานการสอบสวนคดีหนึ่ง ของสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง ดังนี้⁹⁸

จากการสอบสวนผู้ต้องหาให้การปฏิเสธตลอดข้อกล่าวหา ไม่ขอให้การในชั้นสอบสวน จะไปแถลงข้อเท็จจริงในชั้นศาล จากพฤติการณ์และข้อเท็จจริงทางคดี ผู้ต้องหาไม่ได้รับมอบหมายให้ครอบครองทรัพย์สินไว้แต่กลับได้ลักเอาทรัพย์สินของกลาง(ตามบัญชีทรัพย์สินถูกประทุษร้าย) ไปโดยทุจริต โดยมีผู้กล่าวหา, พยานที่ 1, พยานที่ 2 ยืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหา จึงเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ในความผิดฐาน ยักยอก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 แต่เห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ในความผิดฐานลักทรัพย์ในเวลากลางคืน อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335(1) แก้ไขโดย มาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2525

จึงเสนอความเห็นพร้อมสำนวนการสอบสวนมาเพื่อโปรดพิจารณา

พันตำรวจเอก (ลายมือชื่อ)

(...ชื่อ นามสกุล ...)

ผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาล.....

พันตำรวจโท (ลายมือชื่อ)

(...ชื่อ นามสกุล ....)

รองผู้กำกับการ(สืบสวนสอบสวน)สถานีตำรวจนครบาล...

⁹⁸ หน้ารายงานสอบสวน ในสำนวนการสอบสวนคดีอาญา ของสถานีตำรวจนครบาลแห่งหนึ่ง .

ร้อยตำรวจเอก (ลายมือชื่อ)

(...ชื่อ นามสกุล .....))

สารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจนครบาล.....

ร้อยตำรวจตรี (ลายมือชื่อ)

(...ชื่อ นามสกุล .....))

รองสารวัตรสอบสวน สถานีตำรวจนครบาล.....

การลงชื่อร่วมกันในการสั่งคดีตามตัวอย่างดังกล่าว ก็หมายความว่า ผู้ที่ลงชื่อซึ่งเป็นพนักงานสอบสวนแต่ละระดับจะต้องมีความเห็นเช่นเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว พนักงานสอบสวนและผู้บังคับบัญชาแต่ละระดับชั้นอาจมีความเห็นแตกต่างกันก็ได้ การลงชื่อในลักษณะดังกล่าวย่อมจะทำให้บางครั้งเมื่อพนักงานสอบสวนในแต่ละระดับมีความเห็นไม่ตรงกัน ก็ต้องจำใจที่จะต้องลงชื่อไป เพราะผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดในสถานีตำรวจ คือ ผู้กำกับฯ ได้ลงชื่อไปก่อนแล้ว หากพนักงานสอบสวนจะมีความเห็นแตกต่างจากผู้บังคับบัญชาและไม่ยอมลงชื่อ ก็จะถูกเพิกเฉยว่ากระด้างกระเดื่องต่อผู้บังคับบัญชา หรือมีเจตนาซ่อนเร้นที่จะช่วยเหลือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากมีความเห็นทางคดีสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาด้วยแล้ว พนักงานสอบสวนจะถูกเพิกเฉยเป็นพิเศษ และมักจะถูกมองว่าได้รับผลประโยชน์จากฝ่ายผู้ต้องหา หรือช่วยเหลือผู้ต้องหา ทำให้การพิจารณามีความเห็นทางคดีของพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ จึงโน้มเอียงไปในทางที่จะสั่งฟ้องผู้ต้องหา มากกว่า ทั้งๆที่บางครั้งพยานหลักฐานที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องผู้ต้องหา

อย่างไรก็ตามการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน ก็ยังจำเป็นจะต้องมีผู้บังคับบัญชาระดับเหนือตัวพนักงานสอบสวนขึ้นไป ตรวจสอบกลับกรองอยู่ การใช้ดุลยพินิจในการสอบสวนและสั่งคดีเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ล่อแหลมต่อการให้ความเห็นที่อาจผิดพลาดได้และกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะต้องใช้ความละเอียดรอบคอบ ความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมาย และประสบการณ์ในงานสอบสวนที่ดีพอ แต่วุฒิภาวะ ความรู้ในเรื่องกฎหมาย ความชำนาญเชี่ยวชาญในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแต่ละคนยังมีความแตกต่างกัน และก็ต้องยอมรับว่าพนักงานสอบสวนหลายคนก็ยังขาดวุฒิภาวะ ความรู้ความชำนาญที่เพียงพอ ดังเช่นที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวว่า “ควรที่จะให้พนักงานสอบสวนมีความ

รู้และความสามารถมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันแล้วจึงให้อำนาจในการใช้ดุลยพินิจสังคดีได้เอง”⁹⁹
 ในปัจจุบันปัญหาคุณภาพของพนักงานสอบสวนมีปัจจัยหลายประการที่เป็นสาเหตุของปัญหา
 กล่าวคือ

งานสอบสวนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจตามกฎหมาย ในขณะที่กฎหมายได้
 ให้อำนาจพนักงานสอบสวนไว้มาก กฎหมายและระเบียบข้อบังคับของกรมตำรวจ และระเบียบที่
 เกี่ยวข้อง ก็ได้กำหนดวิธีการปฏิบัติ และโทษทัณฑ์ในกรณีเกิดข้อบกพร่องไว้มากมาย ในขณะเดียวกัน
 งานสอบสวนจึงเป็นงานที่เสี่ยงต่อการถูกลงโทษทั้งทางวินัย และเสี่ยงต่อการถูกดำเนินคดี
 อาญาด้วย พนักงานสอบสวนในปัจจุบันจึงพยายามหนีงานสอบสวน โดยการวิ่งเต้นหรือขอ
 โยกย้ายไปทำหน้าที่ที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวน และเมื่อพนักงานสอบสวนหนีงานสอบสวน ระยะเวลา
 เวลาการทำงาน ประสบการณ์ของพนักงานสอบสวน แต่ละคนจึงมีระยะเวลาไม่นานนัก
 พนักงานสอบสวนที่ใกล้ชิดประชาชนและทำงานหนักที่สุด ก็คือ พนักงานสอบสวนระดับ รอง
 สารวัตร ที่เข้าเวรเป็นร้อยเวรสอบสวนอยู่ในแต่ละสถานีตำรวจ ซึ่งพนักงานสอบสวนระดับนี้ จะมี
 ยศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรี ถึงร้อยตำรวจเอก และมักจะเป็นพนักงานสอบสวนที่เพิ่งจบการศึกษาใหม่
 ยังขาดความรู้ความชำนาญเท่าที่ควร และเมื่อทำงานสอบสวนได้ระยะหนึ่ง ก็จะหาทางที่จะไป
 ทำงานด้านอื่น ทำให้ความชำนาญงานของพนักงานสอบสวนเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและยาวนาน
 ประกอบกับเรื่องของขวัญกำลังใจของพนักงานสอบสวน การพิจารณาความดีความชอบ การ
 เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ที่ยังไม่เป็นธรรม พนักงานสอบสวนไม่สามารถจะเติบโตได้รับการเลื่อน
 ตำแหน่งในสายงานสอบสวนให้สูงขึ้นไปได้ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบสายงานสอบสวนกับสาย
 งานอื่นๆ แล้ว ทำให้พนักงานสอบสวนหนีงานสอบสวน และก็ทำให้พนักงานสอบสวนที่ปฏิบัติ
 หน้าที่อยู่ในปัจจุบันยังไม่มีดีพอ

นอกจากนั้น สิ่งที่มีผลต่อการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนมากที่สุด ก็คือ
 จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน หากพนักงานสอบสวนยึดมั่นในจรรยาบรรณของวิชาชีพ ก็
 ย่อมทำให้การใช้ดุลยพินิจเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม คู่กรณีได้รับความเป็นธรรม จรรยาบรรณ
 และคุณธรรมของพนักงานสอบสวนเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะหากจะเปรียบเทียบกับ การดำเนินคดี
 ในศาล คำสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้อง ของพนักงานสอบสวน ก็คือ การพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง ของ

⁹⁹ สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

ศาลนั่นเอง ถึงแม้คำสั่งของพนักงานสอบสวนจะยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม เนื่องจากจะต้องเสนอให้พนักงานอัยการพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง และมันก็เป็นเบื้องต้นของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งความสำคัญของจรรยาบรรณและ คุณธรรมของพนักงานสอบสวนนั้น นายทองใบ ทองเปาด์ กล่าวไว้ว่า

ข้าราชการของเราจะต้องมีคุณธรรม ดำรงหรืออัยการหรือใครก็ตามต้องมีคุณธรรม มีความกล้าหาญ มีความสุจริต มีความซื่อสัตย์ คือ ไม่คอร์รัปชัน ส่วนมากจะคอร์รัปชัน และก็ทำความเสียหาย คุณธรรมและความกล้าหาญสำคัญมาก ถ้ารู้ตัวว่าผิดแล้วควรจะทำอย่างเปิดเผย กล้าที่จะทำ ไม่ใช่ปล่อยให้คนอื่นเขารับบาปกรรมไปเพื่อเอาตัวรอด ควรจะปรับปรุงตัวบุคคลากร กลไกของกระบวนการยุติธรรมด้วย¹⁰⁰

แสดงให้เห็นว่าการไม่มีจรรยาบรรณหรือไม่มีคุณธรรมในการสอบสวนนี้ ผลเสียหายที่เกิดขึ้นย่อมจะต้องมีผู้รับกรรมไปอย่างแน่นอน การใช้ดุลยพินิจในการสอบสวนและสิ่งคดีที่ผิดพลาด อาจทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับโทษ ถูกจำคุกจำกัดเสรีภาพเป็นเวลานาน ญาติพี่น้องของเขา ก็ได้รับความเสียหายไปด้วย นอกจากนี้ พ.ต.ต.สมชัย กุลกิจกำจร ในฐานะของพนักงานอัยการ ก็ได้กล่าวถึงจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนกับการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนไว้ว่า

บทสรุปแล้ว เรื่องของเรื่องขึ้นอยู่กับตัวนี้ตัวเดียว “จรรยาบรรณ” ถ้าเจอพนักงานสอบสวน ที่ดีหน่อย เขาก็ใช้ดุลยพินิจในทางที่ดี ในความเห็นที่ถูกต้องและเป็นธรรม ถ้าไปเจอพนักงานสอบสวนที่ไม่มีจรรยาบรรณ หรือว่ามีผลประโยชน์แอบแฝงขึ้นมา ก็ทำให้การสอบสวนมีการใช้ดุลยพินิจที่เอนเอียงได้ หรือเบี่ยงเบนได้ ทำให้ไม่เป็นธรรมต่อผู้ต้องหา หรือว่าไม่เป็นธรรมต่อผู้เสียหาย อาจจะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง . . . จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ดี ส่วนใหญ่มีคุณธรรม ส่วนน้อยเท่านั้นที่จะไม่มีคุณธรรม ในสังคมนี้ก็มีคนดี คนไม่ดีปะปนกันไป¹⁰¹

¹⁰⁰ สัมภาษณ์ นาย ทองใบ ทองเปาด์ , 28 กุมภาพันธ์ 2539 .

¹⁰¹ สัมภาษณ์ พ.ต.ต.สมชัย กุลกิจกำจร , 21 กุมภาพันธ์ 2539 .

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนก็มีทั้งดีและไม่ดีปะปนกันไป สิ่งสำคัญที่ทำให้พนักงานสอบสวนไม่รักษาจรรยาบรรณมากที่สุด ก็คือ ผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของ หรือสิ่งต่างๆ ที่จะได้มาเพื่อประโยชน์ของตนอันมิชอบ ดังที่ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล ได้กล่าวไว้

เท่าที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ ตัวพนักงานสอบสวน...

- 1) ไม่รักงาน
- 2) เกียจคร้าน
- 3) ไม่ใฝ่หาความรู้
- 4) เอาจานสอบสวนมาเป็นด้านพาณิชย์
- 5) พนักงานสอบสวนแก่งแย่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน
- 6) พนักงานสอบสวนถูกเอาเปรียบโดยผู้บังคับบัญชาภายในโรงพักเอง
- 7) ตัวพนักงานสอบสวนไม่มีเวลาที่จะใช้ชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว¹⁰²

การแก้ปัญหาจรรยาบรรณหรือการเสริมสร้างจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน จึงต้องมีการพิจารณาปัจจัยทุกปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา และแก้ไขไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ และให้เห็นผลหรือเกิดผลในทางปฏิบัติ จึงจะสามารถแก้ปัญหาได้ การพยายามอบรม ชี้แจง สั่งสอน หรือลงโทษทั้งทางอาญาและทางวินัย ไม่ใช่วิธีที่จะเสริมสร้างจรรยาบรรณหรือแก้ปัญหาการขาดจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนได้อย่างแน่นอน

อีกส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนโดยตรงก็คือ ความสำนึกของพนักงานสอบสวนในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังที่กรมตำรวจกำหนดไว้ในข้อ 2 ของจรรยาบรรณพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน “พนักงานสอบสวน พึงระลึกถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ” ในปัจจุบันพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ ยังไม่ค่อยตระหนักถึงเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเท่าที่ควร ไม่ว่าจะเป็สิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหา หรือสิทธิ เสรีภาพของผู้เสียหาย หรือประชาชนผู้สุจริตชนโดยทั่วไป ดังที่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปกติ ได้กล่าวไว้ว่า

¹⁰² สัมภาษณ์ พล.ต.ต.พงษ์ศักดิ์ กนิษฐกุล , 20 กุมภาพันธ์ 2539 .

สิ่งที่สำคัญและยังบกพร่องอยู่ก็คือ ความสำนึกของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการให้ความคุ้มครองหรือตระหนักถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ด้วยภาระหน้าที่ที่หนักของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนย่อมทำให้ตำรวจขาดความสนใจในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทำการสอบสวนไปเพื่อให้งานเสร็จสิ้นไป พันตัวไป ไม่ถูกเจ้านายตำ ขาดความละเอียดรอบคอบ พนักงานสอบสวนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน¹⁰³

การไม่มีความสำนึกและให้ความ สำคัญกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมทำให้ การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนขาดหลักยึดเหนี่ยว ขาดอุดมการณ์ เพราะงานสอบสวน เป็นงานที่จะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทั้งของผู้ต้องหา และผู้เสียหาย รวมทั้ง ประชาชนโดยทั่วไปด้วย จึงทำให้พนักงานสอบสวนในปัจจุบัน มีเป้าหมายในการทำงานอยู่ที่ทำ สำนวนการสอบสวนให้เสร็จสิ้นเร็วที่สุด ส่งพนักงานอัยการได้เร็วที่สุด ไม่มีข้อบกพร่องในสำนวนที่ จะทำให้ถูกตั้งกรรมการสอบสวนพิจารณาทัณฑ์ทางวินัย ไม่ถูกลงโทษทางวินัย เท่านั้น แต่ข้อบก พร่องนี้ก็ไม่ได้เกิดจากตัวพนักงานสอบสวนเองเท่านั้น เพราะตราบไต่ที่ระบบงานสอบสวนและ สภาพการทำงานสอบสวนยังเป็นอยู่เช่นทุกวันนี้ ตัวพนักงานสอบสวนเองก็ต้องรับกรรมต่อไป และผลร้ายย่อมตกอยู่กับประชาชนอย่างแน่นอน และไม่ว่าจะให้ใครเข้ามาเป็นผู้ควบคุมการสอบสวนก็ตาม ไม่ว่าจะลดระยะเวลาการควบคุมตัวผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนให้เหลือน้อยลงเท่า ไรก็ตาม จะให้ใครเป็นผู้มีอำนาจออกหมายจับก็ตาม ก็ไม่มีวันจะแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนได้อย่างแน่นอน หากยังคงปล่อยให้พนักงานสอบสวนทำงานอยู่ในสภาพ เช่นทุกวันนี้

จุดมุ่งหมายประการสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ที่ได้รวมตัวกันเข้ามาอยู่ในสังคม การเมือง (political society) และมอบอำนาจและสิทธิในการลงโทษผู้กระทำผิดที่ได้ละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของตนให้แก่รัฐ หรือผู้ปกครอง ก็คือ เพื่อให้การพิจารณาและตัดสินลงโทษ เป็นไป ด้วยความเป็นธรรม ไม่เด็ดขาดและผลการ มิให้เกิดสภาวะที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ไม่มั่น คง และไม่ปลอดภัย ดังนั้น ในสภาวะสังคมการเมือง การที่จะตัดสินว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดและจะ

¹⁰³ สัมภาษณ์ ผศ.ดร. กิตติศักดิ์ ปกติ , รองคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ , 29 พฤศจิกายน 2538.

ต้องได้รับโทษอย่างไร จึงจะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน ซึ่งมีกระบวนการยุติธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา กลั่นกรองความผิด และตัดสินลงโทษให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน การสอบสวนคดีอาญาเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมทางอาญาที่จะค้นหาและรวบรวมพยานหลักฐานที่จะใช้ยืนยันการกระทำความผิด รวมทั้งให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา กลั่นกรองผู้บริสุทธิ์ที่ถูกกล่าวหา หรือที่ไม่มีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิด ออกไปจากกระบวนการด้วย

การสอบสวนคดีอาญา นอกจากจะต้องเป็นส่วนที่ทำหน้าที่ในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิจารณาและขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพื่อตัดสินลงโทษแล้ว การสอบสวนคดีอาญายังจะต้องเป็นกระบวนการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาในการดำเนินคดี มิให้การพิจารณาดำเนินคดีและลงโทษเป็นไปโดยเด็ดขาดและผลการขาดซึ่งพยานหลักฐาน และหากผู้ที่ถูกกล่าวหาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดจริง กระบวนการสอบสวนก็ต้องทำหน้าที่ในการกลั่นกรองบุคคลเหล่านี้ออกจากกระบวนการไป เพราะหากการสอบสวนไม่สามารถกลั่นกรองผู้บริสุทธิ์ออกจากกระบวนการไป หรือเกิดความไม่เป็นธรรมจนทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับโทษ บุคคลนั้นก็ย่อมจะถูกจำกัดและริดรอนสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน โดยโทษตามกฎหมาย อันได้แก่ การประหารชีวิต การจำคุกหรือกักขัง การปรับหรือริบทรัพย์สิน

ความไม่เป็นธรรม หรือกระบวนการที่ไม่ให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ต้องหาในการต่อสู้คดี ทำให้ผู้ต้องหาเสียโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา เช่น การรับทราบข้อกล่าวหา การทราบถึงสิทธิของตนเองระหว่างต้องหาคดีอาญา หรือการใช้ดุลยพินิจในการสังคดีของพนักงานสอบสวนหรืออื่นๆ ที่กล่าวไปทั้งหมด ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินคดีทั้งสิ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ บางครั้งทำให้ผู้ต้องหาเสียโอกาสและความเป็นธรรมในการต่อสู้คดี กรณีที่มีผู้กระทำความผิดจริง จนทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกลงโทษ ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพอยู่ในเรือนจำ ซึ่งเป็นความผิดพลาดอย่างมากของระบบยุติธรรมทางอาญา (the criminal justice system) และการสอบสวนคดีอาญา ที่ทำให้ผู้บริสุทธิ์ต้องถูกริดรอนสิทธิและเสรีภาพในขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมการเมือง แทนที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ดีกว่าในสภาวะธรรมชาติ

สรุป

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของกระบวนการสอบสวนคดีอาญาต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้ว่ากระบวนการสอบสวนในปัจจุบันส่งผล

กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ทั้งฝ่ายผู้เสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพจากผู้อื่น และฝ่ายผู้ต้องหา หรือเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด และพอสรุปตามสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ ได้ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 การสอบสวนคดีอาญา มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในสังคมส่วนรวม โดยมีประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวม

จากการศึกษาพบว่า การสอบสวนคดีอาญายังขาดประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยส่วนรวม ในส่วนที่กระบวนการสอบสวนบางส่วน ยังมีข้อบกพร่องและข้อจำกัดที่ทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับโทษตามกฎหมาย หรือไม่สามารถนำตัวผู้ถูกกล่าวหาผ่านการพิจารณาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไปได้โดยตลอด ซึ่งส่วนที่ยังบกพร่องก็ได้แก่ การขาดผิดฟ้อง และ/หรือ ผ่ากัซง ผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน ทำให้ผู้ต้องหาถูกปล่อยตัวไปก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีในชั้นศาล , การที่พนักงานสอบสวนติดตามพยานไปเบิกความที่ศาลไม่ได้ ขาดประจักษ์พยานไปเบิกความยืนยันการกระทำผิด, การขาดความละเอียดรอบคอบของพนักงานสอบสวน ในการจัดทำเอกสารในสำนวนการสอบสวน และการใช้ดุลยพินิจ พิจารณาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และการที่พนักงานสอบสวนไม่เตรียมตัวทบทวนข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนก่อนไปเบิกความในฐานะพยานในการพิจารณาคดีชั้นศาล

ส่วนข้อจำกัดของการสอบสวนที่กระทบต่อประสิทธิภาพในการรักษาความสงบเรียบร้อย ก็คือ การขาดความร่วมมือจากประชาชนในการมาเป็นพยาน ,การขาดความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นทั้งในภาครัฐและเอกชน , การรับฟังพยานหลักฐานที่พนักงานสอบสวนรวบรวมขึ้นไปสู่การพิจารณาคดีชั้นศาลมีน้อยมาก

ทั้งข้อบกพร่องและข้อจำกัดของการสอบสวนต่างๆ นี้ ทำให้การสอบสวนขาดประสิทธิภาพในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ทำให้การสอบสวนคดีอาญาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมทางอาญา ที่มนุษย์สร้างขึ้นในสภาวะสังคมการเมือง ไม่สามารถทำหน้าที่เอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แทนมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติซึ่งมีสิทธิในการลงโทษผู้กระทำผิดด้วยตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 2 การสอบสวนคดีอาญามีแนวโน้มไปในทางที่วิตรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด

จากการศึกษาพบว่าสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด หรือผู้ต้องหา ยังถูกละเมิดหรือถูกริดรอนอยู่ เป็นจริงดังที่ตั้งสมมติฐานไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์จะต้องได้รับการคุ้มครองในสภาวะสังคมการเมือง คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย , สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งผลกระทบของการสอบสวนที่ไปละเมิดหรือริดรอนสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาเกิดขึ้นใน 2 ทาง คือ

- 1.ผลกระทบโดยตรง
- 2.ผลกระทบโดยอ้อม

ผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในชีวิตและร่างกาย โดยการถูกทำร้าย ทรมานหรือการขู่เข็ญ ทั้งจากตัวพนักงานสอบสวนเองและเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สิบเวรผู้ควบคุมตัวผู้ต้องหา หรือเจ้าหน้าที่พิมพ์มือผู้ต้องหา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ระดับของการถูกละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายในส่วนของการสอบสวนหากเปรียบเทียบกับในขั้นตอนของการสืบสวนจับกุม ก็ยังอยู่ในระดับที่มีความรุนแรงน้อยกว่า และการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายนี้ ยังมีความสัมพันธ์กับสถานะของผู้ต้องหา และข้อหาที่ต้องหาอีกด้วย

ส่วนกลไกของการสอบสวนที่เป็นเครื่องมือคุ้มครองสิทธิในชีวิตของผู้ต้องหาที่สำคัญก็คือ การชันสูตรพลิกศพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชันสูตรพลิกศพกรณีความตายเกิดขึ้นจากการกระทำของเจ้าพนักงาน หรือ เกิดขึ้นในระหว่างที่ผู้ต้องหาอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งผลกระทบที่ทำให้การชันสูตรพลิกศพไม่สามารถเป็นเครื่องมือคุ้มครองสิทธิในชีวิตของประชาชนได้ก็คือ อิทธิพลของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นผู้ที่ทำการสอบสวนชันสูตรพลิกศพ

ผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในเสรีภาพ เกิดขึ้นในส่วนของការออกหมายจับ ซึ่งพนักงานสอบสวนยังไม่ได้ใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาพยานหลักฐานให้เพียงพอก่อนที่จะเสนอขอความเห็นชอบจับกุม ทำให้เกิดการจับกุมและควบคุมตัวอันเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายก่อนที่ จะมีพยานหลักฐานที่แน่ชัด และนอกจากนี้การกลั่นกรองในการให้ความเห็นชอบที่จะออกหมายจับโดยปลัดกระทรวงมหาดไทยที่มอบหมายให้ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้พิจารณา

ให้ความเห็นชอบ ยังไม่เหมาะสม เพราะบุคคลดังกล่าวยังขาดความสันทัดในสำนวนการสอบสวน นอกจากนี้ ในส่วนของการควบคุมตัวและการฝากขังผู้ต้องหา ก็ยังกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของระยะเวลาในการควบคุมตัวและการฝากขังที่ยาวนาน ความล่าช้าในการทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นของพนักงานสอบสวน ที่ทำให้ผู้ต้องหาต้องถูกจำกัดเสรีภาพในร่างกายเป็นเวลานาน

ส่วนกลไกที่กฎหมายได้สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการคุ้มครองเสรีภาพในร่างกาย ของผู้ต้องหา ก็คือ การปล่อยตัวชั่วคราว หรือการประกันตัว ก็มีปัญหาอยู่ที่การปฏิบัติในการยื่นคำร้อง และการพิจารณาอนุญาตของพนักงานสอบสวน

ผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิในทรัพย์สิน กระบวนการสอบสวนส่วนที่กระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินมากที่สุดก็คือการเก็บรักษาทรัพย์สินของกลางในคดีอาญา ซึ่งเกิดจากการขาดแคลนสถานที่และบุคลากรที่มีหน้าที่ในการเก็บรักษาของกลาง ทำให้ทรัพย์สินของกลางที่ต้องเก็บไว้เป็นเวลานานเสื่อมสภาพ เสียหาย หรือสูญหาย

ส่วนสิทธิอื่นๆ ของผู้ต้องหา ที่ถูกระทบโดยกระบวนการสอบสวน ก็เช่น สิทธิในชื่อเสียงของผู้ต้องหา ที่ถูกระทบโดยการที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวผู้ต้องหาไปแถลงข่าวต่อสื่อมวลชน สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม ที่ถูกระทบโดยการใช้อิทธิวาจาที่ไม่สมควรของพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจคนอื่นๆ

ผลกระทบทางอ้อมต่อผู้ต้องหา เกิดขึ้นในกรณีที่ผู้ต้องหา หากถูกพิจารณาและตัดสินว่าเป็นผู้กระทำผิด ก็จะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ซึ่งการลงโทษก็เป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด ดังนั้น หากการพิจารณาตัดสินไม่เป็นธรรมยอมทำให้ผู้ที่บริสุทธิ์ได้รับโทษ อันเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดนั่นเอง ขั้นตอนในกระบวนการสอบสวนคดีอาญาที่ มักมีข้อผิดพลาดที่ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ก็ได้แก่

- การแจ้งข้อกล่าวหา ผู้ต้องหาไม่เข้าใจในดับทกฎหมาย หรือไม่เข้าใจข้อกล่าวหาโดยละเอียด พนักงานสอบสวนมักจะไม้อธิบายหรือชี้แจงให้ผู้ต้องหาทราบโดยละเอียด อาจทำให้ผู้ต้องหาหลงข้อต่อสู้ หรือรับสารภาพโดยที่ไม่ได้กระทำความผิดในข้อหาดังกล่าว

- การสอบสวนและบันทึกปากคำผู้ต้องหา ,ผู้เสียหาย และพยาน พนักงานสอบสวนมักไม่อ่านหรือไม่ให้ผู้ต้องหาอ่านคำให้การที่พนักงานสอบสวนพิมพ์ ก่อนที่ผู้ต้องหาจะลงลายมือชื่อ และการที่ผู้ต้องหาเองไม่สนใจที่จะอ่านคำให้การของตนเอง ด้วย

- การไม่สนใจจัดหาล่าม หรือจัดล่ามที่ไม่มีคุณภาพให้แก่ผู้ต้องหาที่เป็นชาวต่างชาติ ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาที่เป็นชาวต่างประเทศเสียเปรียบในการดำเนินคดี รวมทั้งการขาดความร่วมมือในการจัดล่ามให้พนักงานสอบสวนของหน่วยงานอื่นๆ และความล่าช้าในการประสานงานด้วย

- การจัดให้ผู้เสียหายหรือพยาน ชี้ตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมักไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบที่กำหนดไว้ และไม่เข้มงวดอย่างจริงจังกับการชี้ตัวผู้ต้องหา ไม่มีสถานที่และวิธีการที่ปลอดภัยสำหรับผู้เสียหายหรือพยานในการชี้ตัวผู้ต้องหา

- การรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนมักไม่ให้ความสำคัญของการรับฟังพยานหลักฐานที่ผู้ต้องหาอ้างมา ซึ่งบางครั้งพยานหลักฐานที่ผู้ต้องหาอ้างมา อาจยืนยันและน่าเชื่อว่าผู้ต้องหาไม่ได้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนก็จะสามารถสั่งไม่ฟ้อง ปล่อยตัวผู้ต้องหาไปได้อย่างรวดเร็ว

- การใช้ดุลยพินิจสั่งคดี และจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนได้รับแรงกดดันทั้งจากภายนอกและภายในองค์กรตำรวจ ที่ทำให้การใช้ดุลยพินิจในการสั่งคดีเป็นไปอย่างไม่มีอิสระและเที่ยงธรรม รวมทั้งคุณภาพและความรู้ความชำนาญของพนักงานสอบสวนเอง ด้วย ทำให้การใช้ดุลยพินิจไม่เป็นไปโดยอิสระอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน ความไม่มีจิตสำนึกถึงสิทธิเสรีภาพ และผลประโยชน์ ก็ทำให้กระทบต่อการใช้ดุลยพินิจทั้งสิ้น

ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นข้อบกพร่องในขั้นตอนการสอบสวนที่ไม่เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา อาจทำให้ผู้บริสุทธิ์ ต้องถูกลงโทษด้วยการจำกัดสิทธิเสรีภาพ โดยเด็ดขาดและพลการหรือได้รับโทษเกินกว่าที่ควรจะได้รับ อันเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยอ้อมต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา

สมมติฐานที่ 3 การสอบสวนคดีอาญา ขาดการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา

จากการศึกษาพบว่าสิทธิเสรีภาพของผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดทางอาญา หรือผู้เสียหายยังไม่ได้รับการคุ้มครองเท่าที่ควร จริงดังที่ตั้งสมมติฐานไว้ ซึ่งสิทธิของ

ผู้เสียหายที่จำเป็นและยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ สิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายค่าทดแทนทั้งจากรัฐและจากผู้กระทำผิด ซึ่งการเรียกร้องหรือคุ้มครองสิทธิดังกล่าวกระบวนการยุติธรรมทางอาญายังไม่มีกลไกในการบังคับให้ผู้ต้องหาต้องชดใช้ และรัฐก็ได้ให้ความช่วยเหลือในส่วนนี้ คงปล่อยให้เป็นเรื่องทางแพ่งที่ผู้เสียหายจะต้องไปเรียกร้องหรือฟ้องร้องทางแพ่งให้ผู้ต้องหาหรือผู้กระทำผิดชดใช้เอง

สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองให้ปลอดภัยจากการข่มขู่หรืออันตรายจากผู้กระทำผิด ก็ยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากรัฐที่เพียงพอ รวมทั้งสิทธิที่ได้รับการปกปิดความลับในคดีเพื่อรักษาชื่อเสียงและป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นก็ยังไม่ได้รับความคุ้มครองด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย